Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») ОРГАН ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОГО ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОЙ АССР

Газет арадувл 1923 шера дениз • ЕРА, 15 май, 1975 шу. • № 58—59 (5504). • Мах 3 кеп.

КПСС XXV СЪЕЗДА — ХЬИНАРЕ КЪАХЬЕГАМ

ПАРТЕ СЪЕЗДА КЪАХЬЕГАМА СОВГIАТАШ КИЙЧДЕ

Нохч-ГIалгIайчен берригача къахьегамхой, коммунистий патриотически уйла, творчески хьинар лакха айъаьд 1976 шера 24 феврале парте аргIанара XXV съезд гулъярах болча хоамо. Промышленни предприятей, колхозий, совхозий коллективашта юкъе шерра яьржай съезда хьалхара социалистически яхь, шоай социалистически декхарашка юха хьожа а хьожаш КПСС XXV съезда сийна доккхагIа дола социалистически декхараш тIаийду цар, керда торонаш а лехаш. Юкъхьанцарча партийни организацеша, наьха гIеттача къахьегама уйлан керте а этта, оарцагIа боах уж кхы а доккхагIа толамаш дахара, пятилетка тIеххьарча шера а бIаьргчача пятилетка а заданеш хаиал хьалха кхоачашъяра, хьалхашка увгта халонаш эшаяра.

«Сунжанефть» НГДУ, Урус-Мартановски района Мичурина цIерагIча совхоза, № 7 йолча гIишлой-монтажни управлене коллективаша дIаболабаь КПСС XXV съезда даха ма-доаггIара накъадахара болам хьаллаьцаб республика заводашка, фабрикашка, колхозийи совхозийи лаьтта леладераша.

Республика промышленносто продукцена реализаци ярен керттера изделеш арахецарен укх шера хьалхарча биъ бетта план 28 апреле кхоачашъяь але а цун балхаца кхоачамбоацараш хIанз а дукха да. Цхьайолча министерствай, ведомствай, предприятей кулгалхоша эсала болх бу торонаш лахара тIехьа. ХIаьта ер да нох хьахиннар: продукцена реализаци яра цхьоалагIча квартала план кхоачашъяьяц республика промышленноста 10 предприяте, къахьегама овсарле лакхъяра заданеш лоархIаьяц 29 предприятй. Болх мела бу гIишлошъераша. БIаргча хьанйшача гIишлой-монтажни балхий объем дегIаснаяле а царна йола план кхоачашъяьяц 4 миллион сома, хIаьта капиталовложенеш караерзаяра — 3 миллион сомал дукхагIа.

Промышленносте эгара дукхагIа тIехьайнсай рудин йоацача материалий Карабулакски завод, «Чечено-Ингушстройматериалы» объединени, Сунженски хьун комбинат, гIишлошъеча управлене №№ 1, 2, 4, 5, 11 йола гIишлой-монтажни управленеш, кхыяраш.

ЧIоагIа теркам тIабахийта безаш ба арахеца продукци дикагIа хилийтара болх. Республика 30 предприяте шоай продукцена вIалла а аттестаци яьяц.

Продукци дукхагIа арахецара, цунна реализаци яра, дикагIа хилийтара резерваши торонаши йолаш я хIара предприяте, колхозе, совхозе. Парте горкомаша, райкомаша, юхханцарча партийни организацеша, кулгалхоша хIара денна, цIенхаштта уж лешаш шоай теркама кIал лоаттадойя гIулакхаш дикагIа леларгда.

Керттера теркам тIабахийта беза производства эффективность дIахо айяра, IилмагIа-технически прогресс сихъяра, къахьегама овсарлен боарам лакхбара. Производство дегIаяра темпаел укх шера тIехьадисар дIадаккхара хьадда де деза хIамаш белгалдаха деза, йолаш йолча торонех, производственни мощностех пайда эцара, фондаша хьалур алсамдаккхара, хIаьта иштта планировани елгеи материально-технически Iалашо елгеи эргадоахаш тоадара дукхагIа теркам тIабахийта беза.

Юхханцара партийни организацеш декхарийла я тIадиллача гIулакхах бола кулгалхой бехктоккхам айбе, наха кхетам балара балха, къахьегамен производственни дисциплина боарам айбе.

ХIара денна яржаш латт юрта боахама болхлошта юкъера социалистически яхь. Чакхдоалаш латт бIаьсти аатташ дIадувлга. Сихха дIахьош да сомий бешамашкара, комсии аренашкара балхаш. Жа леладераша чакхдоаккхаш латт жа дахкар, уж кийчлуш ба жа ларга.

Бакъда юрта боахаме ... кхоачамбоацараш ... боабеш да республика цхьадолча боахамашкара хьайбай продукташ кийчъяра гIулакх. Из болх во латт Назрановски, Надтеречни, Наурски районашка. Шура дIаялара план кхоачашъяьяц Грозненски районо. Воча хьалтIа да хий дехка лаьтташ леладелга, пайда кIезига ац хий дехкача механизмех. Министерствайи ведомствайи, колхозийи совхозийи партийни комитеташ, юхханцара партийни организацеш декхарийла я хIара колхозо, совхозо паччахьалкхенга юртбоахама продукташ йохкара планаши тIаийца социалистически декхараши кхоачашделга Iалашде. Шерра бIаржабе беза лаьтта леладара культура айяра, лаьттах дикагIа пайда эцара, дикагIа йола агротехнически опыт юкъейоалаяра тIехьара болам. Къаьстта теркам тIабахийта беза продукце дикал айяран цуьга дIадодар кIезигагIа хилийтарах.

«Тамбовски областной партийни организаце критикех самокритикех мишта латт» дувцаш КПСС Центральни Комитето баь соцам кулге а лувцаш парте райкомаша, министерствай, ведомствай, колхозийи совхозийи юхханцарча партийни организацеша критически мах бе беза хьадаьчун, кхоачамбоацараш сихагIа дIадоахилгеи, халонаш эшаелгеи Iалашде деза. Организаторски наха юкъе бу кхетамен болх тоабе беза, 1975 шера а бIаргчача пятилетка а планаши тIаийца социалистически декхараши кхоачаши тIеххкхоачаши дарах бола хIара кулгалхочун, хIара коммуниста, берригача къахьегамхой бехктокхам айбанза баргбац.

КПСС XXV съезда даха ма-доаггIара накъадахара шоай деррига низаш оарцагIа даха деза Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша.

Къаьстта дика къахьегаши шоаш тIаийца социалистически декхараш тIехкхоачашдешни ба пятилетка тIеххьарча шера «Октябрьнефть» НГДУ Ярвонзян Клим Баласанович керте латтача цхьоалагIча районии инженерно - технологически служба мехкдаьттахой. Цхьа бутт дIабахийтабац цар укх шера паччахьалкхен плани тIаийца социалистически декхараши тIехкхоачаш ца деш. Цудухьа мехкдаьтта даккхара биъ бетта план хаиал хьалха кхоачаш а еш, планагIа лоархIачул совгIа цао даьккхар 3450 гаргга тонн «Iаьржа дошув».

Уж къахьегама толамаш доахача яьржача социалистически яхье массаза а санна хьалхара моттиг яьккхай Ананьев Анатолий Лаврентьевич керте латтача мехкдаьтта доахача бригадас. ЦхьоалагIча мая сийна тIаийца хиина социалистически декхараш толамца кхоачаш а деш, заданел совгIа бригада мехкдаьттахоша даьккхар 3200 тонн «Iаьржа дошув». ХIаьта фашистски Германи эшаяь 30 шу дизара цIей сийна тIаийца социалистически декхараш а 5 мая кхоачаш а деш, планал совгIа цар даьккхар 3400 тонн мехкдаьтта.

Иштта дика кхоачашдув бригадас пятилетка тIеххьарча шера тIаийца социалистически декхараш а. Шера хьагул а даь дIадала дезача 15 тонн тишача аьшках хIанзлехьа паччахьалкхенна дIаденнад 6 тонн аьшк, кийчъе езача 10 рационализаторски предложенех производствана юкъейихьай хIанзлехьа 4 рационализаторски предложени.

Хадланза, социалистически яхь лелаеш я из бригада Дроздов Валентин Андреевич керте латтача шоллагIча бригадаца. Цунца лелаеча яхье хьалхара моттиг лелаярал совгIа РИТС-1 ерригача бригадашта юкъе а хьалхара моттиг дIа ца хецаш хьайоагIа из пятилетка шерашка. Цудухьа карара ца йоалийташ лелаю цо карара - кара тела. Ше бэйракх дIахо йодача хана а из совгIат кхычуьга кхачийта дага дац тхо, — йоах бригада бригадира Анатолий Лаврентьевича.

Къаьстта дика къа а хьегаш, мехкдаьтта даккхара технологически режим даим нийса лелаярца белгалбаьнна ба мехкдаьтта доаха операторш Скляров Виктор, Швец Александр, Мишутин Владимир, кхы дукха бараш а.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

СУРТА ТIА: мехкдаьтта доаха операторш А. Швеци В. Мишутини.

А. ПОНАМАРЕНКО сурт.

ФУ ДЕШ Я ДОЖДЕВАЛКАШ?

Укх деношка КПСС Нохч-ГIалгIай обкоме дийцар кхашка хий диллара гIулакх республике мишта латт. Цига белгалдаьккхар цхьайолча районашка хих ма-боаггIара пайда ца эцаш хилар. Цу гIулакхага хьожаш Малгобекски района боахамашка хилар тха газета рейдови бригада.

Пятилетка чакхйоалача шера района юрта къахьегамхоша 12600 тонн ялат паччахьалкхенга дохка лаьрхIад. Из декхар толамца кхоачаш дара боккхача лоархIаме да дийнахьеи бийсанеи болх байташ установкашца кхашка хий диллар. ХIаьта хий долаш ма дий.

«Алханчуртский» каналах хьакъоастадаьча коара чу гIолла шортта хий доагIа «Кавказ» колхоза гурахьа а бIаьстан юхье а культураш йийнача 1731 гектар долча кхана юхе гIолла.

Ховш да дIадахача шера гуйре екъа хиннилга. Апрель болабелча дениз гурахьа йийнача культураштa хий детта доладаь хила дезаш дар. Хий диллара цIенхаштта теркам тIабохийтача боахамашка хIанз шозлагIа хий тохаш латт.

ХIаьта укхаза? Колхозе цкъа теха а баьннабац. 13 май тIакхоачаш 950 гектара тIа мара хий дилладац. Бахьан фуд? Шоаш бехказа боахеш доаладе бахьан дац колхоза кулгалхой, специалистий.

Тха къамаьл хилар № 4 йолча колхоза производственни участке нийсвеннача керттерча агрономаца Крошка Виктор Никифоровичаца.

— Тха боахаме 24 догIан хьисапе хий детта установка я. Царех хIара дийнахьа болх беш ялхайтта хул, — йоах В. Крошкас.

Вожаш фу деш я? Уж хий дIа ча дохийташ турбашка пхьидарч чулийлхача санна бригада стане латт. Агронома яхачох шиъ профилактикагIа латт, кхоъ ремонт еш я. Гучча тайпара еррига техниках пайда эцац колхозе. Боахама эггара йоккхагIа йолча производственни участке 50 совгIа тракторист хилча дийнахьеи буси йолаш йолча хий деттача агрегаташка болх байтилга вIаштIехьдаьккхадац. Колхоза специалисташа яхачох хий деттача техника тIа болх бе тIачIоагIваь 22 механизатор ва.

— Шин сменагIа болх байт оаха догIан хьисапе хий деттача агрегаташка, — йоах колхоза керттерча агронома.

Учетчика Мамилов Назира трактористаша баь болх дIаязбеча карточкашка хьежар тхо. Масала, Поляков Николая лелаеча агрегата 26 апреле дениз 12 мае кхаччалца шин дийнахьа мара баьбац шин сменагIа болх. ХIаьта цхьан сага низ а кхоачаргбац из бе-м. Механизаторий кадраш ца тоъалга да из? Укх шера боахаме дийшараш а болаш 150 совгIа тракторист ва колхозе. ХIаьта техйнко шин сменагIа болх хIана бац?

Цу хаттара агрономо луp тамашийна жоп да:

— Къонача трактористашка хий деттача агрегаташ тIа бийсана болх байта лоархIадац тхо.

— ХIаьта къаьнагIа барашка байтаргба-кх.

— Я тха-м бийсана хадданза болх беш 6—7 агрегат.

Из къамаьл хиннача бус цу бригада кхашка юха даха хилар тхо. ЙийслагIа сахьат доладенна ха яр.

Бригада стане саг вацар. гIийлла чуэза лампа йоагаеш будка чу ягIа хьахои хий детта агрегат еха 8 сахьат даьлча юха вена вагIа Щербаков Василийн мара. Кхай тIа хий детташ Давыдов Николаяи Козлов Николаяи шиъ агрегат мара яцар.

Дийнахьа тхо цига долаш массадар шаьра долаш санна тхо тешаде гIийрта участка бригадир нов. Герасименко а паргIата волчоа тара ва.

Цу хана шортта талгIеш ловзаеш кхашта юхе гIолла тIехдувлаш дIаухa хий юха дIадетталу ше хьакъоастадаьча керттерча каналах. ХIаьта кIа мукх хьогал ца йовш латт.

Белгалдаккха деза кхы цхьаькха кIезигагIа лоархIам боаца гIулакх. Агрегаташ хьал-Iо лехкар пайда бац, кхай тIа массанахьа цхьатарра хий, удобренеш дIа ца кхачийтача. Уж кхоачамбоацараш укхаза нийсдолийташ хилара тешал да хьатIадаьнна латтача гурахьа дийнача ялаташка хьежача. Кхоачамболлаш хий, удобренеш дIакхаьчача ялат листа латт, вокхазахьа — заьлза да.

Цу деррига долаш долча кхоачамбоацараша тешавеш хьахьокх боахама кулгалхой, специалистий хургболча хьувкъамах дог ца лазилга.

«Деррига графикагIа да. бийсан а болх бу агрегаташа» яхача дешашца са-Iехам беш еза ха дIайохийт.

ДIалахача шерашка а хий дехкача лаьтташ тIара шоаш мел ялат чуденад дицлалийта дезац колхоза кулгалхоша.

Пятилетка къоастамбеча шера хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача мукх 27 центнер, кIа 24 центнер мара яьккхаяц, пох ах мара дац хий ца дехкачара чудена ялат. Цу хана нийсденна кхоачамбоацараш хIанз хилийта йиш яц.

Iалама хьалаша ялаташта зулам дергдац ала йиш яц. Ахархочун дог делхадеш дага доацар дахь цо... Цхьабакъда, царна духьал отта кийча хила веза. Ханнахьа йоакхо яьча боахаме дагабоалам хилац.

Дукха ха йоашаш ша а тоахаш дийлхача догIаша зулам даьд «Ингушский» совхоза 200 гектар гидуаргашта, 200 гектар шекара свеклана. 100 гектар совгIа гурахьа дийнача ялата.

ХIанз бIаьстан юхье юа культураш дIаюв ха тиннача хана ялатийна хьажкIаш дIае еза.

Фу даьд совхозе? КхоалагIача отделене № 4 йолча бригаде 130 гектара тIа шекара свекла юха дIаювш я дика тоадаьча лаьтта. ХIаьта гидуаргаш хинна 78 гектар лаьтта дискованн еш тоаде, кийчде дезача, цхьаккха хIама ца деш улл. ХIаьта ха-м дIайолаш латт.

КомплексагIа вIаштIехьлаха деза кхашкара балхаш. цхьан кхай тIара болх чакхбаларга ча хьежаш Боахаме юха дIае езаш еррига 308 гектар яр. хIаьта хIанзле дIайийнар 190 гектар мара яц. Царех шоллагIча отделене гурахьа дийна ялат хиннача 60 гектар хьажкIаш йийнай. Ше техача 70 гектара тIарча ялатах фу хурга хьежаш багIа укхаза ха дIайохийташ.

Кхы а ха я. тIехьа дац яхаш ца а багIаш тIатеIIа къахьега деза боахамий специалисташа, механизатораша гурахьа чуэца ялат планагIа лийрхIачул кIезигагIа ца хилийтара. Партийни организацеша шерра боаржабе беза наха юкъера кхетама болх. ЦIенхаштта бехктоккхаме оза беза хозача хабарашца са-Iехам беш хий дуллилга, гурахьа дийна ялат дайнача моттигашка юха ялат дIадувлга тасса леладераш.

Эггара лакхагIа ялат хиннача 1973 шера 17 эзар тонн ялат даьккхар совхоза кхаш леладераша. Пятилетка чакхйоалача шера 15 520 тонн ялат даккха дезаш да.

ХIанз деррига низаш, деррига хьинар оарцагIдаккха деза районе йолча еррига торонех бизза пайда а эцаш пятилетка тIехьарча шера шоаш тIаийца социалистически декхараш кхоачашдара, даха доаггIача тайпара КПСС XXV съезда накъадахара.

«Сердало» газета рейдови бригада: Д. МИРОНОВ, **халкъа тIахьожама Малгобекски городской комитета председатель; М. ДЗОРТОВ,** **халкъа тIахьожама Малгобекски городской комитета штате воаца инспектор; Т. АРЧАКОВ, «Сердало» газета спец. корр.**

ВАРШАВСКИ ДОГОВОРА — 20 ШУ

ДоттагIала, цхьана гIулакхаш леладара, вIашин новкъостал дара йолча Варшавски Договора кулгаш яздаь ткъо шу дизад.

Из ткъо шу дизара хетаяь яр 14 мае Союзий Цiен колонни зале хиина Москверча къахьегамхойи Герзашца кийчдаьча Низийи викалий торжественни собрани.

Президиуме — КПСС ЦК Политбюро член, СССР оборона министр, Советски Союза Маршал **А. А. Гречко**, КПСС ЦК Политбюро член, СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министр **А. А. Громыко**, КПСС ЦК секретарь **К. Ф. Катушев**, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела заместитель **М. А. Яснов**, Варшавски Договора доакъашхой паччахьалкхений вIашагIтехача герзашца кийчдаьча низий главнокомандующи Советски Союза маршал **И. И. Якубовский**, СССР Министрий Совета председатела заместитель **М. А. Лесечко**, СССР министраш, гIорбаьнна военачальникаш общественни организацей викалаш, тIемен къахьегамен ветеранаш.

Собране президиуме ба Болгаре Халкъа Республика, Венгерски Халкъа Республика, Германски Демократически Республика, Польски Халкъа Республика, Румыне Социалистически Республика, Чехословацки Социалистически Республика, Куба Республика, Монгольски Халкъа Республика дипломатически представительствашта керте латтараш, социалистически мехкий тIема атташеш.

Собрани хьайийллар КПСС МГК секретара Р. Ф. Дементьевас.

Доклад йир КПСС ЦК Политбюро члена, СССР кхыча мехкашкарча гIулакхий министра **А. А. Громыкос.** Докладага чIоагIа уйла тIаяхийтала а дийгIар, чакхъяьлча дIаьхдаь тIоараш а техар.

(ТАСС).

Нов. А. П. ЛИЗУНКОВНА Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота яларах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

Партийни органашка дуккхача шерашка беркате болх барах а ваьча дийнахьа дениз шовзткъе итт шу дизарца дувзаденна а Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла нов. **Лизунков** Анатолий Петровича — КПСС обкома бехктокхамеча болхлочоа.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Г. СКЛОКИН.

1975 шера 13 май.

Нов. В. В. СЕРОВНА Нохч-ГIалгIай АССР мехкдаьттан мехкдаьтта химически промышленноста заслуженни деятель яха сийлахьа цIи яларах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

Республика мехкдаьтта чакхдоахачен мехкдаьтта химически промышленноста предприятей балха процессий технологи дегIайоалаяран эргайоахаш тоаяран, экономически эффективность лакхъяра юкъе доккха дакъа лацарах Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика мехкдаьттан мехкдаьтта химически промышленноста заслуженни деятель яха сийлахьа цIи лойла нов. **Серов** Валерий Васильевича — «Грознефтехимзаводы» яхача обединене керттерча инженера.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Г. СКЛОКИН.

1975 шера 13 май.

Нов. Г. М. ДЕГТЯРЕВНА Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота яларах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

Партийни советски органашка дуккхача шерашка беркате болх барах а ваьча дийнахьа дениз шовзткъе итт шу дизарца дувзаденна а Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла нов. **Дегтярев** Гавриил Михайловича — Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета гIулакхий управляющена.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Г. СКЛОКИН.

1975 шера 11 май.

Нн. Г. А. Балуха, П. Г. Шаповаловна, А. И. Шрамкона Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни мелиоратор яха сийлахьа цIи яларах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

Суллу-Чубутлински хий чугулду хьарсам доаккхача хьинаре къахьегарах, «Чеченингушводстроя» системе дуккхача шерашка а даккха хIама доацаш а болх барах Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика заслуженни мелиоратор яха сийлахьа цIи лойла «Чеченингушводстроя» гIишлошъяра управлене № 3 йолча дIа-са лелача механизированни колонна болхлошта:

Балух Георгий Антоновича — бульдозера машиниста.

Шаповалов Петр Григорьевича — бульдозера машиниста.

Шрамко Алексей Ивановича — экскаватора машиниста.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Г. СКЛОКИН.

г. Грозный, 1975 шера 13 май.

ЯХЬЕ КОТБАЬННАРАШ

БИЪ БЕТТА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ЯХЬЕ ДОККХАГIА ТОЛАМАШ ДАЬХА ХЬАЛХА ЛАТТА ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДЕРАШ:

Музаева Яха — Грозненски района «Атагинский» совхоза доярка. Биъ бетта ше лелабеча хIара Iаттагара 1250 килограмм шура яьккхай.

Абумуслимова Саймат — Шелковски района «Коминтерн» яхача колхоза Iаьсий леладер. Ше леладеча Iаьсий группацарча хIара Iасилга дени буси 933 грамм кхетийташ дулх тIаккхетийтад.

Шайхаев Сайдали — Сунженски района ЦIеча Эскара цIерагIча колхоза воккхагIа вола жа Iу. ХIара бIаь жийна тIехьа 155 Iаьхар кхебаьб цо ше леладеча жа Iуле.

Багаев Бека — Малгобекски района «Алханчуртский» совхоза бежа Iу. Чуоттадаь доахан кхоабаш хIара бежана дени буси 607 грамм кхетийташ дулх тIаккхетийтад.

Керимова Тамара — Староюртовски птицефабрика котIара оалхазараш леладер. ХIара яхкача котама тIехьара 75 фуъ гулдаьд.

ПАЧЧАХЬАЛКХЕНГА ХЬАЙБАЙ ПРОДУКТАШ ЙОХКАРА ХАЛКЪБОАХАМА ПЛАН ДИКАГIА КХОАЧАШЪЯЬ БОАХАМАШ:

Грозненски района «Атагинский» совхоз — директор М. А. Арбиев, парткома секретарь А. М. Часпиев.

Малгобекски района «Кавказ» колхоз — председатель П. А. Бусев, парткома секретарь А. Я. Коков.

ПАЧЧАХЬАЛКХЕНГА ХЬАЙБАЙ ПРОДУКТАШ ЙОХКАРЕИ КИЙЧЪЯРЕИ ХАЛКЪБОАХАМА ПЛАН ДИКАГIА КХОАЧАШЪЯЬ РАЙОНАШ:

Ачхой-Мартановски район — КПСС райкома хьалхара секретарь А. И. Воронкин, райисполкома председатель М. М. Керимов.

Веденски район — КПСС райкома хьалхара секретарь Г. Г. Махаури, райисполкома председатель П. Д. Алтаева.

15 июне — Советашка хоржамаш

МАССАВА А РАЬЗА ВОЛАШ

Укх деношка Назрановски района культура ЦIагIа гулбеннабар дукха къахьегамхой викалаш. Уж вIашагIкхийттабар РСФСР Лакхехьарча Совете хоржамаш дара № 888 йолча Назрановски хоржамий округе яьча хоржамашта хьалхарча шоай совещане. Цига баьхкабар Малгобекскии Надтеречнии районий къахьегамхой викалаш а.

Совещани хьайиллар эггара къаьнарбарех волча харжархочо совхоз-техникума директора М. М. Цокиева. Цо харжархой тIахьийхар Даьхен дикача къонгаштеи мехкараштеи тIехьа кхадж тассара.

Цокиева къамаьл де дош лу ГI. Ахриева цIерагIча Назрановски «Электроинструмент» завода наладчикий бригадира Т. Ю. Бековна.

— Тха предприяте болхлой собране шевар раьза а волаш соцам баьб РСФСР Лакхехьарча Совета депутаталла харжара кандидаталла Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Боков ХьакIаьша Хьажбийкар оттаве аьнна, — аьлар цо.

Кандидата вахарахи цо баьча балхахи дувцаш оратора белгалдаьккхар, республика экономикеи культуреи дIахо а дегIайоалаяра Бокова ше кхоча веш къахьегаш хилар, парте шийна тIадилла моллагIа а гIулакх цо цIена кхоачашдеш хилар.

Нов. Бекова берригa харжархой тIахьийхар Боков ХьакIаьша Хьажбийкара тIехьа кхадж тассара.

Цул тIехьагIа совещане къамаьлаш дир «Экажевский» совхоза коартолаш кхееча звено звеньевойс Социалистически Къахьегама Турпала А. Албогачиева, Надтеречни района «Гвардейский» совхоза свинаркас М. П. Кирноса, Малгобекски бурув деттача балхий управлене начальника В. И. Воронкина, кхычар.

Цу массане а дийцар Боков Хьажбийкара шийх бенна тешам боаберг ца хиларах бIубенна дар, берригa харжархой цунна тIехьа кхадж тассара тIа а хьийхар цар.

Совещане дакъа лоацаш хиннача наха **Боков ХьакIаьша Хьажбийкаргара** дийхар № 888 йолча Назрановски хоржамий округе гIолла РСФСР Лакхехьарча Совета депутаталла харжара ший кандидатура оттае раьза хулга.

* * *

РСФСР Лакхехьарча Совете деча хоржамашта йолча 891-ча Шалински хоржамий округа къахьегамхой викалий хоржамашта хьалхара совещани хилар самардийнахьа.

Къамаьл де дош лу Шалински районерча «Джалка» совхоза директора У. Садулаевна.

— Вай боахама коллективо, — аьлар цо, — массава раьза а волаш Шалински хоржамий округе гIолла РСФСР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа кандидаталла оттаваь КПСС Нохч-ГIалгIай обкома шоллагIа секретарь Баматгиреев Магомет Ширванович.

М. Ш. Баматгиреева биографи гулбеннараштa ше дIайовзийташ, оратора белгалдаьккхар, шийна тIадилла гIулакх цо чIоагIа бехктокхам хеташ кхоачашдеш хилар, республика экономикеи культуреи дIахо дегIайоалаяра дукха низи хьинари тIадохийташ хилар.

Совхоза коллектива цIерагIа нов. Садулаева предложени елар М. Ш. Баматгиреева кандидатура хьаллаца.

Совещане дакъа лаьцараша массава раьза а волаш хьаллаьцар **Магомет Ширванович Баматгиреев** № 891 йолча Шалински хоржамий округе гIолла Лакхехьарча Совета депутаталла харжа кандидаталла оттаве аьнна енна предложени, цунга дехар дир цу округе гIолла ше РСФСР Лакхехьарча Совета депутаталла харжийта раьза хиларах хоам бар.

* * *

Хоржамашта хьалхара совещани хилар РСФСР Лакхехьарча Совете деча хоржамашта № 890 йолча Урус-Мартановски хоржамий округа къахьегамхой викалий.

Трибуне — Урус-Мартановски района «Гойтинский» совхоза парткома секретарь А. К. Дакаев. Цо хоам бир, совхоза коллективо хоржамашта хьалхарча ший собране Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председатель Рамазан Висаевич Вахаев № 890 йолча Урус-Мартановски хоржамий округе гIолла РСФСР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа кандидаталла оттаваь хилараx.

Совещане дакъа лаьцараша массава раьза а волаш хьаллаца лаьрхIар **Рамазан Висаевич Вахаев** № 890 йолча Урус-Мартановски хоржамий округе гIолла РСФСР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа кандидаталла оттаве аьнна енна предложени, цунгара дийхар цу округе гIолла ше РСФСР Лакхехьарча Совета депутаталла харжийта раьза хиларах цо хоам белга.

А. Н. КОСЫГИН ЛИВИЙСКИ IАРБИЙ РЕСПУБЛИКЕ КХАЧАР

ТРИПОЛИ, 12 май. (ТАСС). Ливийски Республика Революционни командоване Совето вехаргIа официальни визитаца тахан укхаза кхаьчав КПСС ЦК Политбюро член, СССР Министрий Совета Председатель А. Н. Косыгин. Цунца цхьана кхаьчаб наькъа воагIача цунна улувбаьнна баьхка официальни нах.

СССР- еи ЛАР-еи паччахьалкхений байракхашца егача аэродроме А. Н. Косыгина накъавенавар Ливийски Iарбий Республика Революционни командоване Совета член, Премьер - Министр Абдель Салам Джеллуд, ЛАР-а промышленностеи минеральни ресурсайи министр Джадалла Азуз Тальхи, кхыбола официальни нах, ливийски общественноста викалаш. Накъа баьхкараштa юкъе вар ЛАР-ера СССР посол И. Н. Якушин.

Сийлеина отталоьча хана юхе гIолла чакхаьлар А. Н. Косыгини А. С. Джеллуди.

Аэродромера баьнна шоашта хьакъоастаьча резиденце дIабахар А. Н. Косыгини цунна улувбаьнна баьхка нахи.

А. Н. КОСЫГИНА А. С. ДЖЕЛЛУДАЦАРА ПЕРЕГОВОРАШ

ТРИПОЛИ, 13 май. (ТАСС). 12 мае дIайолаелар КПСС ЦК Политбюро члена, СССР Министрий Совета Председатела А. Н. Косыгинаи Ливийски Iарбий Республика Революционни командоване Совета члена, Премьер - Министра Абдель Салам Джеллудаи юкъера переговораш.

ДАХА МА-ДОАГГIАРА НАКЪАГIОРГДА

Советски Союза Коммунистически парте аргIанара XXV-гIа съезд гульярах болча КПСС ЦК апрельски (1975 ш.) Пленума соцамо шелковчаний дегаш, цар политически къахьегамен хьинар айдаьд. Хьалха латтача коллективай инициативах съезда даха ма-доаггIара накъадахара социалистически яхь яржаш латт районе.

Партен халкъен вахаре нийслу лоархIаме событеш къахьегама хьинар айларца белгалъелга традици а хинна дIаэттад тхо долча.

Даьй-мехка Сийлахь-боккхача тIема турпалий сийна яьржача яхье а иштта дика къахьегама толамаш даха карагIдаьлар района къахьегамхошта. Дуккха болча болхлоша, колхозхоша къахьийгар: «Сайнен цу зIамигача саган хьалхара» яхача девизах. Кагийча нахеи мехкарашеи шоай бригадашта юкъебихьар тIем тIара цIа ца боагIаш биса бIухой.

КПСС XXV-гIча съезда сийна яхь йоаржаьрий мугIараш денгара денга шерлуш латт. Района эзараш болча къахьегамхоша лакхара социалистически декхараш тIаийцу.

«Строитель коммунизма» яхача районни газета тIа кепатеха арадаьннад гIишлошъеча, транспорта, юрта боахама коллективай социалистически декхараш. ИйслагIча пятилетка план ханал хьалхе кхоачашъяра тIадерзэдаь да уж.

Масала, КПСС XXV-гIча съезда сийна «Коминтерн» колхоза колхозхоша укх тайпара лакхара декхараш тIаийцад:

Съезд хьаеллале а 25 ударни къахьегама декада яккха, укх шера паччахьалкхенга план 1900 тонн йолча 2150 тонн ялат дохка, лаьттах, техниках, удобренех, паччахьалкхен вложенех дикагIа пайда эца, ялат, дулх, шура, кхийола продукци йоаккхилга ласамдаккха.

«Путь к коммунизму» колхоза коллективо лаьрхIад:

Укх шера юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 26,5 центнер ка бола ялаташ, 33 центнер дуга, 35 центнер хьажкIаш чуэце, паччахьалкхенга 630 тонн дулх, 1170 тонн шура, 113,4 тонн тха, 1500 тонн ка бола ялат дохка, къахьегама овсарле лакхъе.

ПМК-3 коллективо ше тIаийцача декхараш тIа дерхI ханал хьалха хьалъяь а яьккха массехк пусковой объект эксплуатаце дIаяла, къахьегама овсарле лакхъяра укх шерара плац тIехкхоачашъе, гIишлон-монтажни балхашка дIадодар 0,2 процент лохде. Колхозаштеи совхозаштеи юртбоахама объекташ хьалъеча хьинаре новкъостал де декхараш тIаийцад гIишлонхоша.

Дукха ха йоаццаш «КПСС XXV-гIча съезда даха ма доаггIара накъадахара хьакъехьа болча «Коминтерн» колхоза колхозхой инициативах КПСС райкомо баьча соцам тIа боккха мах баьб цу кердача патриотически болама.

Р. МУРТАЕВ,
КПСС Шелковской райкома секретарь.

ДЕЗАЧА СОВГIАТАШЦА БЕЛГАЛБАЬХАБ

Укх деношка чIоагIа дог гIоздаьнна гуллуш бар «Чечингсельстрой» треста автотранспортни контора водителаш, инженерно - технически болхлой, гIулакхера нах. Цирех цхьабарий наьхха тIа лепаш да Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIем тIа шоай Даьхе бахьан долаш тийнна паччахьалкхен совгIаташ. Iуйрийна бархIлагIчох ах сахьат доаллашехьа автотранспортни контора клуб хьалйизар цар. Сийлахь-йоккха Котало яьккха 30 шу дизара цIей даькъала а дувцаш лоацца къамаьл дир автотранспортни контора начальника А. Б. Плиева.

Цул тIехьагIа тIемен къахьегамен ветеранашта деза совгIаташ Сийлен грамоташи елар. Царна юкъе ба тIема ветеранаш И. М. Михтеев, Е. П. Трухин, В. М. Лавров, К. М. Беляйкин, У. Х. Хасаханов, Г. В. Шевчук, И. Ф. Бельмас, кхыбараш. Деза совгIаташ деннараш веррига ткъо саг вар.

ТIемен къахьегамен ветеранашта совгIаташ дIаденначул тIехьагIа къамаьл дир гIишлошъеча, промстрой материалий болхлой профсоюза обкома председателa З. А. Яндиевас.

— ИйслагIча май шун ши цIей да, хIана аьлча фашистски Германи эшаь 30 шу дизар чIоагIа дог гIоздаьнна дезлу оаш, — аьлар цо. РСФСР шун яр сийна йолча предприятешта юкъе йьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яккхарах шоана хьожаьй РСФСР Минсельстроян профсоюза ЦК-и карара кара тела ЦIе байракхи 3 эзар сом ахчан премиян. Иштта автотранспортни контора коллективана елар «Чечингсельстрой» треста администрацен профсоюза объединене комитетен карара кара тела ЦIе байракх а.

Уж къахьегама совгIаташ хьожладад автотранспортни коллективана Сийлахь-йоккха Котало яьккха 30 шу дизара цIей сийна тIаийца декхараш кхоачашдеча башха дика къахьегама толамаш дахарах. Цу дезача денна тIаийца хинна социалистически декхараш 26 апреле толамца кхоачаш а даь, планагIа лаьрхIачул совгIа цо дIа-юха бихьар 15 эзар тонн халкъа боахама мухь.

Б. КОСТОЕВ.

СУРТА ТIА: автотранспортни контора начальникага А. Плиевген дикагIволча водителага И. Шамхановген РСФСР Минсельстроян профсоюза ЦК-и карара кара тела ЦIе байракх дIалуш я гIишлошъеча, промстройматериалий болхлой профсоюза обкома председатель З. Яндиева.

И. Плиева сурт.

ЗАМАНЦА ТОВШ ДОАЦАР ДЕЗАШ ДАЦ

Назрановски районе бахача наьха сходера

Хоалуш, тоалуш йоагIа вай район. Йоахар сходе доклад яьча парте Назрановски райкома хьалхарча секретара нов. Бекова, цун сий айде лакхде гIерташ, юкъара хIама хьалдоаладар, яхаш къахьегаш боахк вай районера дукхагIбола нах.

Парте Централъни Комитето укх шера даь Ккайкарал хьал а ловцаш дикача гIулакхашца укх пятилетка гIеххьара шу чакхдаккхара хьинаре къахьегаш я вай дукхагIа йола промышленни предприятеш, совхозаш, отделенеш, бригадаш. ДIадахача шера ЕрригIроссийски яхье белгалъяьхараштa юкъе я вай районера кхо звено цхьа бригадеи. Укх шера а во лелаш вай боахама гIулакхаш. Промышленни предприятеша хьалхарча квартала задани кхоачашъяьй 106 процент. Дикка тIехкховчашъяьй шура, дулх паччахьалкхенга дохкара планаш.

Доккхал де, хьокхам хьаэца мегаргболаш дукха къахьегама турпалаш ба вай районе. Правительствени совгIаташца кхьалад цар новкхош.

ТIаккха иззал эргалонаш хиннача, вахар - зама хувцаенача, тоаленнача укх денош-ка ширдаьнна гIулакхаш хьаллувцараш вайца долургбац, цар вай вахар ловзагIдоах, нах зуламашка кхувй.

Наха сий совдаьннад пхьенаш, урдош, тишъенна кхелаш, кхидола зуламе гIулакхаш, уж къамен Iаьдал да яхаш хьаллувца нах.

Маца дIайргьа вайна юкъера уж мехкарий удабу, зуламхой га доаха Iаьдалах уж хьулбеш кIалхарбаха гIерта оамал? Цун а кхидолча а хаттарий уйла еш ба тахан дукха нах. Бакъда ши-шех уж дIадерга яхаш вай дегIе нийса хургдац. Вай иштта саббе дагIандаь тIехь - тIехьагIа сомлуш летт цхьадола уж нийча, акха Iадатий Iаьдалаш. Цхьаккха эхь-бехк боацаш массехк кхалсаг йоалае а, бере а яьккхе етташ-Iетташ сесаг арайккха а шоай бокъо я аьнна хеташ ба цхьабола маIанах. Из шийта хул цу тайпара саг вай массане харц ца веш дахь, из ла а ловш вай Iеш доландаь: гарганча наха, вовзачар, новкъосташа из бехке вара цхьаккха хIама ца дечадаь.

Наьха эгIазлонах кхераш, хиндаваларе, докладчико яьхача тайпара, мельзавода болхло Шадижев Султан а кIеззига къахкаргвар ше даьча нийрчача гIулакхах. Кхенна йола шийн йоI сесаг а бераш а долча Аушевнаькъан сагага елда маьре яхача нах, Iаьдал оарцагIа ца доаккхаш шортта урдув хьа а нийца Iийнав из. ТIаккха нах а Iаьдал а юкъе а дена йиIиг шийга юхаккачийтачул тIехьагIа урдув юхадала а ца туташ вагIа...

Уж санна дола во гIулакхаш хьаллувцаш, цу юкъе а ухаш «бат хьаьнъе» гIерташ дукха «бусалба вежарий» ба районе. Цар 50 товбацара мурдаш наха, къаьстта кхуваш боагIараштa харц кхетам телаш ба. Цу тобай керте латт зуламаш даь нах: къуй, бандиташ, набахта баьхна нах. Довакха - Юртара туркх Мальиев Мусий Хьусен набахта ваьлла саг ва. Экажкъонгий - Юртарча мурдашта кеэте латта Картоев Хьамзата Кхуьрейш шозза чуваьлла ва, Яндарера мурдий туркх Даурбеков Хьусен политически бандитизм лелаярах чуваьллав. Цу тайпарча наьха кхы а дукха шIераш яьхар докладчико.

Къаман юкъарча хьашташ-кара хьадоагIача кердача заман гIулакхашта духьале ю цар, вай сийда вахар хоздеш, тоадеш мел дар юха а тетташ.

Массе юрташка, еррига республике дIахезар Назране укх шера БузуртановгIарнеи АрапиевгIарнеи юкъе хинна дов. Ши саг велар цига, кхыварна хала човнаш йир. Фу дар бахьан? Ши кIаьнк базар тIа вIашагIлета хиннчав.... ХIанз цу довна юкъе лелаш бола цхьабола нах из кIоафгIе, айде гIерташ ба. Уж бац къамах, нахах дог лазараш, шоашта хетар эттача уж шек бац юха а зулам даларах.

Са цIа, са тайпа, са лаьтта, са ков-карт... Кхы дIахо дар эшаш, кхы дIаяочунца уйлен безами болчарех, юкъара хIама дикагIа хилда яхачарех нах бац уж. Цхьа гектар совгIа лаьтта ший доалахьа доллаше а ловлахо витац Наьсар-Керте бахача Бузуртанов Уматгире, хьай 12 сотех кхы а сэга чIегилг хьачулацийта яхаш.

Дукха да вай уйла е езаш хIамаш, йоахар докладчика, дукха да уж тIагIертта дIадахара вай де дезараш.

ВАЙ МЕЛА ХИЛА ЙИШ ЯЦ

ГЕЛИСХАНОВ Хьаван, (Долакха-Юрт)

Тха юрта кIезиглуш, меллуш доагIа дIаяхача заманца дувзаденна нийрча гIулакхаш. Шоана а хов хургда. оаха боккхийча наха, юрто хержача комиссеца юкъебоагIача кхыча наха чIоагIа нигат а даь кхоачашде лаьрхIалга наха тхоашта тIадиллар. Царна ловр фуд ховш да: чIир лехилга дIадоаккхилга, зуламхой бехках кIалхарбуургбола хIама ца хулийтилга, во дар юхатохилга, урдош нийдершца къовсам лоаттабелга.

Урдош наха юкъе эггара чIоагIагIа юкъ ехкаш дола гIулакх да. Дукха водар доал царех. Баха хайшаб а елалехьа, дукъа бохк цар къопа нах. Урдувна ше нахагара хьайндаь ахчаш юха дIатекка отт хIаьтта саг йоалаяьр. Балхашка аха болалу, хьаена поартал йокха овтт. Цу тIа гIолла цатоамаш дувл хьайоалаяьчох еначон юкъе. ДIа-хьа къесташ а моттигаш нийслу. Из дерриге эза, техка, наха дIахьалха а доахаш тхоай юрта мехкарех урдош нийделга цIендаь дIадоаккхаш доалк тхо. Саг дIаюгачунгара а урдув даккхац е хьайоалаечох а лац.

Мел а ца болийташ лелабеза из болх. Бакъда нийрча гIулакхаш дIавдаха деза, яхаш хабараш дувцарах, цIогIарч деттарах хIама хувцалургдац, вай воаш цу хьакъехьа дика хьокхам гойташ ца хуле.

СОВЕТСКИ ЗАКОНАША МА-ЯХХАРА ДАХА

ХАМАТХАНОВ Iалаудин, (Назрань)

Воча, нийрча гIулакхашца къовсам лоаттабе а уж юкъера дIадаха а хIанз миссел низ а торо а йолаш хиинадац вай къам. Шортта дийша, хьакъал дола нах ба, дIахьокхаювца вахаре шортта хозленаш я, уж хьаллаца, дIахо яхьа ховргдола тIехье я хIанз хьалкхувр. Цхьадола ширача замах юхедиса во гIулакхаш ши-шех дIадоалаш да. Бакъда, уж эггара къизагIа дола гIулакхаш: пхьенаш лехилга, урдош доахилга, зуламхой гаргарча наха Iаьдала бехках хьулбелга дIадаккха атта дац. Цунна бехке вай воаш да. ЛадийгIача, хьежача вайна юкъе селла дукха а бац дIаяхача заман Iаьдала-гIа баха гIерта нах. Бкъда, цар дер шоай а де деза мотташ царна нийсбала, царна тIехьа ца биса гIерташ бараш а кIезига бац. Царта доагIар дIоалаш а, эшача хана уж бехктокхаме озара а новкъостал доре уж геттара кIезиглургбар.

ЗУЛАМХОЙ БЕХКТОКХАМЕ ОЗА

АЛБОГАЧИЕВ АртагI, Социалистически Къахьегама Турпал (Экажкъонгий-Юрт)

Сона вайна юкъе эггара нийрчагIа, воIа хета оамал я бIаргагуш во дар даьча, нахах а Iаьдалах а эхь ца хеташ харцахьча наькъа тIа баьннача наьха оагIув хьаллаца гIертилга. Цу гIулакхо доккха зе ду вайна. Цор бIеха гIулакхаш къайла кхалье хIан- гIерт вай? Цкьанна Iаьдало ловш дац яз! Наха, къамо, мехко хержа нах ма бий суде багIараш. Кхелаш а хувшаеш, озабезамаш а деш, нийгIача наха юкъе тоам бе гIерт тхо, яхаш сискалаш юаш лела нах ба из дерригa хьувзадер.

Цкъаза воашта гуший а зулама дIатIавут вай саг, цунга бакъдар юхьдухьала дIа а ца салаш. ДIаяха хала оамалаш яц уж вайна лойн.

УРДОХ ЙОДАЧА ЙОIАХ ЯШАЦ СО

АЛБОГАЧИЕВА Тамара, лор (Назрань)

МоастагIчох вай Даьхе лораеш човнаш яьча наха дарбаш деш тIема наькъашка лела йийзай са. ТIом чакхбаьннача тIехьагIа Москве а вай мехка кхыча моттигашка ева а йолаш яха-лела йиш йолаш а яф. ХIаьта а сай хьаьм, сай Наьсаре езарца укхаза цIа а ена тахан пенсе йоллаше а къахьегамцара къаста магац сона.

Сона дезар сай новкъостий — таханара кхалнах кIезанга кургIа хулга, шоай сий де ховш уж хулга, шоаш хьалха санна бокха-эца йиш йоацаш болга царна хоалга. Уж поарталашпохашкаш вIашагIтохара маьрцIей чIоагIа оарцагIэваьннилгеи ше йодаш волча зIамигача сагах дIатакха ма-могга декхар хьарчаш латтилгеи шийна ховшие а йист ца хулаш ягIаш хул цхьайола йийха ягIа йоI. ДукхагIа пахашкаш хилча кхы хIаман бала бац цун. Яшац со цу мо болча мехкарех!

Со яш сай хьинарца, сай кулгашца, сай хьаькъалца хьадаь хIама хьаьналагIа хургда сона, аьнна из харцахье-бакъахьа гулдаьча ахчах нийца поартал а ца хьош кура маьре йодача йоIах.

Хьанаьхка йоIа ворда дукхагIа еттар поарталах, цул тIехяла еза со, яхаш вона тIехьа яхь лелаеш йолча кхалсага сий мишта дергда? Из кхалсаг шийвахара ше да йолаш яха раьза йоацилга мара кхы хIама дац.

ДУКХАГIА ДАГАДУВЛА НАХАЦА

КОДЗОЕВ ГIазIаьла, (ТIой-Юрт)

Аз дукха уйла ю вайна юкъе уж во хIамаш хIана лаьгIлацхьогI яхаш. Укх тIеххьарча хана цхьа хIама зийнад аз. Укх мо йолча сходе, хIаьта кхыча собранешка, совещанешка уж гIулакхаш дувца даьннача цхьан юккъагIа лаьгIлу ширдаьнца гIулакхаш. ТIаккха из дош ца дувцаш цхьа ха яьлча юха а дIадоладу.

Масала, дукха ха йоаццаш Нохч-ГIалгIай Лаккхехьарча Совета Президиума председатель нов. Х. Х. Боков а волаш йоккха схоц хилар тха юрта. Наьха дег чу дужаш хоза къамаьлаш дар цига даьраш. Цхьан юкъа нийрча гIулакх гудадаланзар тханига.

Цудухьа, сона бакъахьа хетар нах каст-кастагI вIашагIа а бетташ из дош хаддаза кердадоахаш хилча. Во дар даьр дIа а вовзийташ, дика гIулакх карагIдаьннар хоаста а веш болх беш хилча вай дувцача деша, вай дIадоладаьча хIаман ирал йоаргьяцар.

ХАРЦАХЬБАЬННАРАШ ОАГIУВ УВЗАРГБОЛЧА ОВТТАБЕ!

АУШЕВ Мусса, райисполкома председатела заместитель.

Таьзета тара ба тахан вай юрташка дикан тIа вIашагIкхийттача наха буаш бола «сакъердам». Мича бахаб хьалха цу ловзарашка хинна дог-безам, сакъердам, белам? ХIанз телевизорашца хьахьокхаш йолча КВН яхача передачашта тара ма хиннадий вай даьша саг йодача-йоагIача даь ловзараш, хьоалчагIаш.

Цхьаьнха а да. Дукха ха йоаццаш вай базар тIа укх тайпара сурт дайра сона. Цхьан йоккхача сага тускар чура хIамаш йодайир цхьан къотIа. Бакъда, цу берригача наха юкъе цхьа саг оарцагIваланзар из хьалацара «Хьалаца!» яхаш цIогIарч а детташ цун вада никъ лора цар, юстара а бувлаш.

Иштта вай хуне бокъалгахьа довлара вайна дукха ха эшаргъя, хIаьта цунга хьежжа мара дIадаргдац вайна юкъера во гIулакхаш, зуламаш. Цхьаккха дика хIама ши-шегIа хургдоацилга кхетадеш хила веза хIаравар.

ПОАРТАЛО ЧIОАГIБАЦ КЪОНАЧАР БЕЗАМ

ЭЛЬДЖЕРКИЕВА Валентина, трикотажни фабрика директор.

Урдув ца даьккхача дIабахача дIачIоагIлургбац тха мехкарий, яха уйлаш я цхьаболча дай-ноаной кер чу тахан а. Из хьалхагIа, меца, къиза вама йолча хана товш хинна хIама да. Цу хана кхалсага хиннадац ше дIадихьар мара хIама. ХIанз санна балха яха, деша бокъо йолаш а хиннаяц из.

Ха-зама хувцаеннай, Сенна эш уж пахашкаш? Цу тIа дукха а мича гов уж хьаенача цIагIа. Сиха хувца ма-лой наьха барзкъацара, шифоньерашцара безам, мода. ТIаккха йиIий сий доадеш, саг йоалаер халача хьале тIа оттавеш из дерригa хилча цIендаь юкъера дIадаккха деза урдув.

МИЧАРА ЕНА ОАМАЛ Я ИЗ?

БОГАТЫРЕВА Марем, РайЗАГС-а заведующи.

Урдувна денна ахча юхавIашагIтоха нах гулбаь моттиг хеталу тахан вайна юкъе саг йоагIача деча хьоалчагIех. ЧIоагIа во гIулакх да из. Цу гIулакха эггара хьалха бехке ба къонабараш. Уж бар юхьиг дIайолае езараш.

Къоначарна юкъе тахан а нийслу къаьпа Iаьдалаш хьаллувцаш бола нах. Тха ЗАГс-е регистраци е воагIа цхьавола зIамига саг наха хьалхашка эздий ца хеташ, цар тIехтохар кхераш ший нускала гаьна вувлаш хул. Цунна ше леладечох эхь-эздел хета мег, бакъда из сурт гуш бараштa-м довстама гIулакх хет цох.

Хьалха юрта товш хиннад зIамига саг йоIага дог доахаш волга. Цох саго довстама, эсала хIама лоархIаш а хиннадац. Уж хоза традицеш, гIулакхаш таханарча заманца нийсйича бакъахьа хетар сона.

* * *

Сходе дакъа а лаьцар къамаьл а дир Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатела нов. Х. Х. Бокова.

Сходе вIашагIкхийттачар района берригача къахьегамхошка даь кхайкарал тIаийцар, районни комисси хержар.

М. ЗАНГИЕВ,
А. САГОВ.

ДЕПУТАТЕХ ДОЛА ДУВЦАРАШ

ЦУНЦА ДАГАБУВЛ ЮРТАХОЙ

ХIаьтта кхалбаьнна маля дошо диск санна къегаш бар. ТIа-тIа дукхагIа сийрдадоалаш латтар ди. Го баьккха Iаьржа оахам а долаш ягIача кIай теплицех гаьннара хьежача зIазай кIорапащ хеталора. Царна юкъе лелар тайп-тайпара — цIе, IажагIа, сийна, баьццара... боç бола бIаргкъаш дувха кхалнах.

Iуйрийнарча цIенча фегIа гаьнна шаьра хьахоз цу кхалнаха деш дола къамаьл. Из мара кхы хозаш цIаккха а хIама дац шаьрача ара. Сан боади вIашагIкъастача хана хьакхаьчаб болхлой шоай теплицашка.

Царна юкъе къаьстта дукхагIа дIа-юха лел сийна бос бола барзкъаш дувха, юккъерча дегIара кхалсаг. Из я Грозненски района «Юбилейный» совхоза йоккхагIа йола агроном Лидия Андреевна Шерстобитова. Цу дийнахьа шоаш де лаьрхIачун хьакъехьа цунца дагабувл бригадираш Медиев Iийса, Арсамаков Ювнас, Махамаев Мукъман. Цхьан цIен дезала юкъе хулачоа тара да цар вIашин хулаш дола къамаьл.

— Новкъостий, — йоах Лидия Андреевнас, — вай керда нарсаш Дай-мехка Сийлахь-боккхача тIем тIа советски халкъо Котало яьккха 30 шу дузача дийнахьа из ди дезлеш болча наха юаш хила еза. Из совгIат нийца накъагIоргда вай цу дезача дена. ХIаьта из де йиш йолаш а дулургдолаш а да. Дерригa а тийша да вай тIагIертта къахьегарах.

Цул тIехьагIа Лидия Андреевнас хьалха-тIехьа де дезачун лостам лу царна.

Йоккха опыт йола, хьалха латта болхлой ворхIлагIча бригадера Хаджиева Хеди, Тасуева Хадишат, бархIлагIча бригадера Дайхиева Балисат, Сайпулаева Тамара, нислагIча бригадера Джабраилова Сагат, Бахмадова Бекиса дагабувл Лидия Андреевнайца шоай йоккхагIа йолча йишийца санна. Царна деза да цо оала дош, цо бу хьехам. Дукхача шерашка цхьана болх беш яьккхина хена вIашин дика байзаб уж. Ший дикача оамалца царна дег чу йиъжай Лидия Андреевна. Уж теш шоашта дикадар мара цо арг ца хиларах.

Шерстобитова дикка ха яха саг я. ТIема халача 1941—1944 шерашка Ростовски юртбоахама техникуме ше деша ягIаш комсомольски организаце секретарь а йолаш Шерстобитовас боккха кхетама болх бу студенташта юкъе. тIемо бохабаь мохк юхаметтаоттабеш боахкача советски наха юрта боахама продукци яккхара хьакъехьа царна хьалхашка латта доккхий декхараш дIадовзийт.

1944 шера из техникум йистеяьккхача, Шерстобитова Грозне гаьна йоацаш хиннача сомнийн баьцадаарийн совхозе балха хьожаю. Цу хана денз баьцадаараш кхедеча боахаме къахьегаш хьайоагIа Лидия Андреевна.

Цо дукха шераш дIаденнад советски наьха истола тIара шу чам болашагIа а хозагIа а хилийтара. Цу йIаьххача хана болх беш цунна дукха нах байзаб, из дукхача наха езай. Цо ший низ а ха а кхояьнц вай халкъа вахар тоадара. Даьхено, парте боккха мах баьб Лидия Андреевнас хьийгача къин. Цунна вай мехка эггара доккхагIа дола совгIат— Ленина орден еннай.

Лидия Андреевнас сий долаш лелаю парте члена цIи.

Цох нах чIоагIа теш, из дика лоархI. Из шозза хержай Грозненски къахьегамхой депутатий районни Совета депутаталла. ХIанз Шерстобитова Пригороднениски станични Совета депутат я. «Юбилейный» совхоза теплични боахаме де дезаш дукха гIулакхаш доллаше а, цунна ка керайоагIа шийх тешам беннача тархархой наказаши депутатски декхараши кхоачаше. Культурно-бытовой гIулакхий комиссе член а йолаш. цо йоаккхо станице бахача наьха культура а быт а тоаяра. Улицашкара наькъаш тоадара, гаьнаш йоагIара оарцагIбоах бехе нах. Цох кхоачамбаь Iаш депутат. Цо боккха къовсам лоаттабу дIаяхача замах юхедиса во гIулакхаш леладеча нахаца. ХIаьта цунна болх бераш берригаш хIана бац аьнна нохчий кхалнах ба. Уж дагабувл шоай депутатаца, цIагIа атта цатоам цунга бувц, юкъеоз из дIабаккхара. Халданза малар мелаш, цIагIа халахетар доахаш вар 3. мар. Юкхера а нигIар мари сесаги — къаьстар уж. Бераш дIадаха велар сесагагара. Цита оарцагIьяьннача Шерстобитовас новкъостал дир берий нанна. ХIанз ший бераш шийца а долаш ах 3. Иштта моттигаш кхы а я.

Лидия Андреевнайна ала кородоагIа шийца болх беча кхалнаха дег чу дужаргдола дош, цар политически сакхетам лакхбергбола хьехам лу. Мехка а доазол дехьа а кулаш йола цхьаккха лоаркIаме событи йитац царна ца йовзийташ, цунна дувзаденна теплични боахама болхлошта хьалхашка отта декхараш дувц. Иштта хилар КПСС ЦК-ас партега, Советски халкъага Ккайкарал даьча хана а. Доккхий декхараш тIаийцар цуйцарча теплицашка баьцадааpаш кхедераша пятилетка чакхйоалча шера хIара квадратни метра тIара 8 килограмм нарсаш яха план йолаш 8,5 килограмм яккха дерхI цар.

—Из декхар оахош тIехккхоачашдергхиларах теша да гхо, — йоах Лидия Андреевнас. — ХIана аьлча дIадахача пятилетка шерашка даькача толамашца, Iоаьнча опыта тешам болийт из иштта хургхиларах. ДIадахача шера гха дикагIболча болхлоша цхьан квадратни метра тIара 9—10 килограмм а кхы цукхагIа а нарсаш яьхар. Уж ба Качергина Галина, Даудова Неби, Чуркина Александра, Дайхаева Балисат, кхыбараш.

Цул совгIа, оаха рассада кхею совхоза кхыча баьцадаараш кхедеча бригадашта а. Укх шера 10 гектара тIа дIайоггIал рассада кхеяй тха болхлоша.

Тха теплични боахаме тайп-тайпарча къамех бола нах ба. Бакъда уж берригаш а цхьан цIен дезал санна барт тайна къахьегаш а бахаш а ба. Тхоги доккхий толамаш даха йиш хулийтачарех цхьа бахьан да тхо барт болаш хилар.

Ю. ЮСУПОВ.

ХЬОКХАМ БАЛАРА НИЗ

Декъа лаьтта доьх доалаш-доалаш дIа а даьнна, малх хьагучабаьлар бIаьстан хозача Iуйрийна со Оалхазар-Юртарча улицагIа дIаводаш. Кхо шу дар со укхаза ца воагIа. Цу хана денз дукха хIамаш хувцаденнад юрта.

Хьалдаьл 320 сага моттиг йола культура ЦIа, нийса а цIена а улицаш, еттача кирпишкех даь хоза цIенош цар тIа урагIъяхай телевизорийи радиоприемникийи антенаш. Укх шера даь йисте даргдолаш да быта ЦIа.

Юртал арахьа тракторашa дутата хьахоз. Сихденнад цу юртахой балхаш — пятилетка тIеххьара шу дика чакхдаккха гIерт уж.

Мичурина цIерагIча совхоза шоллагIча отделене болхлоша КПСС ЦК-ас партега, советски халкъага даьча Ккайкарала жоп луш доккхий декхараш тIаийцад — 25,2 эзар центнер ялат (план 22,9 эзар центнер), 7438 центнер шура (план 6944 центнер) яккха аьнна.

Низ а ха а кхоян Оалхазар-Юртарча наха шоаш денна дош кхоачашдара, шоай юрта сий лакха лоаттадара, из хозьяра.

Юрта хиннача гражданий сходе цар соцадир 700 метр никъ билла, 800 метр никъ тоабе, 500 га дIайорIа. Из гIулакх кхоачашдеча хьокхам тел Юрта Совета депутаташа. Цар лоадам боацаш да аьнна юкъагIа дитац цхьаккха а гIулакх.

Оалхазар - Юрта Совете хержа ва 40 депутат. Царех 32 юкъарчал доацаш производстве болх беш ва. Депутатех дуккха а дукхагIчар шоай декхар кхоачашду, харжархошта хьалхашкара бехктокхам дика бовза а бовзаш. Царна юкъе эггара хьалха латт коммунисташ. Уж юрта Совета тIум я. Царгара дIадолалу моллагIа кердадар, дикалаф, из кхоачашдара нах тIехьабоах. Иштта уж хилийтара депутаташ тIаберзабу юрта Совето, совхоза партийни организаце.

Юртахоша чIоагIа сий деш я коммунистка доярка Адиева Алмат. Ше леладеча доахангара хIара шера тIа-тIа дукхагIа шура йоаккх цо. Ший балха говзал цо камаьрша дIайовзийт кхыча дояркашта. Цун къахьегама боккха мах баьб Даьхено — Ленина цIи орден еннай цунна. КарагIдаьннарех кхоачамбаь Iеш яц Адиева.

Харжархошта дика довз къажкIаш кхееча механизированни звенон звеньевой депутат Магомадов Ваха. Из коммунист ва. ДIадахача шера 160 гектарах хIаране тIара 46 центнер фуалъяьха хьажкIаш чуера цо. Иштта хьажкIаш кхее дика Iомабу цо шийцара новкъостий а.

1974 шера 25 гектарах хIаране тIара 428 центнер шекара свеклаш яьхар депутат Эльмурзаева Инна керте латтача звенос. ХIаьта план 217 центнер яр.

Пятилетка ударникаш ба депутаташ бола Газдиева Балита, Асагова Сира, Чупалаев ИбрахIим, Галаев Мохьмад, кхыбараш. Царна дагабуш дукххабараш, царга лаавгI. Цар дика кхоачашду шоай депутатски декхараш, кхоачашду харжархой хьашташ, кхычарна хьокхам тел шоай балха тIа.

Москван Бауманск харжархой округа харжархошта хьалхашка ше къамаьл деш новкъоста Л. И. Брежнева аьлар: «Советаш хьинаре болх бе яьинай. Депутаташкара хьадехар лакхлу, лакхлу политически сакхетам». Из гуш да Оалхазар-Юрта Совето беча балхах а. Цох доккха беркат доал совхоза экономика лакхъяра, наьха вахара хьал тоадара.

Пятилетка йолаечча денз дукхагIа хиннад оакаш дола лаьтта, дукхагIа доаккх дулх, шура, деб хьайбаш, дикагIа хьувакъ шекара свекла, хьажкIаш, кхийола культураш.

—Иштта дола толамаш доахача боккха лоархIам болаш ба совхоза дирекце, партийни, профсоюзни, комсомольски органнзацеша, берригача тха депутаташа беш бола кхетама болх, —яхаш дувц юрта Совета председатела Батаев Заьлмаха. — Тха депутаташ шоаш болх беча производстве меттел уж баххача а дика лоархIаш ба. Юрта Совето чIоагIа йоакхо ю депутатий хьинар айдара, цар шоай декхараши харжархой наказаши кхоачашдара бола бехктокхам лакхбара.

Сессешка ладувгI депутаташа шоай полномочеш лакхъяра хьакъехьа еча отчеташка, цар беча балха тIехь хьаIайна дикадар вIашагIа а техе, из дIадоаржаду. Боккха теркам тIабохийт Совето депутаташа шоаех харжархой беннa тешам боа ца байтаба уж наха дагалаттачунга кхоачаш а цар хьашташ довзаш а хилийтара, уж царга кхоачашдайтара.

Юртийн поселкийн Советашa лаьцача ЕррИгроссийски социалистически яхье вотьяларах Оалхазар - Юртарча Совета РСФСР Министрий Советеи ВЦСПС-еи карара кара тела ЦIе Байракхи ахчан премии елар.

Къаьстта чIоагIа хьинаре къахьег Оалхазар-Юрта Совета депутаташа пятилетка чакхйоалача шера план ханал хьалха кхоачашъяра тIехь.

С. САИДОВ.

ЖА ЛАРГА КИЙЧА БА

Дукха жа да Наурски района «Красное Знамя» колхоза доалахь — 29 эзар. Уж укх деношка ларга доладергда.

Из кампани ший ханнахьа дIа а йолаяь чакхъяккхара дезарех дувцаш жа Iуй а хIаьта жа лоргаш хургбарий а сособрани хилар колхозе.

Дерригa жа 25 дийнахьа лерга даха лаьрхIар. Лоргаш хургдолча моттиге жа хьатIадоаладара наькъаш белгалдаьхар, хIара жа Iуна дIахайтар цун Iул малагIча дийнахьа ларга хьадоладе деза.

Жа лоргаш хургболча наха юкъе шерра социалистически яхь йоаржайра, балхацара моральни, материальни безам совбаккхара лаьрхкIа мероприятеш оттайир. Дийцар наьха балха хьалаш, цар салоIам вIаштIехьбаккхара дешаш а. Жа лоргаш хургболча наха общежити вIаштIехьъяьккхай, юххе столови а йолаш. Шеча уголоке телевизор оттаергья, цул совгIа хIира шозза кино хьокхаргда, кино доладалалехьа политинформаци а еш. ХIара болхлочоа спецбарзкъаш лургда.

Яхьа нтоц еш, хIаьта наха мел дика болх бу хьожаш лаьрхIа вIашагIъелла халкъа тIахьожама группа хургй.

Собрани хилалехьа жа Iуша шоай Iулаш ларгера мишта кийчдаьд хьожаш хилар колхоза керттерча специалистех, дикагIболча жа Iуех вIашагIъелла комисси.

Ларга шоай Iулаш къаьстта дика кийчдаьд боккхагIболча жа Iуша коммуниста Саламов Автерханеи Саламов Аларханея.

Х. МАГОМЕТОВ.

БАХАЧА НАХА — АТЕИСТИЧЕСКИ КХЕТАМ ЛЕ

КПСС ЦК парте XXIV съезда яьча Отчетин доклада тIа Л. И. Брежнева аьлар: «Кхыметтел эггара хьалха латта идеологи а бокъонца бола низ а хиле дIаоттац духхьал наьха дегашка чу а йижа, цо уж чIоагIа хьоабеш хилча, цар хIара денна леладу гIулакхаш къестадеш хилча мара».

Парте беча идеологически балха лоархIаме моттиг дIалоац къахьегамхошта атеистически кхетам балара гIулакхо. Из дош корта а болаш леладеча моттигашка наьха производственни, общественно-политически хьинар хаддаза лакхде аьттув боал.

Цхьабакъда бахача наьха цхьадола дакъа хIанз а тIехьа дына гIулакхаш доахкаш а, цун влиянена кIалхара далаза а долча вай дицдалийта йиш йолаш дац.

Иштта бусулба а кераста а дына секташ йолаш я Сунженски районе а. Цар харц кхетам теларца харцахьарча наькъ тIа боах тIехьабиса баьде нах, телхадайт советски законаш.

Вай ханарча еррига средстваехи формаехи кхетамца пайда а эцаш дынца къовсам лоаттабе а цо наха еш йола влияни дIаяккха а йиш хургйц дика дийша, теоретически а политически а кхийчбенна лектораш, пропагандисташ ца хилча. Цудухьа бахача наха атеистически кхетам балара керттерча гIулакхех цаI лархIа деза атеистически кадраш кийчъяр.

— КПСС обкома X Пленума решенеш нийса кхета а яь, йоаггIаш йола выводаш яьй парте райкомо, — йоах пропагандан агитацен отдела заведующе заместителa Горбатенко Валентина Ивановнас. Хоадамбоалаш дола гIулакхаш даьд политически просвещене дешашбараштa атеистически кхетам балара, политически дешара лоархIам лакхбара. Цига дешаш барех бахача наха юкъе болх бергбола лектораш-атеисташ, докладчикаш, политинформатораш хьакъестабеш кийчбара.

Лакха квалификаци йола атеисташ-пропагандисташ кийчбара йола центр а хинна дIаэттай партийни просвещене системера атеистически кружокаши семинараши, комсомольски кружокаш а.

Партийни образоване системе вIашагI а ехка болх беш я районе 12 семинарски группа. Цар Iомаю проблемаш «Дына хьахиларахи цун чулоацамахи марксизма-ленинизма яхар», «Iилманен дынен мировоззренеш вIаши духьал хилар», «Дынен коммунистически морален лардаш, уж цхьан тарлург ца хилар», «Коммунистически партен Советски правительстван дынца леладу гIулакхаш», «КПСС XXIV съездо къахьегамхошта идеологически кхетам баларах».

ДиьлагIа шу да районе КПСС райкоме вIашагIъелла атеистически школа лаьрххIача программагIа болх беш йола. Цига шоай лекторски говзал лакхъеш ва 70 совгIа саг. Цар Iомаяьй «В. И. Ленина дынах», «Материалистически мировоззрени хьахиларах», «Дынах юхедисараш дIадахара наькъех» яха проблемаш, кхыяраш.

Кагирхой атеистически балха юкъсозара а, къона атеисташ, лектораш кийчбара а Серноводски юртбоахама техникуме дешаш барех вIашагI а елла болх беш я 30 саг чувоагIаш йола къоначa атеиста школа. Цунна кулгалдеш ва КПСС Грозненски горкома марксизма-ленинизма университете дешаш вола техникума преподаватель Моргаев Сафарбек Дизоевич. Цу школе дешаш болча кагирхоша шоаш кийч а еш атеистически темах йола доклад ю шоай коллективе, бахача наха юкъе дына духьалара болх бу Нестеровски Карабулакски № 1 йолчен школашкарча атеисташа а.

Комсомольски просвещене системе балхаш деш соахка а яр, укх шера а я атеистически знаней лардаш Iомаю 4 школа, 126 кагирхо ва цига дешаш. Укхаза Iомаю укх тайпара темаш: «Ислам хьа мишта хиннад», «Дына социальни чулоацам», «Кераста ды хьахиларах», кхыяраш. Семинарски группашкен, атеистий школашкен, кружокашкен пайдане опыти знанеши лу лектораштa-атеисташта, къахьегамхошта атеистически кхетам балара балха хьахиннача кердача формаехи методаехи пайда ийбе Iомабу уж. Укхаза ладувгIараш дикагIа кхетаргболча тайпара дувц В. И. Ленина атеистически тIехьалепах, вай ханарча къахьегамхошта материалистически атеистически кхетам балара балха лоархIамах, общественни а, естественни а Iилмашта карагIдаьнарех вай хана дына идеологена духьал лоаттабеча къовсаме пайда эцарах.

Пенсионераш, цIен-ноаной, кхыбараш санна болча болх беш боацача наха юкъе ю атеистически пропаганда тоаяра Iалаьмате бокхха лоархIам болаш я цIагIара лектореш. Бахача наха юкъе шерра атеистически пропаганда йоаржае аьттув боалийташ долча цу гIулакхах дикагIа пайда эца гIерт района дукхагIйола юххьанцара партийни организацеш. Цар шоай планаш тIа белгалйоах лекцей, беседай темаш, лектор малав, лекцеш маца а мичахьа а ешаргья.

Во лелац из болх Ассинская, Троицкая яхача станицашка, Первомайски яхача юрта, дукхача кхыча моттигашка. Укх тайпара вIаштIехьбоаккх цIагIарча лекторей болх. МолгагIча партийни организацена дIатIачIоагIъяь территори микроучасткашта екъ, хIара участке агитатор хьожаву. Оттаяьча планагIа цо бIаргчача шера бу ший участке болх, хан-канахьа ший участкера нах вIашагIтохаш царна беседаш, лекцеш еш. Дынах тешаш барий сакхетаме атеистически уйлаш атта хьахулаш йоацилга кхета а деш цу тайпара лекци е беседа чакхъяьккхара чIоаггIа теркам тIабахийте кийчлу агитатор. ХIаьта цига ладувгIараша хаттар даь моттиг эттача бокъонца из дIакхета а веш жоп лу цунна, безамболчунга хийцца къамаьл дайт.

БIаь совгIа лектор-атеист ва районе атеистически болх лелабеш. Къаьстта дика оарцагIбоал цу гIулакха Шаповалов Андрей Терентьевич, Ганиев Абдурахман Идрисович, Холмовской Александр Зосимович, Гандаров Берснако Магомет-Алиевич, Хамчиев Султан Ахмедович, Газиева Лиза.

А. САГОВ,
тха собкор.

БАЛХАШ КОМПЛЕКСАГIА ДУ

Грозненски района «Грозненски шуорий» совхозе укх шера ийс эзар гектара тIа бIаьстан юхье юв культураш дIайийр, царех фииг болча ялата 2700 гектаре ялатийна лаьрхIа хьажкIаш 2800 гектаря.

Лакха овсарле йолаш къахьийгар хьажкIаш леладеча звеной звеньевойша Асабаев Эдилсултана, Шуаипов Адас, Касерманов Идриса, кхыбараша. Лаьтта кийчдеш а фу дIачуваш а хIара дийнахьа 140 процент кхоачашйора царех хIаране ший балха норма.

«Дерриге балхаш комплексагIа!» — ишта я совхоза кхаш леладерий девиз.

ХIанз дерриге низаш оарцагIдьахад совхозе культураш та хий тохара. Гурахьа дийнача ялатан цкъа дIайийча дукхача шерашка хьахулача бальний даьгIенаштен шоай новкъосташца хий тохаш ба Чехаев Решиди Исупхаджиев Абусултани. ДДН-70, ДДН-45 яхача установкашца гурахьа дийнача ялата 1200 гектара тIен даьгIений 365 гектара тIен хIанзале цкъа хий теха даьннад. ХIанз шозлагIа хий тоха болабенниб механизатораш.

— Укх шера ялата 19 эзар тонн яккха дош деннад оаха плана 18120 тонн йолча, — йоах совхоза керттерча агронома Н. А. Иноземцева. Уж доккхий декхараш да. Царех тхоаш лоархIадергхиларех бIу бенна да тхо.

Л. РУДСКИЙ.

Юрта боахама къахьегамхошта

Араьннай «Сельские зори» яхача зональни журнала аргIанара майски номер.

Цу тIа кепатеха дукхагIйола материалаш немецки фашистий гIаьрахошта духьала баьча тIем тIа Котало яьккха 30 шу дизара хетаяь я. Гитлеровцашта духьала латаш хиннача, хIаьта хIанз юрта боахаме къахьегача наха тIема ханара шераш дагалувцаш язъяь дукха статьяш я.

«Эскарен халкъен йицлургйоаца турпалал» яхача ший статья тIа тIема бирсача шерех дика дувц профессора, исторически Iилмай доктора Г. Иванова.

«ЗIамига лаьтта» лорадеш фашисташта духьала майрал гойташ лийтача советски бIухоех дувц «Новороссийска пенашта юхе» яхаш ше язъяьча очерка тIа Кубанерча писателa Г. Соколова. Писатель ше хиннав цхьан хана фашистех Новороссийск лораеш. Цудухьа цига хинна дерриге хIама белгалдоаккхаш я из очерк.

«Цу бирсача шерашка» — ишта корта болаш я Новочеркасскерча С. Орджоникидзе цIерагIча политехнически института историе кафедра доцента Л. Авдеевас язъяь статья. ТIема шерашка советски халкъа турпалал гойташ тIом барах, къахьегарах дувц автора ший статья тIа.

Юрта боахама дикагIболча къахьегамхоех, хIаьта къаьстта-къаьстача боахамий балха опытах дувцаш дукха материалаш я номер тIа.

Низ бола кIа кхедара опыт ювцаш массехк статья я «Керттера проблема — ялат» яхача разделе. Къаьстта кIоарга чулоацам болаши йийшача пайда лургболаши я зональни Донской юрта боахама Iилматохкама института лабораторе заведующе, биологически Iилмай кандидата И. Калиненкос «Агротехникен ялата дикален» яхаш язъяь статья. Дика хьувкъам кхебара малагIча агротехнически приемех мишта пайда эца беза дувц ший статья тIа автора.

Дагестана Ногайски районерча жа леладеча госплемзаводе «гергача истола гонахьа» беседа хилар дукха ха йоацаш. Цига дакъа лоацаш хилар госплемзавода, Дагестана кхыча боахамашкара жа леладераш, специалисташ, кулгалхой. Тха доаккхаши цунна обработка еши госплемзавода къахьегамхоша Iоаяьча опытах дийцар «гергача истола гонахьа». Цига теххача дешаех лаьца материал я «Сельские зори» майски номера тIа кепатеха. Йийшача жа леладерашта бокхха пайда лургболаш я из.

«Кхаш леладерий календарь» яхача разделе кепатеха статьяш дIайийнача юртбоахама культурашта малагIа гIулакх де деза, уж мишта лелае еза дувцаш я. Йийшача къаьстта пайдане хургья «Дерриге балхаш — шай ханнахьа», «БетанагIа пайда эцар», «Хий диллара — къаьстта терко» яхаш йола статьяш.

Дакке йийцачарел совгIа кIоарга чулоацам болаш, йийшача пайда лургболаш кхы а дукха материалаш я «Сельские зори» журнала аргIанарча номер тIа кепатеха.

С. ЧЕРВОНЫЙ.

ТУРКМЕНСКИ ССР. Котур-Тепе яхача мехкдаьттен гази йоаллача метте хьалъеш я йоккха компрессорни станци. Из хьалъю Туркмене малхбузехьарча районашкара газ Юкъера Ази — Центр яхача магистральни газопроводе дIачуахийтара. ХIанз чуийнна технологически оборудованена монтаж еш латт. Станци хьалъеча дакъа лоацаш я Болгаре Халкъа Республикерча болхлой йоккха группа.

СУРТА ТIА: болгарски доттагIий гIишлош цхьан участке. Аьрдехьара аьттехьа — Никупов Асен, Иорданов Иоардан, Кальчев Георгий, Анакиев Драгон.

К. МУРДАЛОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

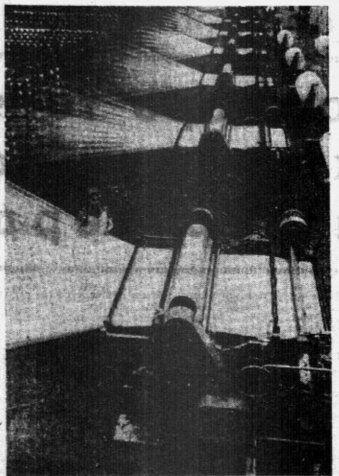

ЛАТВИЙСКИ ССР. Ленински комсомола цIерагIа Даугавпилсски химически хьоаса бу завод шердуш а технически эргаьккха тоалуш а йоагIа. Кердайоахаш а хьалъеш а я ткъаьннел совгIа объекташ. Шу чакхдаллалца йиъ миллион сом совгIа капиталовложенеш караерзае езаш ба укхаза гIишлонхой. Реконструкци яьъяьча шозза дукхагIа химически хьоасий арахецаш хургья завод.

ГIишлонхошен монтажникашен цхьа шу хьалха болх бе йолаялийтай эргаьхьа тоаьяча производственни мощностий хьалхара аргIа. Цо торо хулийтаргья шера массехк эзар тонн хьоаса дукхагIа арахеца.

Оборудованена монтаж еча дакъа лоацаш ба ГДР-ен Чехословакерен специалисташ, цигара СЭВ программагIа хьаухийташ я техника а.

СУРТА ТIА: завода ткацки цехе.

В. НИКОЛАЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Дош кхоачашдаьд

«Чечингстройтранс» автотранспортни объединене коллективо Сийлахь-йоккха Котало яьккха 30 шу дизара сийна тIайийца декхараш кхоачаш а деш мухьаш дIа-хьа кхахьара йола биъ бетта план 29 апреле кхоачашъяьй. Планал совгIа дIа-хьа бихьаб 45 эзар тонн мух.

Социалистически яхье хьалха яьнначарех я С. Матиева, В. Дымченко, В. Оболенске, С. Жамбекова кулгалдеш йола водителий бригадаш.

Новкъосташта масал телац къахьег социалистически яхье хьалха латтача водителаша А. Дудаева, В. Умарова, М. Новика, А. Калиничева, иштта кхычар а.

В. ЛЫЧАГИН,
«Чечингстройтранс» автотранспортни объединене начальник.

В. СКОРОВ,
парткома секретарь.

ДикагIвола жа Iу

Тха «Назрановский» совхозе дикагIчарех лоархIаш ва воккхагIвола жа Iу Хасуханов Салман. ХIара шера тIехкхоачашъю цун бригадо Iоахарий кхедарен жена тIера тха даккхарен планаш.

КПСС Центральни Комитето партега, советски халкъага даьча Кхайкарала жоп а луш, Хасуханов Салман керте латтача жа Iуй бригада коллективо шийна хьалхашка декхар оттадаьдар: хIара бIаь жийна тIехьа 105 Iаьхар хилийта (план 95 Iаьхар), хIара устагIан тIера 3,5 килограмм тха даккха, планагIа 3 килограмми 100 граммий йолча. Хьалхара декхар толамца кхоачашдаьд Салмана бригадо. Социалистически декхарал дикка дукхагIа да жерчаша Iодаь Iоахарий.

ХIанз жа Iуй керттера декхар да Iодаь Iоахарий унахцIена, гIел ца долийташ, цхьаккха а дIа ца къастийташ хьалкхедар. Цу гIулакха шоай беррига низ тIабахийта, ди-бийса ца лоархIаш къахьегаш хьабоагIа уж.

— Планаш а социалистически декхараш а кхоачашде тха бригада коллектива вIаштIехьдоал жа дахкарен уж ларгарен гIулакха лаьрххIа кийчлуш диззача шера тIагIертта оаха къахьегар бахьан долаш. ХIанз чIоагIа лоархIаме да дехка жерчи цар Iодаь Iоахарийи лерттIа Iунал деш, тайп-тайпарча доакъарашца уж кхоабаш, хий меладеш хьаьнача баьцага дахар. Шоай декхар дика кхоачашдеш, жена дика гIулакх деш къахьегаш ба са бригадера жа Iу Куанышбеков Туакхбай, сакманщица Канебаева Зулай, кхыбараш. Тха бригада коллективо ший балха толамаш хетаду Дай-мехка Сийлахь-боккхача тIем тIа фашистски Германи эшаеш советски халкъо яьккхача Котален 30 шу дизара.

Жа дахка даьннад. Цхьабакъда уж дахкарах чакхбовлаш бац жа Iуй болх. ХIанз сихбенна жа ларга кийчлуш ба уж. Цу гIулакха мел эшаш дола хIама вIаштIехьдоаккхаш, цхьаккха сахьат, минут зехьа ца йоаеш къахьег цар.

С. ГАГИЕВ,
«Назрановски совхоза Буро-КIаларча отделене юххьанцарча партийни организаце секретарь.

Эскаре гIулакх делга — сийлен декхар

ГIУЛАКХА ТIА КА ЯЙЛА ШУН!

Мехка военкоматий призывной пункташкара болх юха а сихбеннаб укх деношка. Советий Мехка Герзашцарча Низашка гIулакх де баха ха хьатIакхаьча кагий нах кийчбеш я призывной комиссеш. Иштта хул шера шозза — мае-июнен ноябре-декабрен. Из оттадаьд «Массава а эскаре гIулакх де декхарийла веш долча» СССР Законо.

Дегаш айдена ба кагий нах. Из-м, бакъдар аьлча, кхетадеш а да. Уж тIаьхьех 1941—1945 шерашка Дай-мехка Сийлахь-боккхача тIем тIа советски халкъо Котало яьккха 30 шу дузача юбилейни шера.

Дукха романтически уйлаш дег чу йоссаю кагийча наха эскаре шоай де дезача гIулакхо. Дукххача призывникашца къамаьл дича гучадоал, ракетнии танковии бIуца гIулакх де, тIема бирса техника Iомае, летчик хила лоьраш царна юкъе дукха хилар. Вешта, малагIа гIулакх деш хургва яхилга-м башха лоархIаме а дац. Керттердар — Даьхено шийна тIадилла гIулакх дар. ЛоархIаме да Советий Мехка гражданина сийлахьа декхар кхоачашдехье водаш хилар Iа кхетадар.

КПСС XXIV съезде Советски Герзашцарча Низий боккха мах баьб Л. И. Брежнева. ДIахо цар кхоачашде деза керттера декхараш белгалдаьд. «Халкъо хьа мел кхелла хIама, — аьннад цо, — тешшаме лорадаь хила деза. Советски паччахьалкхе чIоагIъяр — из да цун Герзашцара Низаш чIоагIдар а, вай Даьхен оборонни низ мамогга боккхагIа хилийтар а».

Советски Эскар — вай халкъаца цхьа вахар а долаш дахаш дола цун цхьа дакъа. Эскаре гIулакх дар вайцига тIема говзала школа чакхъяьккхар хинна Iац. Из цу цхьан хана идейни кхетам лакхбарен физически чIоагIваларен, дисциплина йолаши боарам тIен хилара школа а я.

Каст-каста оал вай, дай сийле хьаллоаттаераш вай кагирхой ба, вай бераш да, аьле. Из сийле лелае хьакъ долаш хилар — из да даккха хIама доацаш хьай Даьхенна гIулакх дар, хьай — бIухочун декхар тешаме кхоачашдар, тIема техникен герзи тIатеIIа Iомадар.

Нохч-ГIалгIайчен дукхха а дукхагIа бола призывникаш цIенен тешамен гIулакх деш ба шоаш дIабахача. ТIемахой тIаьхьийха военкоматашка, уж болх беш хиннача предприятешка, колхозашка, совхозашка, цар дьшка-ноаношка вай кагийча наха гIулакх дика дарах баркал оалаш каст-каста письмош ух эскара доакъой командирашкара. Укх шерарча призывникаша хьожхам эца мегаргба воккхагIвола сержант Поляков Геннадий, ефрейтор Байбатыров Руслан, мугIарера Гайрбеков Салман, матрос Хатуев Махьмад санна болча новкъосташкара.

Поляков Геннадий дикагIболча тIемахоех-специалистех цаI ва, шийна кара бараш цо дика Iома а бу, кхета а бу. Эскара даькъа командоване, ший гIулакха тIа цо доахача толамий хам а беш, эскара гIулакха тIа хьожаваьв из. ХIаранена карагIдоалаш дац уж хIамаш.

Байбатыров Руслан, Гайрбеков Салман, Хатуев Махьмад, командираша деча хоамегIа, тIемен политически кийчон отличникаш, башха-дика специалисташ ба. Цу тIемахой сурташ военкоматашка сий долаш болча наьха стенда тIа доахк.

Шоай къонгех доккхал де йиш йолаш ба цар дай-ноаной. Вай мехкахошта тара хила гIертар хIара призывника сийлахьа гIулакх да.

1967 шера октябрь бетта тIайийца «Массава а эскаре гIулакх де декхарийла веш дола» Закон — цо цIаьхка а хьахьокх Коммунистически партен Советски паччахьалкхенон вай мехка оборонни низ дIахо чIоагIбара, СССР Герзашцара Низаш чIоагIдара еш йола йоакхо.

Эскаре бокъонца гIулакх де тIахьех тIахьехача дийнахьа 18 шу даьнна бола кагий нах, 20 шу даьлча эскаре гIулакх даь а эскаре хьехамен говзален школа чакхъяьккха а баьнна цIабийрзача аьттув бола хьалаш хул цар дIахо дешен къахьеген.

Гражданаша СССР Герзашцарча Низий мугIарашка гIулакх деш яьккха ха цар къахьегама стажаца дIалоархI. Дешара заведенешка дешаш болча хана эскаре гIулакх де тIаьхьийха дIабигача наха бокъо еннай гIулакх даь а баьнна цIабаьхкачул тIехьагIа шоаш хьалхагIа хиннача дешара заведенен курсен дIахо деша.

Къахьегамхой депутатий моттигерча Советий исполкомаш, предприятей, учреждений, организацей, колхозий, совхозий, дешара заведеней кулгалхой декхарийла баьб эскаре гIулакх даь а баьнна цIабаьхкача наха ? оашкара болх бийха бутт балалехьа цар специальностаген балха опытаген хьежжа болх бала. вай республике

Цхьабакъда, халахете а, вай республике наг-нагахьа моттигаш нийслу, шоаш эскаре тIахьеха ха хьатIакхоачача хана цхьабола призывникаш шоаш массаза а бахача моттигашкара дIабувлаш, ахча даккха болх яхаш, мехка кхыча областашка дIаухаш. Цу хана уж воински учетера дIа ца боалаш а моттигаш хул. Цхьабола призывникаш эскаре гIулакх де бахийта нах гулбеча пункташка шоай ханнахьа хьаахац. Цу тайпарча призывникаштен эскаре гIулакх де баха декхарийла бараштен воински учета правилаш толхаярах военни комиссара административни порядкагIа гIод тох. ХIаьта шоай аргIанна эскаре гIулакх де баха ца а тугаш удаш лелараш законодательстваьга хьежжа бехктоккхаме оз.

«Массава а эскаре гIулакх де декхарийла хиларах» дола Закон советски халкъа хьашташта ма-хеттара а социалистически дай-мохк лорабе аьнна даь ленински васкет кхоачашдара вай парте, цун Центральни Комитето йоакхо еш хилар хьохьокхаш дола тешал а да.

Цу йоакхонна луш дола жоп хила деза эскаре гIулакх де тIахьийхача СССР хIара гражданино ший воински декхар даккха хIама доацаш кхоачашделга.

В. ПОСТНИКОВ,
Грозненски гарнизона военни прокурор.

ПРЕДПРИЯТЕ БОЛХ ДИКАГIА ВIАШТIЕХЬБАККХАРА

ТIеххьарча хана йоаггIаш критика ю Назрановски кирпичкаш еча завода. Реконструкци а яь 1973 шу чакхлоалаш юха а болх бе йолаелча гIоне цхьанна бетта план кхоачаш ца еш хьайоагIа из предприяти. ДIадахача шера гIишлошъерашка дIаяланаза йисар 2,5 миллион кирпичк. Укх шера хьалхарча квартала план 74 процент мара кхоачашъяьяц.

Уж кхоачамбоацараш хилара бахьанаш техкача гучадаьлар квалифицированни болхлой кадраш тоъаш ца хилар, оборудовани каст-каста сеца латташ хилар, социалистически яхь йоаггIача тайпара вIаштIехьъяьккха ца хилар.

1974 шера завода коллектива кхозза кердаьлар. 1975 шера балха хинначарех ахаш хIанзале дIа а баха, цар кога метта керда бараш хьийцаб. Иштта болхлой хувцалуш, кIезиг-дукха Iомабеннараш дIаухаш, керда бараш хьатIаухаш долча хьалашка хала да болх дика лелаpга дог даха

Укх предприяте болхлой ца соцаш хилара бахьанаш техкача парте района комитето а завода кулгалхоша а керттерча бахьанех лаьрхIар завода реконструкци яр дизза кхоачашдаь ца хилар.

Мишта да таханарча цу предприяте сурт? Из латт тIехдикача, керда хьалъяьча кирпичкаш йоттача пийшках. Шера цу пийшка чакхъяккха тарлу 26 миллион кирпичк. Вокха шиъ подразделенена — формовочни сушильни — реконструкци яь а яц цу пийшкаца цхьана бесса тарлургйолаш а яц. Цкъа-дале, уж шера 15 миллион кирпищка мара лаьрхIаяц. ШозлагIа-дале, технологически линей сушильни камерай технически хьал геттара во а да.

Технологически лини заводе цаI мара яц. Массаза а, цахалдаш, болх беш хиларах из каст-каста йохарах тамаш е езаш а дац. Лине цхьа фентилг ехача формовка яра беррига болх соц. План хилац. Болх берий алапи а хилац.

ХIаьта бийда кирпичк рамкашта тIаюллилга а из сушильни камерашка дIачулулга а Iалаьмате хала болх ба. Иштта ннакъала болх а алапи кIезига а, хиларах болхлой дукха сацац укхаза.

МалагIа пайда ба формовочни отделеней сушильни камераштен реконструкци ярах бала? Болх сеца латтарг бац: цхьа технологически лини ехача, шоллагIъяр болх беш хургья.

ДIадаргда хIанз кулг-кара деш дола дукха балхаш. Тоннельни сушильнин камерашка кирпичк дукхагIа хошаргья. Шозза дукхагIа кирпичк е вIаштIехьдаргда. Массаза цхьатарра предприяте болх беш, план кхоачашъеш хилча болхлой алапе лакхлургда.

Назрановски кирпичкаш еча завода болх лерттIа вIаштIехьбаккхара формовочни отделенена, сушильни камерашта ма-хулла сихагIа реконструкци е новкъостал де деза «Чеченингушстройматериалы» производственни управлене кулгалхоша.

М. ЗУРАБОВ,
КПСС Назрановски райкома инструктор.

КЕРТТЕРДАР — ПРОДУКЦЕ ДИКАЛ

ХIАРАНЕ СИЙЛЕН ДЕКХАР

КПСС XXIV съезда решенеш кхоачаш а еш, вай промышленноста болхлоша тIагIертта къовсам лоаттабу арахеца продукци хIанзарча хано дIадехарашка хьежжа дикен тIехдикен мара ца хилийтара. ХIара предприяте коллективо ший керттера декхар лоархI цунах. Цу даькъе дукха балхаш ду Нохч-ГIалгIайчен предприятеша а.

Укх шера дукхагIа хинай паччахьалкхен дикала Знак ен на вай республикерча предприятешка арахеца тайп-тайпара продукцеш. Масала, «Красный молот» заводерча йиъ продукцена еннай дикала Знак.

Машинаш ерел тIехьабусаш бац Грозненски швейни производственни объединене къахьегамхой. Укх шера паччахьалкхен аттестационни комиссе кулгаш яздаьд актана арахецача цига ийс продукцена дикала Знак ялара. Царна юкъе я шин тайпара йола кримпленови кочамаш, деша ухача берий костюм берий кочамий ялх модель. ХIанз царна хьалхашка латта декхараш да карагIдийннараш кхы тIа а чIоагIдеш арахецача продукце дикал дIахо а товелга.

БоаггIача тайпара технически тIахьожама отделаша тIахьожам а лоаттабеш производство кердача техникаца Iалашъярга хьежжа мара дика хила йиш яц арахеца продукци. Хадданза эргайоахаш тоае еза технологически процессаш.

Вай республикерча дукххача предприятешна арахецаш йола продукци ГОСТ-аша дIадехарашка хьежжа мара хилац. Цхьабакъда, цхьайолча предприятешка моттигаш нийслу измерительни тохкамен техникана е йоаггIача тайпана йоакхо ца еш. Из бахьан долаш Госстандарта органаша чIоагIа бехк бу царна.

Масала, Грозненски «Красный молот» заводе мехкдаьтта чакхдоахача предприятешта лаьрхIа арахецаш я «Поиволни ролико-втулочни зIанараш» ГОСТ-а ма-яххара кийчъеш хинна яц уж, цудухьа йоагIача ханал хьалха еха а ехий хьовзам беш хиннаб цар мехкдаьттахой балха тIа. Из бахьан долаш цхьоалагIча категоре тIара шоллагIча категоре тIа яьхар уж. ХIаьта из продукци ярах хIара шера завода коллективана хулаш дола зе 230 эзар сом да.

Стандартийи измерительни техникан госнадзора лабораторе завода коллективана тIадожадир арахеца зIанараш дикагIа хилийтара йола организационно-технически мероприятеш чакхйоахилига. Уж цо чакх а яьхар. Цул тIехьагIа дикагIа хилар арахеца продукци. Цул тIехьагIа цхьоалагIча категорех реализаци е йолайир зIанараштa. Из бахьан долаш мехкала йоаккхача хIара зIанарах 19 сома метте хьахила доладелар 29 сом.

Тха специалисташта гучадаьлар Грозненски «Электроприбор» заводе арахеца шарикови авторучкаш ГОСТ-а ма-ьххара ца хилар. Из бахьан долаш 13400 ручка реализаци ца ейташ соцабир. Укх шера январь бетта паччахьалкхен тIахьожама тха лабораторе болхлой хьежар электрографически аппараташта эша цилиндраш арахецачен пластмассовий цехий балхага. Милливольтметраши монометраши еха хилар гучадаьлар. Цох заводана бехк бир. Кийча мел хинна продукци реализаци ца ейташ соцайир. Цу гIулакха бехке болча цехий начальникашта а административни бехк бир.

Столовей, ресторанний, кафей треста чуйоагIача фабрике-кухне арахецача продукцега хьежача тха болхлошта гучадаьлар из нормативно-технически документаци доацаш хилар. Цул хьалхагIа ара ца хецийташи реализаци ца ейташи соцаяь а яр из. Из а лоадам боацаш дола хIама лаьрхIад фабрика болхлоша. Из бахьан долаш предприятена экономически санкци яьй. Реализаци яра йолча плана юкъера яьккхар 30,5 эзар сома маьхера продукци.

Укх шера январь бетта республика халкъа тIахьожама комитета, стандартащкен измерительни техникаген хьожача госнадзора Нохч-ГIалгIай лабораторе заданегIа Назрановски мельзаводе доаккха хьоар мишта хьежар. Цига доаккха хьоари цунах хьаеш йола маьхка-булочни изделеши баьде бос болаш я яхаш нах дукха леткъаш хилар бахьан долаш хьежар цига арахецача продукцега. Хьежачул тIехьагIа гучадаьлар мельзаводе доаккха хьоар стандартагIа доацилга. ШоллагIча сортагIа дола хьоар магIалдии дукха тохараши уш хилар гучадаьлар. Фуд из иштта хилара бахьан? Цул керттердар да юххьанца чакхдоаккхача системе хьачудоагIа кIа доагIачул дукха бIехагIа хилар, вешта аьлча доагIачул кхозза бIехагIа хилар.

Цул совгIа цу гIулакха иштта бехке я ялаташ хьачуйиду пункташ, хIана аьлча поставщикаш хиларах тарра мельзаводе цар хьачутела кIа 3 процентана кхаччалца бIеха да, нормагIа тIехдаьлча а 2 процент мара хила йиш йоацача. Цу гIулакхага хьажа декхарийла ба Баширов Шаудин Баширович керте латта ялата продуктай дикален уж хьэцарген хьожаш йолча госинспекце болхлой. Цар уж кхоачамбоацараш дIадахара а йоагIаш йола йоакхо яц. Брак дола кIа дIаккхуьйт Назрановски мельзаводе.

Ялат кийчдеча хана Назрановски мельзаводе хьачуэц из приемни пункте санна. Иштта заводе хьэцаш дола кIа 5 процентага кхаччалца бIеха хул. ДIадахача шера ноябрь-декабрь беттащка цига цу тайпара кIа 800 тонн хилар. Из шийна ховшшехьа госинспекце уж кхоачамбоацараш дIадахара цхьаккха хIама дацар. Назрановски мельзаводе доаккха хьоар дикагIа хилийтара хлебоприемни пункташкара дIахьийта кIа стандартагIа хилийта деза, хIаьта завода болхлоша хадданза тIахьожам лоаттабе беза шоаш дIаэца продукци миштай хьожаш. Цу шоай лабораторе коллектива даькъе дикка лаххбе беза тIалатта бехктоккхам. Производства тIахьожама журнала тIа масса дола хьокхамаш дIаяздац цо. КIих магIалди ваш хилар дIаяздар мара е йоагIаш йола анализаш яц. Цул совгIа заводе хьайоагIа бедал мишта хьожаш анализаш яц. Технохимически тIахьожама начальника Нальгиев Махьмад-Iале ше керте латтача лабораторе беча балха тIахьожам лоаттабац. ХIаьта заводе керттерча инженера Лолохоев Макшарипа а тIахьожам лоаттабац лабораторе, механически служба беча балха.

Хьоар доаккхача отделенешкарча вальцови станокий ногIараш деха да, хIаьта цхьайолчар тIа вIалла доацаш а да. Цудухьа дом тIабуж продукцена. Цо хьахьокх аспирационни системана сихха ремонт е езилга. Ялат цIендеча отделенера моттиг чIоагIа къе я, цудухьа ялат цIен а деш из ахьа кийчдера эшаш йола оборудовани кхы оттае йиш йоацаш я. Складски помещенеш ца хиларах хьоара тIара доагIашехьа вагонашта тIадотт хьоар. Лабораторе болхлой цу гIулакха духьала баьнна моттиг нийсъенна яц.

Госнадзора лабораторе комплексни комиссе балха материалех стандартах доаца хьоар кийчдарах. Назрановска мельзавода экономически санкци яьй, реализаце плана юкъера даьккха соцадир шоллагIча сорта 1750 тонн хьоар, хIаьта 8300 сома пайда госбюджета доходе бахийтар.

Стандартах доацаш хьоар даккхарах, производственни дисциплина лоха хиларах республика халкъа тIахьожама комитета цIенхашта бехк баьб завода кулгалхошта.

Предприятей кулгалхой, партийни, профсоюзни, комсомольски организацей сийлен декхар да цхьаккха брак ца нийсйолийташ продукци арахецарй цун дикал лакхъяра тIагIертта къовсам а лоаттабеш цу лоархIамеча балха хадданза тIахьожам лоаттабелга.

И. МАЙТАК,
стандарташтен измерительни техникан йолча госнадзора Нохч-ГIалгIай лабораторе воккхагIвола инженер.

Хоржамашкара — хоржамашка

Халкъа хьал-торо тоаяр — парте экономически политика керттердар

Вай республикерча лакхерчен юкъера лаьрхIа йолчен дешара заведенешка дешаш ва 26,6 эзар зIамига саги йоIи. ХIара шера вузашкарен техникумашкарен дийша ваьнна аравоал 5,5 эзар специалист. ИйслагIча пятилетка динъ шера вузаш чакхъяьхай 7691 саго, юкъера лаьрхIа йола дешара заведенеш 15011 саго, верригa а 23 эзар гаргга специалист кийчваьв. Укх шера дукха специалисташ арахецаргба республикерча вузаша, техникумаша.

СУРТА ТIА: укх шера Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен университет йистеяьккха арабоалаш бола студенташ Ф. Саралиева, А. Гамаев, Х. Алиев, Х. Лорсанов, З. Тасаев.

И. ПЛИЕВА сурт.

КЪАХЬЕГАМАХ ЛУ АЛАПИ ЛАКХЛУШ ЛАТТ

Къахьегамах лу алапи цун дукхалгеи дикалгеи диллача болхлошта материальни стимулировани яра бола керттера лостам ба. Цо хIара къахьегамхочун, хIара производственни коллектива безам тIабохийт хадданза къахьегама овсарле лакхъяра, арахеца продукци дикагIа хилийтара, производства эффективность лакхъяра.

Нохч - ГIалгIай АССР 1974 шера бетта юкъера лаьрхIача болхлошен гIулакхерча нахен эца алапи 121 сом хилар 1970 шера эцаш хиннар 109 сом мара доацача.

Республикерча болхлоша, гIулакхерча наха 1970 шера денз 1974 шерага кхаччалца бетта юкъера лаьрхIача эца алапи дегIаахар хьагойт № 1 йолча таблица.

Нохч - ГIалгIай АССР къахьегамхоша юкъера лаьрхIача эца алапи лакхдалар (1970 шераца нийсдича процентаца).

1970 шера — 100
1971 шера — 102,7
1972 шера — 105,1
1973 шера — 109,0
1974 шера — 110,8

Планированеи экономически стимулированеи кердача системагIа болх беча хьалашка къахьегамах тела алапи лакхдара керттера хьаст ба материальни поощрене фондаш. Цу фондашкара средствaш керттерча даькъе хьежаю доккхий экономически хьокхамаш дахарах болхлошта, инженерно - технически болхлошта, гIулакхерча наха премешта телара.

1971—1974 шерашка республика промышленни предприятешка хьожадир материальни поощрени яра дола 29,4 миллион сом. Духхьал 1974 шера уж фондаш 8 миллион сом хилар.

Материальни поощрене фондашкара «Грознефть» объединенерча хIара болхлочо юкъера лаьрхIача 1974 шера ийцар 184 сом, «Грознефтехимзаводы» объединене — 157 сом, «Электроприбор» заводе — 295 сом, Вознесенски газ чакхйоахача заводе — 245 сом.

Цхьан даькъе болхлоша къахьегарга, хадданза йолча балха стажага, производственни дисциплинaга хьежжа шера баьча балха итогех премена луш дола кхойтталагIа алапи а цу фондашкара луш да.

Материальни поощрене фондаш ийслагIча пятилеткагIа хIарвае къахьегарген бух соцпаш боахамий коллективаша баьча балхах хьахинначунген хьежжа йола къахьегамхой ахчан доходий лоархIаме хьаст а хинна дIаэттаб.

Материальни производство дегIаахарга хьежжа городен юртен къахьегамен бытен хьалаш вIашни гаргаозара деккараш кхоачашду, болхлойн ахархойн доходий разница кIезиглу.

ХIанз дуккхача колхозашка ахархоша юкъера эца алапи болхлоштен гIулакхерча нахен эцача алапена гарга кхаьча ца Iеш, кхыметтел цул а лакхденнад. Масала, 1974 шера Гудермесски районерча колхозашка юкъера лаьрхIача бетта хIара ахархочо ийцар 125 сом алапи, Наурскии Шелковскойн районашкарча колхозашка — 121 сом, вешта аьлча еррига республика хьанйцача болхлошен гIулакхерча нахен юкъера лаьрхIача бетта эцача алапена нийсса.

1971—1974 шерашка бахача наха ийцай 52 эзар холодильник, 86 эзар радиоприемники радиолеи, 76 эзар телевизор, 351 эзар сахьат.

Нохч-ГIалгIайчене бахача наха бIаь дезала лаьрхIача берригача вай мехкарчул дукхагIа я холодильникаш, легкови автомашинаш, телевизораш.

Республике бахача наха гIулакх деш я розничнн торговле 2328 предприяти, юкъарча кхачан 954 предприяти.

Городашкеи юрташкеи хьалъяьй хIанзарча хана дIа мадеххара йола йоккхий торгови предприятеш: универмагаш, универсальни ассортиментагIа товараш дола кхачан тикаш, специализировании тикаш. Нохч - ГIалгIайчеи дуккхача юрташка йолаш я хIанз универмагаш. Городерча торговле санна наха гIулакх ду дуккхача юрташкарча тикаша.

ТIа-тIа дукхагIа хул юкъарча кхачан предприятей услугех пайда ийбу къахьегамхой.

ДУКХАГIА ДIА А ДЕХ ХАТТА А ХОАТТ

Шерагара шерга хадданза бахача наьха ахчан доходаш лакхъяларо дукхагIа хулийт наха ийду товараш. Пачхьалкхени кооперативнии торговле товарооборот юкъара кхача а тIехьа дIалаьрхIача еррига республика хьанйцача 1974 шера (вIашн нийсбеча маьхага диллача) 1970 шера хиннaчул 23 процент лакхъеннай.

ХIара шера дикка хувцамаш хул товароборота структуре, из къаьгга хьахьокх дIахорча даннеца.

	1970 шу 1965 шераца нийсдича процентаца (бархIлагIа пятилетка)	1974 ш. 1970 шераца нийсдича процентаца
Кхачан товараш	145	121
Кхачан доаца товараш	154	126

Эца барзкъаш, кога гIирс, цIагIа эша хIамаш дукхагIа хиларца цхьана дикагIа хул наха буъ кхача а.

Городашкарен юртащкарен нах дикагIа барзкъаш тIадувхаде баьинаб, цар шоай чура ченаш тоаяьй. ХIара шера дукхагIа хул наха эшаш йола кхачан продукташ. Пятилетка динъ шера дохка дулхи дулха продукташи 38 процент, дулха даьтта 32 процент, фуаш шозза дукхагIа хиннад.

Кердача баьцадаараща, сомаца баха нах Iалашбелга тоаденнад. Динъ шера дехка баьцадаараш 43 процент, сом 53 процент дукхагIа хиннаб.

Цхьан сага дIалаьрхIача 1974 шера йиа шурен шурий продукташи 1,3-зза фуаш 1,5-зза дукхагIа хиннад 1970 шерарчул.

КЪАХЬЕГАМХОЙ ВАХАРА ХЬАЛАШ ТОАДАЛАР

Халкъа хьал-торо тоаялара лоархIамерчарех да наьх баха цIенош хьалдар. Сийлахь-йоккхача Октябрьски революце котало яьккхача хьалхарча дийнахьа денз къахьегамхой вахара хьалаш тоадара дешашта къаьстта чIоагIа йоакхо ю Коммунистически партеи Советски правительствaи. 1919 шера В. И. Ленина кийчъяьчен VIII съезде чIоагIъяьчен парте Программа тIа оттадаь деккар хиннад дерригa низаш оарцагIа даьха къахьегамхой вахара хьалаш тоаделга, кхотаденна зIамига цIенолгаш дола бIеха кварталаш, нах бахара пайдана доаца къаьна цIенош дIадоахилга, къаьначарна кердадараш хьатIаделга, кердадараш хьалделга, из дIадехаш хиннад болхлой вахара кердача хьалаша, къахьегамхой дикагIча оагIорахьа дIанийсбе безаро.

Вай мехка Iалаьмате дукха хьалду наха чубаха цIенош. Духхьал бархIлагIча пятилеткагIа пайдаиера площадь 517 миллион квадратни метр хула цIенош хьалдир. Из шоззен ахаззен дукхагIа да Сийлахь-боккха Дай-мехка тIом хиларехьа хьалха мел хиннaча пятилеткаех хьалдаьрел. ТIеххьарча пятилетка шерашка 5,5 миллион болча советски гражданашa кердача цIеношка керда вахар диллад.

Дезала бюджетера квартирах дIателаш дар вайцига дунен тIа эггара кIезигагIа да, 5 процент гаргга мара дац из. Пачхьалкхено нах бахача цIеной фондага дIаухийтача расходех дикка дакъа шийка дIатIайнад. Халкъа вахара хьалаш тоадара йола ленински идеяш вахара юкъеккухьаш хилар хьахьокх Нохч - ГIалгIайчено а. ИйслагIча пятилетка дIадахача динъ шера наха чубаха цIенош хьалдечa дIаяхийта капитальни вложенеш массе а тайпарча финансированех 105 миллион сом хилар.

Республике мел гIишлош хьалъю хьахьокх дIахорча даннеша:

Хьалдаьд наха чубаха цIенош (квадратни метр — эзар)

БархIлагIа пятилетка 1966—1970 шерашка	ИйслагIча пятилетка 1971—1974 ш.ш.
747,3	699,4

Лоаца аьлча ийслагIча пятилетка динъ шера хьалдаь цIенош дукха хIама ца эшаш бархIлагIча пятилетка пхе шера хьалдаьраш миссел да. 1975 шера планагIа хьалдаь даха лерхI 256,1 эзр квадратни метр наха чубаха цIенош, цо хьахьокх бархIлагIча пятилеткагIачул къахьегамхоша дикка дукхагIа цIенош эцаргхилар.

Пятилетка дIадахача динъ шера (1971—1974 шерашка) къахьегамхошта еннай 13385 керда, паргIата квартираш, цар чу керда вахар диллад республикерча 50 эзар гаргга гражданаша. ХIаьта наха шоаштеи колхозашеи хьалдаьд 580 эзар квадратни метр хула цIенош. 1960 шера республика городашка а болхлой поселкашка а юкъера лаьрхIача цхьан сага 7,8 квадратни метр кхоачаш хинна яле 1974 шера 9 квадратни метр совгIа кхоач.

Городашка яь ца Iеш юрташка а ю дукха гIишлош. Пятилетка 4 шера юрташка хьалдаьд 155 эзар квадратни метр цIенош.

Юрташка хьалъеча гIишлой лоархIамегIадар да городашка деча цIеношта тара хулаш. царна гарга гIерташ уж хилар.

Наха чубаха гIишлош хьалъяр дегIаахарца нах баха моттигаш тоалуш латт, цига эшараш дикагIа Iалаш а ду. Из къаьстта доагIаш да юрташта. ХIанз Нохч - ГIалгIайчен городашкеи юрташкеи газ чуйилли я 120 эзар квартира. ЦIеношка чуйиллай водопровод, йолаш я канализаци, дIайха хий, газ. Динъ шера республике газ чуйиллай 59 эзар квартире, хIанз газах беррига пайда эца нах бах 153 эзар цIагIеи квартирашкеи, цар чу вах 700 эзар гаргга саг, аьлча республике беррига бахача нахах ахаиел совгIа.

ЧIоагIа йоакхо ю коммунальни боахам дегIабоалабара республикера городашн нах баха моттигаш тоаяра. Укх шера болх бе йолалургья троллейбуса хьалкара аргIа, хьалъяьй дукха газови сеташ, водопроводаш. Цу дерригe а тоадергда къахьегамхой бахареи бытови хьалаш.

ПОТРЕБЛЕНЕ ОБЩЕСТВЕННИ ФОНДАШИ ЦАР КЪАХЬЕГАМХОШТА ЛУШ ДАРИ

Къахьегамга, цун дукхалгеи дикалгеи хьежжа вай мехка наха дIа-юха хьожаду доходий, рузкъан, услугай доккха дакъа. Из кхетадеш а да, хIана аьлча къахьегамах тела фондаш дукхагIа хул производство, болх, наха деш дола гIулакхаш дегIаахарца, къахьегама овсарле, болхлой квалификаци лакхъяларца.

Цудухьа ийслагIча пятилеткагIа наьха реальни доходаш тIаккхийттачох динъех кхо дакъа болхлой, гIулакхерча наьха, колхозхой алапи лакхдара дIадохийт.

Болхлойн гIулакхерча цаьхен алапи, колхозхой доходаш керттерен, хIаьта цаI хинна ца Iеши бола хьаст ба цар хьашташ кхоачашдара. Советски наьха дукха хьашташ кхоачашду потреблене общественни фондех. Уж хадданза дукхагIа хилара торо тешшаме хьахьокх социалистически производства хьисапе бокъонца йолча совлено.

К. Маркса белгалдаьккхачох, социализм яхар фу я аьлча, из я, «индивидаш паргIатта дегIаахарен леламен хьалаш ший тIахьожама кIала оттадеш йола, индивидий объединени». ХIаьта общества из тIахьожам лоаттабе вIаштIехьдаргдацар потребление общественни фондаш ца хилча.

Къаман доходий цхьа дакъа да потреблене общественни фондаш, общества членашка из дIакхоач мах боацаш луш дола рузкъеи деш дола гIулакхаши санна, иштта тайп-тайпара телача ахчай кепахи.

Потребление общественни фондаш — СССР Конституце чIоагIъяь йола материальни лард я мах боацаш деша, хIара шера мах луш отпуск эца, къавелча е ца могаш хилча, е къахьега пайдана воацаш висача материальни Iалашвара, мах боацаш медицински гIулакхаш дара, кхыдола социальни гIулакхаш дара советски наьха бокъонаш хилар. Потребление общественни фондаш хьаяр — Октябрьски революце коталоно хьаккхеллар.

1974 шера потреблене общественни фондашкара наха тийнна ахчаш, мах боацаш яь йола льготаш беррига мах хьанйцача 83 миллиард сом хилар, 1965 шера хиннар 41,9 миллиард сом мара доацача. ИйслагIча пятилетка тIеххьарча шера цар боарам кхоачаргба 90 миллиард сомага.

Юкъера лаьрхIача 1974 шера бетта болхлоша, гIулакхерча наха эца алапи 140,7 сом хилар, 1973 шера эцаш хиннар 134,9 сом мара ца хиннача, 4,3 процент лакхденнад из.

Потреблене общественни фондашкара тела ахчаши льготех деш дола гIулакхаши тIехьа дIалаьрхIача 183 сомагара 190 сомага кхоачаш лакхденнад алапи. ХIара болхлочо, гIулакхерча саго юкъера лаьрхIача хIара бетта алапена кхы тIа хьатIаэц общественни фондашкара 49,3 сом, хIаьта шера 593 сом. Цо хьахьокх къахьегамхой вахара - материальни хьалаш тоадара тIаккхеташ дола ахча из хилар.

Нагахьа винъ сагах латтача дезала доходаш вIашагIа техача (пособеш, стипенди, пенси, отпускаш луш дар), мах боацаш дешар, деш дола медицински гIулакх, чуIеча фусама еш йола доташ, къахьегамах луш дола алапи доацаш потреблене общественни фондашкара цуига дIадохийтар 1974 шера 1200 сом совгIа хилар, аьлча цхьан сагага дIадохийтар 300 сом да. ХIанз потребление материальни блатийн деча гIулакхийн юкъарча боарамах 30 процентага кхоач из. Гуш ма-хиллара потреблене общественни фондаш халкъа хьал-торо тоаяра бола дика хьокхам ба.

КПСС программа тIа белгалдаьккха да коммунизмана гарга ме гIорт хIаране хьашташ дукхагIа кхоачашдергда потребление общественни фондий чотах, уж сихагIа дегIаухаргда къахьегамах телача алапел.

Съезда Директивех потребление общественни фондаш дIахо а дегIайоалае лерхI, хIаьта уж сихагIа дегIаухаргья къахьегамах телача алапел. Нагахьа цхьан сага лаьрхIача реальни доходаш пятилеткагIа 31 процент вай мехка лакхлой, хIаьта потребление общественни фондаш 40,6 процент лакхлу.

Нохч-ГIалгIай АССР-е потребление общественни фондашкара духхьал пенсионни Iалашо яра, унахцIено лоранра, халкъа образованега 1974 шера дIадахийтар 1970 шера дIадахийтачул 20 процент дукхагIа хилар, хIаьта алапи цу юкъа 11 процент тIаккхийттад.

Цо хьахьокх потребление общественни фондаш алапел дикка сихагIа дегIаухаш хилар.

ДIадахача 1974 шера республикерча къахьегамхошта денна пенси 70 миллион сом хилар.

Правительства решенех 1974 шера кIезига Iалашбаьча дезала пособеш тела оттадаьд, тоадаьд инвалидашта, тIера да дIаваьнна бисача дезалашта пенси телилга.

Нохч-ГIалгIайчене бахараштa боккха лоархIам болаш да из, хIана аьлча городашка а юрташка а бах дукха бераш дола ноаной.

КIезига дац пачхьалкхено унахцIено лораяра, стипендеш телара, къахьегамхой кхычунца Iалашбара дIадохийташ дар. Цхьан берага школе дешийтара дIадохийтар 120 сом, вузерча студентага дIадохийтар 900 гаргга сом хилча, деша даха ха йоаца бер берий беша е ясле леладара дIадохийтар 300 сом хилар дIалаьрхIача къаьгга гуш да хIара дезала бюджете потребление общественни фондашкара хьачудоагIар дукха хилар. 1974 шера вай республике яь дукха хIама ца эшаш 10 эзар меки бола 82 больница, 162 амбулатории поликлиникеи, 396 фельдшерско-акушерски пункт, 87 кхалнаьхен берийн консультаци. Цу учреждениешка къахьегаш бар 15 эзар медицински болхлой гIулакх деш бола нахи. Городашкарчен городал арахьарчен пионерски лагерашка хIара шера салоIаш хул 30 эзар школьник.

Еррига а дегIаенача потребление общественни фондий кхоалагIа дакъа гаогга дар вай мехка ийслагIча пятилеткагIа дIадохийтаргда халкъа образовани дегIайоалаяран кадраш кийчъяран.

Нохч-ГIалгIай АССР мах боацаш масса а тайпа дешар дешаш ва 380 эзар саг, вешта аьлча, хIара кхоалагIвар. Духхьал ийслагIча пятилетка динъ шера юкъера образовани яккхарах дола аттестаташ ийцад 46,4 эзар зIамигача сагои йоIои. Хьалха санна юкъера образовани эцара лоархIамегIа я общеобразовательни школа. 1974—1975 дешара шу долалуча хана республикерча школашка мах боацаш дешаш дар 269 эзар бер, цул совгIа болхлойн юрташкарчен кагирхой школашка дешаш вар 20 эзар саг. Педагогически болх беш вар 12 эзар хьехархо.

Цунца цхьана хIара шера дукхагIа хулаш латт профессионально-технически дешара заведенеш. 1971—1974 шерашка республика ПТУ-шка халкъа боахама масса долча доакъошта кийчвир 40,7 эзар квалифицировании болхло. Уж кадраш кийчъяра дIадохийтар дукхагIча даькъе пачхьалкхено шийна тIаэц. Лакхерчен юкъера лаьрххIа йолчен республикерча дешара заведенешка дешаш ва 26,6 эзар зIамига саги йоIи. ХIара шера вузашкарен техникумашкарен дийша а ваьнна аравоал 5,5 эзар специалист. 1972 шера цхьоалагIча сентябре денз техникумашкеи институташкеи дешаш бераштa стипенди лакхдарах потреблене общественни фондашкара специалисташ кийчбара дIадохийтар дикка дукхагIа хилар. 1974 шера 7,5 миллион сом стипенди дIаделар дешархошта.

Потреблене общественни фондий дикка дакъе дIадохийт кхуаш йовгIа тIехье дегIайоалаяра. Деша даха ха йоаца бераш леладара, кхетам балара хIанз республике даими сезонни болх беш я 354 берий бешамаши яслеши, цига да 30 эзар совгIа бер. ХIанз республикерча городашкара деша даха ха йоацача берех хIара шоллагIдар кхетам луш да берий бешашкеи яслешкеи.

Сихача темпашца хьалъю берий бешамаш, ясленаш, школаш, пионерски лагераш, кхыйола берий учреждениеш ийслагIча пятилетке.

ДIадахача динъ шера Нохч-ГIалгIайчене хьалъяьй 30 эзар моттиг йола школаш, 336 эзар моттиг йола деша даха ха йоацача берий учреждениеш. Дикка тоабаьб школе доацача хана бераштa юкъе беш бола болх, дукхагIа я къонача техникий, натуралистий станцеш, берий спортивни школаш, иштта кхыяраш.

КПСС XXIV съезда Директиваша белгалдаьккхад бераш йолча дезалашта пачхьалкхено деш дола новкъостал чIоагIделга, къахьегаш болча кхалнаха-ноаношта еш йола льготаш дукхагIа хулийтилга. Советски Iаьдал эттача шерашка хинна а хиннай, хIанз йолаш а я вай мехка бераш дарцеи уж кхетам луш кхедарцеи, берах хиларца, дукха бераш долчеи цхьаь бисачеи ноаношта, бер кхабара, керда даьча бера гIулакх дара, дукха бераш долчаргара берий учреждениешка кIезигагIа ахча доахаш хилара, кхыдолчарех пособеш телара система. Еррига республика хьанйцача берах болчен бер даьчен кхалнаха хIара шера вай республике луш дар 4,3 миллион сом да. Цул совгIа 1974 шера хIара дезалчохоа йола доход 50 сомал совгIа йоацача дезала бераштa пособеш хьежае йолаелар. 1974 шера дукха бераш долчен цхьаь болчен ноаношта еннай 5 миллион сом пособеш.

Вай мехка потребление общественни фондашкара дIахьожадеча ахчан чотах шоай могашле тоаю хIара шера 8 миллион саго.

1974 шера Нохч-ГIалгIай АССР профорганизацей чотах къахьегамхошта санаторешка, салоIача ЦIагIа бахе луча путевкашка дIадахийтар цхьа миллион совгIа сом, из хул 1965 шера дIадахийтачул шозза дукхагIа. Цул совгIа дукха болхлойн гIулакхера нахи хийнаб предприятей средствай чотах санаторешкен салоIача цIеношкен.

Бокххийчарчен бераштен лаьрхIа республике болх беш я 11 санатори салоIа ЦIай, дIадахача шера цига салоIаши шоашта дарба дайташ хилар 17 эзар саг. Потребление общественни фондашкара шергара шерга дукхагIа хул моттигерча бюджета социалистически культурни мероприятешта хьежаю средствaш.

Моттигерча бюджетера социально-культурни мероприятеш чакхъяхара 1975 шера хьожадаьд 101,3 миллион сом. Цу гIулакха 1940 шера хьожадаьр 9,3 миллиони, 1965 шера хьожадаьр 58,0 миллиони, хIаьта 1975 шера хьожадаьр 83,7 миллион сом мара дац. Духхьал цхьан шера цу гIулакха лаьрхIа дIадохийтар 4,8 миллион сом тIаккхет.

Цул совгIа дикка средствaш хьежаю просвещенена, здравоохранена, физкультурана, спорта, кхыча социально-культурни мероприятешта союзни республикански (РСФСР) бюджетера. Потребление общественни фондаш дегIаахар дувзаденна да тIа-тIа дукхагIа обществa халкъа образоване, къахьегамхой могашлен, социальни Iалашо яр тоадара, бераштa кхетам балара йоакхо еш хилар.

Промышленни предприятеш планированеи экономически стимулированеи кердача системах болх бе йолаяларца дувзаденна дикка средствaш хьежаю хIара шера социально-культурни мероприятейн, наха чубаха цIенош дарен фондера.

Нохч-ГIалгIай АССР-е шергара шерга из фонд дукхагIа хулаш латт. Промышленни предприятеша производства рентабельность лакхъяларга хьежжа тIа-тIа дукхагIа дIаукхийт ахча социально-культурни мероприятешка. Ерригаш хьанйцача республикерча заводаша, фабрикаша, промыслаша а цу мероприятешта лаьрхIа 1974 шера хьожадаьд 2 миллион сом. Болх беш волча цхьан сага лаьрхIача шера из хул 40 сом. Из а къахьегамхой вахара хьал-торо тоаяра дола цхьаьккха тIаккхеташ дар да.

Советски наьха вахаре еррига общество наьха къахьегамах хьахулачун тIаккхеташ дарех хинна Iац потребление общественни фондий лоархIам. Цу фондех пайда эцаро вIаштIехьдоалийт дикагIен пайданегIен дуккха социальни проблемаш чакхъяха. ДIахо а общественни фондаш дегIаахарца цхьана тIа-тIа а сихагIа дегIаухаргья вахара, къахьегама, наха юкъерча гIулакхий коллективизм, общества луш йолча массадолча хIамах дикагIа пайда эца гIертаргба.

КПСС XXIV съездо белгалъяьккхача ийслагIча пятилеткана йолча йоккхача социальни программо хьахьокх потребление общественни фондий — социализма хьаккхеллача цу сийлахь-доккхачун лоархIам мишта дегIабоагIаш латт.

МАССАНЕНА А ЭША СЛУЖБА

Къахьегамхой вахара материальни культурни боарам лакхбара кIезига лоархIам болаш яц быта служба.

Быта служба предприятешка хIара дийнахьа шоашта эша гIулакх даьхаш тIабоагIа городашкарен юрташкарен къахьегамхой.

Халкъа боахама из дакъа дегIадоаладара даькъе дIадахача динъ шера доккхий хувцамаш хиннад.

Еррига республика хьанйцача бытови гIулакхаш делга 1,5-зза лакхденнад, хIаьта юрташка—шозза. Нохч-ГIалгIайчене вахача цхьан сага лаьрхIача 15 сома маьха бытови гIулакхаш даьд 1974 шера, 10,5 сома маьха мара 1970 шера ца даьча, юрташка бахача наха деш дола гIулакхаш 3 сомагарен 90 кепигагарен 7 сомаген 84 кепагаген кхоачаш лакхденнад.

Быта служба предприятеша тIа-тIа дукхагIа гIулакх ду наьха кога гIирса, швейни изделешта, бытови машинашта, мебела ремонт еча, химчистка еча, басар деча, наха кога гIирс, барзкъаш деча, гIишлош еча а цIеношта ремонт еча а, квартирашка газ чуюллача, кхы дуккханахьа. Деш дола уж гIулакхаш дуккхен тайп-тайпарен да.

Городашкен юрташкен хьалъеш я керда быта предприятеш. ХIанз халкъа боахама цу даькъа вай республике я эзар предприяти, цу даькъе юрташка 440.

Белгалдаккха дезаш да динъ шера юрташка бытови предприятеш 9 процент тIаккхетар.

Бытови гIулакхаш деча вай республике хIанз къахьегаш ва 6,5 эзар саг, хIаьта цу юкъа городашка а болхлой поселкашка а къахьегаш бараш 14 проценти юрташка къахьегаш бараш 28 проценти дукхагIа хиннаб.

Кастта городе Грозне хьалдаь даргда хIанзарча хано дIа ма-деххара дола быта ЦIа. Цо торо хулийтаргья деш дола бытови гIулакхаш дикка дукхагIеи дикагIеи хилийта.

ПАЧЧАХЬАЛКХЕННА А КЪАХЬЕГАМХОШТА А ПАЙДАНЕ

Колхозхой алапии доходашн лакхъяларца торо хул къахьегамхой тIа-тIа дукхагIа сберегательни кассашка ахча Iодехка. Халкъа материальни культурни боарам лакхбалара бола цхьа хьокхам ба из а.

Бахача наха республика сберегательни кассашка Iодехка ахча дукхагIа хулаш хилар хьахьокх дIахорча даннеша:

	1970	1971	1972	1973	1974
Ахча Iодехкараш — эзар	215	224	230	241	251
Iодилла ахча — млн. сом	145	160	175	191	214
ХIаране юкъера лаьрхIача шера Iодуллар — сом	674	714	758	793	833

Белгалдаккха дезаш да шергара шерга юрта бахача наха Iодехка ахча городашка бахача наха деккарал дукхагIа хилар, цо хьахьокх городашка бахача нахен юрташка бахача нахен нийду алапи вIашн нийс луш латташ хилар. Цул совгIа юкъера лаьрхIача юрташка бахача нахах хIаране сберегательни кассашка Iодехкар дукхагIа да городашкеи болхлой поселкашкеи бахача нахах хIаране Iодехкачул. 1974 шера республике еррига хьанйцача хIара сага дIалаьрхIача сберегательни кассашка Iодиллар 188 сом хилар.

КЪАХЬЕГАМХОЙ КУЛЬТУРНИ БОАРАМ ЛАКХЛУШ ЛАТТ

Коммунистически парте, Советски правительства керттера лоархIам а лоархIаш чIоагIа йоакхо ю халкъа культурни боарам лакхбара, советски наха идейни кхетам а луш тIа-тIа дегIауха цар духовни хьашташ кхоачашдара. Халкъа боахама шерагара шерга дукхагIа эш технически а экономически а дешарах кхеташ бараш, образовании а квалифицировании а болхлой.

Лакхерен юкъерен образовани йолаш дикка дукха специалисташ арахец Нохч-ГIалгIай АССР вузаша, техникумаша.

ИйслагIча пятилетка динъ шера вузаш чакхъяьхай 7691 саго, юкъера лаьрххIа йола дешара заведенеш 15011 саго, верригa а 23 эзар гаргга специалист кийчваьв.

Пятилетка динъ шера республике профессионально-технически училищаша халкъа боахама дерригача доакъошта кийчваьв 40,7 эзар квалифицировании болхло.

Республике ийслагIча пятилетка динъ шера лакхерен юкъерен образовани ийцар верригa а 69 эзар саг ва, вешта аьлча республикерча нахах хIара ялхайтталагIвар.

ХIанз республика халкъа боахаме къахьегаш ва 63 эзар лакхерен юкъера лаьрхIа йолеи образовании йола специалист. Нагахьа, 1970 шера итт шергара дIахо вокхагIволча 1000 сага лакхерен юкъерен образовани йолаш 361 саг кхоачаш хиннавале, хIаьта хIанз уж ва винъ бIаь совгIа саг.

Еррисоюзни переписа даннеех 1970 шера 15 январе Нохч-ГIалгIай АССР вар 300 эзар саг лакхера, юкъера лаьрххIа йола, юкъера, чакхъяланза йола юкъера образовани йолаш, из хул беррига боккхийбараш дIалаьрхIача 50 процент, хIаьта хIанз 60 процент совгIа.

ХIанз городашкен юрташкен бахача наха гIулакх деш я 427 массови библиотека, цул совгIа предприятешка, организацешка, учреждениешка я технически лаьрххIа йолеи библиотекаш. Республика библиотекай юкъара книжни фонд 10 миллион книжка долаш я. Городашкен юрташкен я 338 киноустановка, кхо театр, филармони. Укх гаргарча хана городе Грозне хьалъяь яргья драматически театра здани, цирк, шера формат йола кинотеатр, эксплуатаце дIаеннай Грозенски мехкдаьтта института дешара корпуса хьалхара аргIа, хьалъеш я Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен университета здани, химико-технологически политехнически техникумий дешара комплексаш.

Советски халкъа образовании культурен дегIаахара дола деккараш цхьан хана да къахьегама эффективность лакхъяра дола деккараш. Болхлой квалификаци лакхъяри, уж дегIабоалабари кIезигагIа лоархIам болаш дац къахьегама евсарле лакхъярал, производства лардий материально-технически база эргаккхарал.

Укх тIеххьарча динъ шера вай республике Iалаьмате дукха гIишлош хьалъяьй. Царех я Грозненски газобензинови завод, Нохч - ГIалгIай цементни завод, Карабулакски рудай йоаца материалаш арахеца завод, Малгобекски маьхк ю завод, «Грознефтехимзаводы» объединенена чуйоагIача мехкдаьтта чакхдоахача, химически предприятешкара дукха йоккхий установкаш, мощносташ, очистни сооруженеш, наха чубаха цIенош, школаш, больницаш, деша даха-ха йоацача берий учреждениеш, кхыяраш. Лоаца аьлча хоржамашкара хоржамашка долча шерашка Iалаьмат дукха хувцамаш хиннад вай республика халкъа боахама масса а долча доакъошка. Укх шера А. Шерипова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе хьалъяьй йоккха ши технологически установка.

СУРТА ТIА: А. Шерипова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе укх деношка хьалъяь а яьнна болх бе йолаенна Г-37-1 яха установка.

И. ПЛИЕВА сурт.

ДlАЯХАЧА ЗАМАН ВОЧА ГlУЛАКХАШТА ДУХЬАЛА

Общественноста дeкхар

Дlаяхача замах юхедиса во гlулакхаш леладаран социализми кlийле вай мехка дlаьыкха дукха ха я.

Зуламашта дуьхьала къовсам лоаттабеш дукха гlулакхаш кхоачашду следственни судебини органаша. Дlаяхача замах юхедиса во гlулакхаш леладеш бола нах уголовни бехктокхаме оз.

Ачерешкински школа хьехархо Кужуева йоаж гlийртача Мачиговна ши шу суд яй Ножай - Юртовски района халкъа судо.

Шиъ йоlах ши эзар сом урдув эцарах бехке веш Татриевна а урдув эцарах Мальсаговна а Назрановски районни халкъа судо суд йир. Уж тайпа масалаш дукха а кхувла йиш я.

Дlаяхача замах юхедиса во гlулакхаш леладеш зуламаш дарца лоаттабу къовсам уголовни бехктокхаме озарах кхоачам а хинна lе йиш яц. Ширача замах юхедиса уж во гlулакхаш юстара дахара гlо дей хила еза общественность. «Белоруссе партийни организацие идеологически кадраш кийчъяра а уж кхетамца кхеяра а балха хьакъехьа» болча КПСС Центральни Комитета соцам тlа белгала ма-даккхара къахьегама коллектива юкъерча наьха моральни дика гlулакхаш хила деза. Керда саг кхетамца кхевара юкъмоттиг а хинна дlаотта еза коллектив. Дlаяхача замах юхедиса во гlулакхаш а леладеш царца зуламаш деш болча наха моральни бехк бе къахьегамхой коллективаш а общественни организацеш а тlаерзаяц цхьаьаца болча кулгалхоша. Уж тайпа болча кулгалхоша зуламхой га доахаш дукха а моттигаш нийслу. Из хьахьокх укх масалаша.

Дукхача хана юкъера боахам а болаш шин сесагаца цхьана ваьхав Ермоловски коатlарча оалхазарий совхоза шофер Муцаев. Цу гlулакха Муцаев уголовни бехктокхаме озача хана совхоза директора кулга яздаь «коллектива юкъе лоархlаш а сий деш а вар Муцаев» аьнна характеристика елар района прокуратурана. Цудухьа кулгалхочуна тlехьа а этта совхоза цхьаьаца болча болхлоша Муцаева га а даьккха кхетаве шоашка хьава яхаш общественни защитник Таипов вайтар суде. Цар дехар кхоачаш ца а деш Муцаевна чувалла суд яьча халкъа судо нийса гlулакх дир.

Цхьаккха бокъо йоацаш лаьттан участок дlа а лаьца юкъара боахам а лелабеш Евлоев шин сесагаца цхьана вахар бахьан долаш 1974-ча шера 2-ча сентябре Назрановски района халкъа судо суд йир цуна. Уж гlулакхаш дика ховра Евлоев болх беш хиннача Назрановски совхоз-техникума кулгалхошта. Из зулам цунга ца дайташ цуна моральни бехк беш цхьаккха хlама дайзар совхоз - техникума кулгалхоша. Цул совгlа, совхоза директора Цокиева, парткома секретара Албакова, профсоюза моттигерча комитета председателя Консигова кулгаш а яздаь, Евлоев кхетаве коллективага хьава аьнна коллектива цlерах судага дехар дайтар.

Ачхой - Мартановски районе шин сесагаца вахаш дукха ха яьккхар Буматарча хьуна боахама плотника Тайпаева. Дукха истий кхувларах Тайпаев уголовни бехктокхаме эзача, из болхлоша лоархlаш хилар белгал а даьккха, цо дукха истий кхувларах цхьа дош а ца хьоахадеш, лесниче Дарчаева кулг яздаь производственни характеристика елар суде. Цул совгlа Тайпаева зуламе гlулакх дувцa суде общественни вокал вайта аьнна доле халкъа суда дехар кхоачалдайзар Сунженски хьуна комбината кулгалхоша.

Тайпаев кхетаве коллективага хьава яхаш болхлой цlерах судага дехар деш судах из кlалхара ваккха гlерташ бар цхьаьаца бола болхлой. Общественни защитник Солтаев а вайтар суде.

Законо ма-яххара чувалла суд йир Тайпаевна.

Дlаяхача замах юхедисача воча гlулакхашца къовсам лоаттабара общественноста хьинар долаш дакъа лаца дезаш хилар хьахьокхаш кхы бакъдараш а да.

Дlаяхача замах юхедиса во гlулакхаш леладарах дола уголовни дешаш дувцаш бахархошта юкъе болх дlабахьара цхьайолча хана кхоачам боацараш белгал а дахац, уж во гlулакхаш хьалкхоабача цхьаццаболча кулгалхошта а гражданашта а шоай бехк дlа а бовзийтац следственни судебини органаша.

Вай республике общественноста дуxьалара, дlаяхача замах юхедиса во гlулакхаш леладеча нахаца хьинар долаш къовсам лоаттабар суда органийн, прокуратуран, милицен меттел, ерригача общественноста лоархlамера декхар да аьнна белгалдаьккхад парте Нохч - Гlалгlай обкома X-ча пленума соцам тlа.

Дlаяхача замах юхедиса во гlулакхаш леладелга юхатохара, уж леладеча наха юкъара моральни бехк бара, дlаяхача замах юхедиса во гlулакхаш леладеча наха суд йоа къастта теркам тlабахийта беза.

К. - С. КОКУРХАЕВ,
судашка уголовни дешаш мишта дувц хьожача отдела прокурор, юстице зlамагlа вола советник.

Бурувдеттараша могаю

Чlоагlа раьза хинна тlайнцар Старопромысловски района бурувдеттараша КПСС ЦК апрельски (1975 ш.) Пленумо баь парте XXV съезд гулъергхиларах бола хоам.

Бурувдеттарий ерригача бригадашка, цехашка, службашка лег чура къамаьлаш хилар КПСС ЦК апрельски (1975 ш.) Пленума решенеех лаьца. Доккхал деш дийцар парте XXV съезда решенеш тlа оттаяь машара Программа вай парте, Леонид Ильич Брежнев керте латтача КПСС Центральни Комитета Политбюрос толамца кхоачашъеш хиларах.

Укх шера 3 беттан 20 дийнахьен бурувдеттараша 9002 метр бурув техад. Из хул 4 бетта планагlа доагlаш хиначул 672 метр дукхагlа. Цхьоалагlча майна накъаболхаш кхы а бlаьш метраш бурув техад.

Из толам боаккхаш бурув сихагlа тохарах, химически реагенташ, электроэнерги кхоярах, осташкеи бурув тохача кхыча инструменташкеи бизза болх байтарах кхаь бетта паччахьалкхенна кходир 305 эзар сом ахча.

Цхьоалагlча маяи фашистски Германи эшаяь яьккхача Коталон 30 шу дизарен сийна лаьцача яхье хьалха латтар коммунисташ. Дай-мехка Сийлахь-боккхача тlема юкъе дакъа лоацаш хинна ветеранаш Иван Макарович Шуликин, Нохч - Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета депутат Виктор Петрович Слесарев керте латта бригадаш. Къаьстта болх дика бу бурувдеттараша Тимофей Григорьевич Грина, Леонид Денисович Олейникова, кхычар.

Дукха еззача парте XXV съезда доккхий къахьегама толамаш даьха накъабаха дага болаш тlагlертта болх бу хlанз Старопромысловски бурув деттача управлене болхлоша.

Т. АЛЕКСЕЕВ.

ЛАЬРХlАЧУЛ ДУККХА А ДУКХАГlА

Цхьоалагlча Мая, Сийлахь-йоккха котало яьккха 30 шу дизара цlей сийна тlайнца социалистически декхараш толамца кхоачаш а даь къахьегама совгlатаца белгалдаьккхар деза ди «Грознефть» объединене мехкдаьтта доахараша. Биъ бетта планагlа лаьрхlачул совгlа даьккхад 22 эзар тонн мехкдаьттеи 2,4 миллион кубически метр тази. Къахьегама овсарле лакхъяра ваданн 0,8 процент тlехкхоачашъяьй.

Биъ бетта тlайнцача социалистически декхарех 2 миллион киловатт-сахьат электроэнерги кхое езача кхоьй 3,2 миллион киловатт-сахьат электроэнерги.

Дика совгlат кийчдаьд бурувдеттараша а. Планал совгlа техад 1900 совгlа метр бурув, из хул юххьанца тlайнцача социалистически декхарех лаьрхlачул пхеза дукхагlа.

Социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай «Старогрознефть», «Горскнефть», «Октябрьнефть» мехкдаьттеи гази йоахача управленей, Малгобекски, Грозненски, Старогрозненски, Горячеводски бурув тохара балхий управленей коллективаша.

В. СОРОКИН,
«Грознефть» объединене начальник.

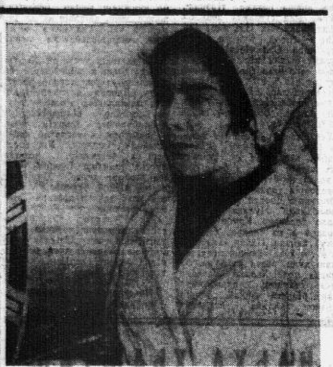

Нохч - Гlалгlай респотребсоюза производственни комбинатерча болхлоша йоаржаьча социалистически яхье хьалха латташ я болхло, коммунистически къахьегама ударник Хожбахмадова Совдат. Сменин нормаш 115 — 125 процент кхоачашъеш я из.

СУРТА ТlА: болхло С. Хожбахмадова.

И. ПЛИЕВА сурт.

ПХЕ ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬРАШ

ДЕГО КЪОАБАЛБАЬЧА НОВКЪА

Цхьа минут а балха ха зехьа йоаржа кхераш санна чуйнна Грознера цек ду бассейн хьалъеча хьинара къахьегаш ба Нохч-Гlалгlай гlишлошъета управлене СМУ-7 гlишлошъераш. Цу балхага дaьнна царех хlаране кулгаш цхьаннечул сихагlа шоллагlчун дараш лелаш санна хетаду царна бlарахьежачоа.

— Михаил Сергеевич, маркхал кхоачабала боа,—аьлар царех цхьанне.

— Маркхал боацаш дусаргдац цо, массехк минут йзалехьа хьакхоачаргьа маркхал бахьаш йоагlа машина, — жоп делар бригадира.

— Массаненa тlаводаш, эшар фуд хьожаш, жи вари повкъостий сухалбелаш, мела хала йиш яц вай, — йоах Михаил Сергеевича. Иштта гlишлошъераш оарцагlа боахаш хьувз юкъерча дегlара, шера белаж, хьатара бос, шера йиза юхь йола Астахов Михаил Сергеевич. Цхьан къонача каменщика юхе ма-кхаьчченгехьа цхьа хlама зувш санна массехк минута сецар.

— Сабарделахь, кlант, пен арахьа сеттано ботташ санна хет сона la.

— Училище сайна хьийхача бесса бот аз, — жоп делар къонача специалиста.

— Харцахьа пенаш дотта lомадаь хургдац шо училище, — йоах Михаил Сергеевича. Сиха отвеска хьа а ийца пенца lояхийтар. Цо хьахьекхар пен арахьа ботташ хилар. Из санна дар ца нийсдалийтара де дезар дlа а хьийха, нагахьа моллагlчо брак йой из дlаяккхара шозза дукхагlа къахьегам дlабодилга белгал а даьккха дlахо вахар бригадир. Ле а мича нийра, премех воаккхаргва а алавзар, кхы из санна дар аз нийсдолийтарг ца хиларах сох тешилга да-кх из, йоах къонача специалиста уйлаша. Иштта чlоагlо а йир цо шийх бехкагlа кхы балха тlа хьовзам ца хилийта.

Бригадир ва аьнна лоацаш гlишлошъераштa нийсса дlаэтта къахьег цо. Шё керте латтача болхлошца охца тlачувхаш, царца гlар еш вац Михаил Сергеевич. Бригадерча гlишлошъерех хlаране оамал дика йовз, хьанца мишта дувца деза хов. Из иштта хиларах дола цхьа масал доаладергда аз. Цхьан дийнахьа балха ди чакх а даьнна бригадера гlишлошъераш цlабаха кийчбенача хана ена хьакхаьчар маркхалах етта йола автомашина. Цу гlулакха раьза боацача цхьабараша йоахар, хlанз хьалхара деш дац из маркхала узла болхлоша, юха бахьийта, вокхар йоахар lобоассабайта акт а оттаяь бехктокхаме озийтаргба маркхала узлера укх гlулакха бехкебараш.

— Хlанз сога ладувгlал, — аьлар бригадира Астахова. Вай акт оттаяьр аьнна е из автомашина юха яхийтаяр аьнна хьабена машина тlара маркхал зехьа бовргба. Мел цаьха къахьегам ба вай зехьа боабер 10—15 минута къа ца хьегарах. Маркхалах дlатеха цемент хьаьвчар, маркхал баьчар, из бахьаш веначун, кхычар хьийга къа зехьа доаду вай. Цул совгlа паччахьалкхенна а зе ду. Из цхьаккха дача а де йиш йолаш хlама дац коммунистически къахьегама сийлей цlи лелаеча бригадас, йоах бригадира.

— Сона хетачох цlагlа хьажъ сагота бола е зlамига бераш дола кхалнах дlа а бахийта 10—15 минута юхе сеца болх бергба вай маlача наха, — аьлар Михаил Сергеевича.

— Из 10—15 минут хьалхагlа цlакхаьчадар аьнна тха къайдала хlама дац аьнна царна лалла дlа а этта болх дlаболабир кхалнаха а. Тlачувхаш, гlар еш гlишлошъерашка низагlа болх байта а ца гlерташ иштта коллективага къахьегийта хоаш саг ва бригада кулгалхо.

Иштта йолча бригадас шийх сменни норма 140—150 процент кхоачаш ца еш цхьа смена дlаяхийтац. Цудухьа шийх пхе шера задани кхаь шерен бархl беттея кхоачашъяьй цо. Цунна еннай «РСФСР дикагlйола гlишлошъю бригада» яха сийлен цlи. Пятилетка шерашка дукха гlишлош хьалъеча хьинаре дакъа лаьцад бригада гlишлошъераша. Цар хьинаре дакъа а лоацаш хьалъяьй А. Шерипова цlарагlча Грозненска мехкдаьтта чакхдоахача заводе ялх йоккха установка, Центроера школа, цементни завода болхлошта лаьрхlа дола нах чубаха цlеноu, цигара насосни, компрессорни, дробильни отделени, радиозавода болхлошта лаьрхlа дола ши цlа, кхы дукха гlишлош.

Уж гlишлош хьалъеча кхыча гlишлош еча бригадашта хьоккхам телаш къахьегарах бригадана заказчикаша, иштта шоай кулгалхоша тийна совгlаташ дукха да. Бригадас башка дика толамаш доахаш хилара керттерчарех цаl да бригадира ший коллектива къахьегам кхетамца вlаштlехьабаккхар, хlаранегара доагlар хьадехаши гlалат ваьнначоа бе боагlаш бола бехк беши хилар. Цул совгlа бригада кердача къахьегама толамашка кхувлара доккха новкъостал ду 15—20 шера гlишлошъеча хьахьегаш болча кадрови гlишлошъераша, наставникаша Шутов Владимир Дмитриевича, Исаева Марияс, Олейниченко Раисас, Абдурзаков Даудa, кхычар. Бригадас доаха къахьегама толамаш тlа-тlа тоадара доккха новкъостал ду из хозрасчетах къахьегаш аккордно-премиальни системах алапи ийдеши хиларо а.

Ткъаь итт шу дизад гlишлошъеча Астахов Михаил Сергеевича къахьегаш, царех 25 шера бригада бригадир волаш ва. КПСС члений мугlарашка из дlайийца 20 шу дизад укх шера. Ше коммунист хиларах тарра массаза а цу шерашка ший декхараш цlенен дизай кхоачашдеш хьавоагlа Михаил Сергеевич. Балха тlа нийслу кхоачамбоацараш дlадахара ший низ кхоачар деш, гlалат ваьначунна бехк беш, хlаранегара доагlар хьадехаш, ший новкъосташца безаме, lимерза, товш волаш хиларах массане лоархlаши сийдеши ва нов, Астахов.

Цхьан дийнахьа СМУ-7 гlишлошъерий юкъара собрани яр. Из хетаьяр гlишлошъераша даьхача толамий итогаш яра, нийсденна кхоачамбоацараш, хьалхашка латта декхараш массанена дlадовзийтара. Цу хьакъехьа доклад еча СМУ-7 начальника белгалдаьккхар корта бохабу малараш мелларах, прогулаш ярах эзараш сахьаташ балха ха зехьа йоаярах, паччахьалкхенна дукха зе хулаш хилар. Цу хана шийна лала вагlача бригадерча гlишлошъечоа бlарахьежар Михаил Сергеевич. Шийн кlайн луш бос хувцабелар цун юхь тlара, цо а яьр уж санна йола прогулаш, тlехьарча хана кхы из санна дар ца нийсдалийта дош а деладар. Хlаьта а аьлар цунга бригадира начальника къамаьл чакх ма даьллехеха цу бийцарех цаl хьехилларахи, из санна дар кхы хьай карагl доалийтарг ца хиларахь, цу гlулакха кхыбараш тlахьехаш къамаьл де аьнна. Юха гlерташ вар каменщик.

— laйха из кхоачаш ца дар кхер хьо, хьайх тешац мотт сона хьо, — аьлар Михаил Сергеевича. Цул тlехьагlа бригадира яххар дир гlишлошъечо. Из санна къахьегама дисциплина телхаеш хиннараша а иштта къамаьл а деш раьза хинна хьаллаьцар цо дийцар. Хlанз бригадерча гlишлошъераштa юкъе дикагlа лоархlачарехи цу наькъа тlа ше ваькхача бригадира чlоагlа баркал яхаши ва каменщик.

Производственни а гlишлошъераштa юкъе бе беза кхетама а болх дукха бале а общественни балха тlа дакъа лаца а ха корайоагlа цунна. Гlишлошъерий профсоюза обкома, СМУ-7 партбюро член ва из. Общественни организацеша шийна тlабилла болх цlена цо кхоачаш ца беш цхьа моттиг нийсъенназ. Дукха гlулакхаш тlакхухь цуна СМУ-7 гlишлошъераша, цар шийна тlадена гlулакхаш бокъонца къоастадалца сатийна lац Михаил Сергеевич.

Иштта къахьегаш, къона специалисташ хьалкхебеш дуккхача шерашка цо даьхача толамий лакха мах баьб парти правительства. Дукха паччахьалкхен совгlаташ тийннад цунна. Царна юкъе я Ленински юбилейни медаль, Къахьегама Цlеча Байракхен Октябрьски революцен ши орден, «1973 шерен 1974 шерен социалистически яхье котаьнар» яха ши сийлен знак, 27 сийлен грамота, царна юкъе я СССР Минпромстроя шиъ Сийлен грамота. Нохч-Гlалгlай АССР заслуженни гlишлошъер яха сийлей цlи «РСФСР социалистически яхьа отличник» яха значок еннай Михаил Сергеевича. Массехк шера района Сийлен доска тlа хьалтеха даьллад цун портрет, кlанз а тlехьа СМУ-7 Сийлен доска тlа хьалтеха доал из. Гlишлошъечун башка дикача гlулакхаша хьахьокх Михаил Сергеевича къахьегама никъ сийдолаш хилар.

Б. КОСТОЕВ.

СУРТА ТlА: каменщикий бригадир М. Астахов.

И. ПЛИЕВА сурт.

ЦХЬАНА ДЕЧА ТОХКАМЕХ ДОАЛА БЕРКАТ

Юрта боахам эргабоахаш тоабара lилма-тохкама балхий шерра комплекс чакхйоах В. И. Ленина цlерагlча юртбоахами lилма Ерригсоюзни академе (ВАСХНИЛ) а доакъошкарчей зоцашкарчей цун lадьмате дукхача отделенеша а. Дуккха проблемаш СЭВ-а членаш долча кхыча мехкашкарча коллегашца цхьана къестаю советски lилмахоша. Цу тайпара цхьана леладеча гlулакхаша социалистически содружества мехкий халкъа боахама фу лу АПН корреспондента Сташевский Владимира дехар дарах дувц ВАСХНИЛ-а арахьарча бувзамий Отдела начальника РАХМАНИНОВ Германа.

— Соахка вежарашха долча мехкашка 300 гаргга специалист командировке вахийтавар В. И. Ленина цlерагlча юртбоахама lилмай Ерригсоюзни академе. Шоай аргlанна Болгарера, Венгрера ГДР-ера, Польшера, Румынера, Чехословакера баьхка 340 совгlа lилмахой хилар ВАСХНИЛ-а lилман учрежденешкеи опытни боахамашкеи.

Социалистически содружества мехкий специалисташа цхьана леладеча lилма-технически гlулакхаша чулоац юрта боахама дерригa доакъош. Цхьа дакъа lилмахоша кхайкхи огородехи пайда дуккагlа эцара дешаш тохк; вокхар хьайбай продуктивность лакхъяра проблемаш къестаю; кхоалагlбараш кердача машиний юртбоахама кечалийн конструкцеш уттаеш ба.

Юртбоахама производства специфика миштай аьлча, lилман тохкамаш дарах боала пайда цу цхьадолча доакъошка дуккха шераш даьлча мара хьагучабалац. Масала, хьалхагlа хьадаь хиннача сортехчул 40 а кхы дуккагlа а процент даьтта доаллача килуаргий сорташ хьадеш ший дlаьхача вахарах ах гаргга ха дlаяхийтай академика шозза Социалистически Къахьегама Турпала Василий Пустовойта. Хlаьта а советски селекционераша кlесига хьаяьяц лакха хьувкъам телаш йола юртбоахама культураш, хьаяьд дукха продукт луча хьайбайн коа тlарча оалхазарий фу.

Ка болча ялатий цхьадолча кердача сорташа дуккха лаьтташ дlалоац СССР-е меттел, дуккагlдолча социалистически мехкашка а. Масала, ЧССР юрта боахамо совнагlа дукха ялат доаккх академика Ремесло Василе хьадаьча «Мироновская-808» яхача гурахьа дувча кlин сорт кхедарах. Из тоссаш цlадув мехка гурахьа дувча дерригача ялатех 63 процент гаргга. Оахамах 16 процент совгlа дlалоац Польше «Мироновская-808» яхача сорто. ГДР-е жlара шера дlадув «Юбилейная», «Ильичевка» яхача гурахьа дувча кlин сорташ. Болгаре, Венгре, Югославе шерра дlадув академика шозза Социалистически Къахьегама Турпала Лукьяненко Павела хьадаь гурахьа дувча ка болча ялатий «Безостая-1», «Аврора», «Кавказ» яха сорташ.

Шоаш тlехдика хилар хьахьекхад советски lилмахоша хьадаьча геттара дукха продукт луча хьайбай фуннаша. Биткъа хьоаса бола тха доахача аскалайски фух белггала аьлча, пайда эц Болгаре, Румыне, Монголе моттигера фу тоадара хlаьта цу гlулакха костромской доахана фу тохкаш ба Венгре селекционераш.

СЭВ-а членаш долча мехкий lилмахоша чlоагlа уйла тlайохийт юртбоахама балхашта комплексни механизаци яра, цу цхьан ханна тар ма лу дукхагlа естественни гонахье хилийта, lалама ресурсех пайда дукхагlа эца а гlерташ. Цу даькъе дукха балхаш хlанзале даь а даьннад, чlоагlа пайдаца а хинчад. Масала, советски болгарски специалисташа цхьана кийчъяьй хий дехкача процессана автоматически управлени ергйолча датчикий система. Узбекски ССР-е боамбена хий дуллача тохкам баьчул тlехьагlа цу приборо йиш хилийтар эшшача боараме лаьттах тlоадал чуйолийтеи хlара гектара дулла хий цу цхьан ханна шозза гаргга кlесигдеи.

Советскии венгерскии lилмахоша беркате болх бу хьажкlаш чуэцара технологи эргайоахаш тоаяра. Цхьана хьаю хьувкъам чуэцача балха овсарле 2—3-зза лакхъе йиш хулийтача коартолаш чуэцача машиний керда конструкци а.

(АПН).

БУРЖУАЗНО-ДЕМОКРАТИЧЕСКИ РЕВОЛЮЦЕРА БОЛЬШЕВИКИЙ СТРАТЕГИИ ТАКТИКЕИ

Кховзткъе итт шу дизар укх шера белгалдоаккхаш йолча 1905—1907 шерашкарча эрсий революце дог теша а деш хьахьекхар, марксистско - ленински парте кулгалдеш ца хилча пролетариата толаме революционни къовсам лоаттабулаьргбоацилга. Парти эш цунна идейни дог урхавттадер, политически баьчча, цун къовсам вlаштlехьбоахар санна.

Цу тайпара парти XIX бlаьшере чакхйоалаши XX бlаьшере йолалуши хьа а хилар революционни болама центр чуессача Россе. Цо болхлой класса къовсама программа оттайир, стратегически плани тактикеи елар цунна.

Буржуазно - демократически революце этапе лоаттабьеча къовсама стратегии тактикеи кийчъеча къаьстта доккха дакъа лаьцад В. И. Ленина. Пролетарски парте стратегеи тактикаи теоретически лард, наха политически кулгалдара даькъера Ленина, большевикий йоккха искусство хилар хьахьокхаш дола тешал а хинна дlаэттар цун балхаш, къаьстта а «Демократически революцера социал - демократе ши тактика» яха болхи РСДРП III съезда решенеши. Цу шерашка кийчъяьча стратегеи тактикаи хьакъехьарча положене лоархlам байнабац тахан а, «массанена а тактика образец» хиларах.

Революце шерашка стратегии тактикеи хаьдда хьахьекхай Ленина lилмеи искусствои уж хиларах тарра. Цун балхашкеи большевистски парте решенешкеи бакъъяь хьахьекхай «пролетариата социалистически тактика юкъара лардаш», кхыча дешашца аьлча, стратегически план санна, иштта «къаьсттача цхьан гlулакха лелаю тактика» а, вешта аьлча наха парте политически кулгалдара къаьстта тактика, формаш, методаш, способаш.

Лийрхlарашкеи декхарашкеи диллача 1905—1907 шерашкара революци буржуазни доазонел арайоалаш хинияц, цхьабакъда цунна юкъе дакъа лоацаш дуккха болхлойи кхыбола къахьегамхойи хинна хиларах демократически, империализма замалахьа эггара хьалхара халкъа революци хиннай из.

Стратегически плана лоархlамегlарча проблемаех цаl — революце гегемон къоастаяр. 1905—1907 шерашкарча революце керттера низ — российски пролетариат лаьрхlай большевикаша. Тlехдаьнна доккха дакъа лаьцад Ленина из марксистски положени бакъъяь хьаоттаечеи лораечеи.

Империализма вамалахьа юкъарча демократически къовсама гегемон а хинна дlаотта могаргдолаши отта езаши яр болхлой класс. Цу гlулакха мел эшар долаш яр из. Йоккхача машинни индустреца ювзаенна я болхлой класс, хlаьта, долче, цун бе доалл кердача общества материально-технически база хьаяра гlулакх. Частни доалахье хинняц цун, цудухьа цунга йиш хинnай феодализма санна, иштта капиталистически а доалахьенна духьала лоаттабеча къовсама керте отта. Йоккхийча предприятешка чугулъенна я из, хlаьта цу гlулакхо из кхотаю, вlаштlехьйоаккх, интернационализм юкъейоалл цунна, къовсама керте отта низ лу. Цудухьа яздаьд Ленина а, демократи бахьан долаш леррагlа къовсам лоаттабулургбац пролетариатага мара, яхаш.

Кхы кlезигагlча лоархlаме дац революци еча хана пролетариата цхьоагlонхочох дола дош кийчдар а. Ленина яздаьд, пролетариатах демократизмана тlехьара коталонаш йоаха къовсамхо «хулалургъяц, нагахьа санна цун революционни къовсамах дуккха ахархой дlакхете мара» яхаш. (Соч. бизза гуллам, т. 11, оагl. 49). Беррига ахархой бар бийцараш, хlана аьлча уж берригаш а большевикаша хьаоттаяь программа чакхъяккхар — помещикийн частни доалахьара кхыдолеи лаьтташ хьадахар лоаш бар.

Бакъдар аьлча, белгалдаьккхад Ленина, белггаларча исторически хьалашка хьежжа шерагlа е готтагlа хила тарлу классови цхьоагlон социальни база.

Революце шерашка ленински парте стратегически плана тlа къоастам болаш белгалбаьккхабар керттера хlама тохара лостам. Ленина яздаьд: «Демократически переворот, шийх ахархой хьа а бетташ, чакхъяккха еза пролетариато самодержаве духьале низаца кагъяри буржуазе ког гlортолга йохаяри духьа» (Соч., бизза гуллам, т. 11, оагl. 90). Демократи бахьан долаш, феодализмана духьала къовсам а лоаттабеш, цу цхьан ханна буржуазни влияни юкъагlьяккхаьа, нахах из дlакъоастаяза яргъяц, хlана аьлча феодализмах юхедисарашца эзарнахьа гlолла ювзаенна я из. Буржуазно - демократически революци хоадамболлаш аьлча коталонга, пролетариатеи ахархойи революционно - демократически диктатурага кхаччалца дlаяхьар лов болхлой класса революце юкъарча демократически этапагара кхы хьем а боацаш, сакхетамечеи вlаштlехьъяьнначеи пролетариата низ ма кхоачча, социалистически революцега ялар духьа. Цунах латт демократи бахьан долаш лоаттабеча къовсама социализм бахьан долаш лоаттабеча къовсамцарча соотношенех йолча ленински положене маlан а.

Буржуазно - демократически революцена юкъе лоаттабеча къовсама стратегически план кийчъяро партегара дlадийхад политически стратегеи тактикаи керттера принципаш, е кхыча дешашца аьлча, наха политически доал дара принципаш белгалъелга. Уж принципаш я тахан коммунистически партей стратегеи тактикаи теоретически лард а хинна латтараш.

Малагlа принципаш я уж?

Царех цаl — пролетариата позицешкара наха кулгалдарца классови никъ лелабара принцип, къовсамо лерхlараши цун декхараши пролетариата хьашташка хьежжа белгалдехар. Цунах тийша да беррига къовсама толам балга, стратегически планаш чакхйоахилга.

Цхьабакъда пролетариато ший цхьоагlонхошца цхьана къовсам лоаттабеш хиларах Ленина бакъ я яь хьаоттаьяй дерригa аьрдехьара низаш болхлой класса гоннахьа вlашагlтоханза, ахархошнара болхлой класса цхьоагlо ларде уллаш йола цар блок хьаянза ярг ца хилара принцип санна йола стратегеи тактикаи лоархlаме принцип. Из лоархlаме ленински положени бакъйир 1969 шера хиннача «хlанз эттача хьало, ерригача кердача торонех ма-могга дукхагlа пайда а эцаш, империализмана, реакцеи тlемеи низашта духьала шерагlа наступлени йоаржаяр духьа гlулакхаш цхьоагlонца чакхдоахилга коммунисташкара, дерригача антиимпериалистически низашкара дlадехаш хилар» хьахьекхача дунен халкъашта юкъерча коммунистически болхлойи партей Совещане.

Цу шерашка Ленина кийчъяьй хоадамболлаш йолча хана хоадам боллаш йолча моттиге революционни низаш шийгахьа дуккха а дукхагlа хилийта партена хар санна йола лоархlаме принцип а. 1905—1907 шерашкарча революце из массаза а вlаштlехьдоалаш хиннадац большевикий, цунах хилар из эшара бахьанех цаl а. Моастагlчоа хlама тоха дикагlа ка ялийтар духьа моастагlа вовза веза, цуй стратегии тактикеи миштай ха деза. Моастагlа эша а ваь котало яккхара иштта теркалъе еза блокаши компромиссаши мегийтара принцип а. Революци а йолаялалехьа «Фу дергда?» яхача балха тlа Ленина яздаьд: «Кхыметтел тешаме боацача нахаца а ханна еча цхьоагlонех кхераргвац ше, шийх ца тешар мара. Хlаьта цу тайпара цхьоагlонаш ца хилча йоахалургъяцар цхьаь цаl политически партии» (Соч., бизза гуллам, т. 6, оагl. 16). Революце шерашка духхьал цудухьа кийчъяьяр кхыча партешца коммунисташа лелабеча наькъах йола тактика. Хlаьта цун хьакъехьара дош къаьстта дийцад 1907 шера хиннача РСДРП V съезде.

Революци дегlайоалаелга чоалхане хиларо, хадданза хувцалуш йолча хьалаша партегара дlадех стратегии тактикеи кийчъеча хана маькара хулга, хаьдда - исторически никъ, дуккхача событешта юкъера керттера дакъа хьакъоастадара никъ бокъонца чакхбоаккхилга. Цу принципо хьех революци дегlаяра этапашта тlех ца лелхилга, цун гаргтатlара декхараш санна, иштта перспективаш а белгалъе ховлга, бухсоцаш лерхlар бlаргаголга.

Цхьабакъда перспектива бlаргагора партена ха деза эшшача хана наха хаьдда лозунгаш дала. Наха шоай ханнахьа лозунгаш далар цар къовсам лоаттабеш йола лерхlар белгалдар да. В. И. Ленина яздаьд, пролетарски парте нийса тактически лозунгаш къаьстта боккха лоархlам болаш да наха кулгалдара, яхаш. «Революционни хана принципиально чlоагlденнача тактически лозунгий лоархlам lотоlабарал кхерамегlа, — аьхад цо, — цхьаккха хlама дац». (Соч. бизза гуллам, т. 11, оагl. 5). Ленина хьийхад, лозунгаш реальни, къахьегамхой хьашташ хьаллоацаш, хаьдда, хlара хано хьалхашка увттадеча декхараша ма-яххара хила деза, яхаш.

Революцерча событей леламо партегара дlадех объективни хьалашка хьежжа уж яле а е кхы яле а йолча къовсама формаех маца а мича а пайда эцаргба, стачка е герз кара а ийца восстани маца дlайолаергья, къовсама кхыча формаех пайда мишта эцаргба ховлга. Уж дале а е кхы дале а дола революционни гlулакхаш дlадоладергдола ха событеша стихийно тlаоттаергйола хlама нийсдалийта мегаргдац. Цу ларда тlа хьахилар гlулакхаш дlадоладара моттиг къоастаяри ха харжари санна йола стратегеи тактикаи лоархlаме принцип а.

Цу принципанца хьалхле а лелаеш, Ленин керте лаьттача большевистски парте 1905 — 1907 шерашкара революци йолча хана доккха дакъалаьцар, масала, герз кара а ийца восстани яра, парламентски къовсама хаьдда тактика кийчъеча, Ленина хьийхад, герз кара а ийца восстани яр (цу хана Россе аьхка вlаштlехьа хинна къовсама способ) тактика къаьстта тайпа да, хlаьта цунца искусствоца санна хила а леза, яхаш. Герз кара а ийца восстане ког гlортолга е еза заговорах ца а еш, партех ца а еш, хьалха латтача классах, халкъа революционни айамах. Нах восстанена кийчбара лоархlамегlа средство лаьрхlай Владимир Ильича массане юкъара политически стачка. Кхы кlезигагlа боацаш лоархlам баьб цо революце герзашпара низаш болхлоеий ахархоеи кийчдара а хlаьта иштта халкъаца оагlув а болаш эскар къовсама юкъеоалара а, хlана аьлча «нагахьа санна революци дуккхача наьха а ца хуле, цо бlу ше чу а ца лоаце, тlаккха цlенхаштта къовсама хьакъехьа къамаьл хила а хьашт дац» (В. И. Ленин. Соч., бизза гуллам, т. 13, оагl. 372). Революце опыто, герз кара а ийца йолаяь московски Декабрьски восстания эшаро иштта йиш хилийтар вывод е: «оборона лацар герз кара а ийца еш йола восстани ялар да».

Парламентски къовсамах лаьца аьлча, большевикий думски тактика тахан а тlехьа марксистски партей парламентски тактикана йола образец я. Хаьдда хьалаш теркал а деш кийчъяьяр 1905 шера аьккха Думана бойкот яра тактика. Революци йишачул тlехьагlа Дума хоржамашкеи балхацеи дакъа лацара тактико хьахьекхар, парламента трибунах шийна хетараштa легальни пропаганда яра, нах легально оарцагlбахаран кхотабаран пайда мишта эца беза, парламенте партийни фракце болх нийса вlаштlехьа мишта боаккхаргба.

Бакъдар аьлча, тахан хlара коммунистически парте, къаман хаьдда хьалаш теркал а деш, ше кийчъю ший политика, ший стратегически планаши тактикеи. Цхьабакъда цунна ларде яда 1905 — 1907 шерашкара революци йолча хана кийчъяь а практике цкъа санна дуккхаза а техка а йола стратегеи тактикаи ленински принципаш.

В. АЛЕКСАНДРОВ,
исторически lилмай доктор.

(АПН).

ДIАЯХАЧА ЗАМАН ВОЧА ГIУЛАКХАШТА ДУХЬАЛА

Общественноста дехкар

ДIаяхача замах юхедиса во гIулакхаш леладара социализма кIийле вай мехка дIаяьккха дукха ха я.

Зуламашта духьала къовсам лоаттабеш дукха гIулакхаш кхоачашду следственни судебни органаша. ДIаяхача замах юхедиса во гIулакхаш леладеш бола нах уголовни бехктокхаме оз.

Ачерешкински школа хьехархо Кужуева йоае гIийртача Мачигоева ше шу суд йий Нохчий - Юртовски района халкъа суде.

Шиъ йоIах ши эзар сом урдув эцарах бехке веш Татриевна а урдув эцарах Мальсаговна а Назрановски районни халкъа судо суд йир. Уж тайпа масалаш дукха а кхувла йиш я.

ДIаяхача замах юхедиса во гIулакхаш леладеш зуламаш дарца лоаттабу къовсам уголовни бехктокхаме озарах кхоачам а хинна Iе йиш яц. Ширача замах юхедиса уж во гIулакхаш юстара дахара гIодей хила еза общественность. «Белоруссе партийни организацие идеологически кадраш кийчъяра а уж кхетамца кхеяра а балха хьакъехьа» болча КПСС Центральни Комитета соцам тIа белгала ма-даккхара къахьегама коллектива юкъерча наьха моральни дика гIулакхаш хила деза. Керда сag кхетамца кхеаара юкъмоттиг а хинна дIаотта еза коллектив. ДIаяхача замах юхедиса во гIулакхаш а леладеш царца зуламаш деш болча наха моральни бехк бе къахьегамхой коллективаш а общественни организацеш а тIаерзаяц цхьаьца болча кулгалхоша. Уж тайпа болча кулгалхоша зуламхой га доахаш дукха а моттигаш нийслу. Из хьахьокх укх масалаша.

Дукхача хана юкъера боахам а болаш шин сесагаца цхьана ваьхав Ермоловски коа тIарча оалхазарий совхоза шофер Муцаев. Цу гIулакха Муцаев уголовни бехктокхаме озача хана совхоза директора кулга яздаь «коллектива юкъе лоархIаш а сий деш а вар Муцаев» аьнна характеристика елар района прокуратурана. Цудухьа, кулгалхочунна тIехьа а этта совхоза цхьаьца болча болхлоша Муцаева га а даькка кхетаве шоашка хьава яхаш общественни защитник Таипов вайтар суде. Цар дехар кхоачаш ца а деш Муцаевна чувалла суд яьча халкъа судо нийса гIулакх дир.

Цхьаккха бокъо йоацаш лаьтта участок дIа а лаьца юкъара боахам а лелабеш Евлоев шин сесагаца цхьана вахар бахьан долаш 1974-ча шера 2-ча сентябре Назрановски района халкъа судо суд йир цуна. Уж гIулакхаш дика ховра Евлоев болх беш хиннача Назрановски совхоз-техникума кулгалхошта. Из зулам цунга ца дайташ цунна моральни бехк беш цхьанкха хIама дайзар совхоз - техникума кулгалхоша. Цул совгIа, совхоза директора Цокиева, парткома секретара Албакова, профсоюза моттигерча комитета председатела Консигова кулгаш а яздаь, Евлоев кхетаве коллективага хьава аьнна коллектива цIерах судага дехар дайтар.

Ачхой - Мартановски районе шин сесагаца вахаш дукха ха яьккхар Бумматарча хьуна боахама плотника Тайпаева. Дукха истий кхувларах Тайпаев уголовни бехктокхаме эзача, из болхлоша лоархIаш хилар белгал а даьккха, цо дукха истий кхувларах цхьа дош а ца хьоахадеш, лесниче Дарчаева кулг яздаь производственни характеристика елар суде. Цул совгIа Тайпаева зуламе гIулакх дувца суде общественни викал вайта аьнна доле халкъа суда дехар кхоачашдаьзар Сунженски хьуна комбината кулгалхоша.

Тайпаев кхетаве коллективага хьава яхаш болхлой цIерах судага дехар деш судах из кIалхара ваккха гIерташ бар цхьаьца бола болхлой. Общественни защитник Солтаев а вайтар суде.

Законо ма-яххара чувалла суд йир Тайпаевна.

ДIаяхача замах юхедисача воча гIулакхашца къовсам лоаттабара общественноста хьинар долаш дакъа лаца дезаш хилар хьахьокхаш кхы бакъдараш а да.

ДIаяхача замах юхедиса во гIулакхаш леладарах дола уголовни дешаш дувцаш бахархошта юкъе болх дIабахьара цхьайолча хана кхоачам боацараш белгал а дахац, уж во гIулакхаш хьалкхоабача цхьаццаболча кулгалхошта а гражданашта а шоай бехк дIа а бовзийтац следственни судебни органаша.

Вай республике общественноста духьалара, дIаяхача замах юхедиса во гIулакхаш леладеча нахаца хьинар долаш къовсам лоаттабар суда органийн, прокуратуран, милицен меттел, ерригача общественноста лоархIамера дехкар да аьнна белгалдаьккхад парте Нохч - ГIалгIай обкома Х-ча пленума соцам тIа.

ДIаяхача замах юхедиса во гIулакхаш леладелга юхатохара, уж леладеча наха юкъара моральни бехк бара, дIаяхача замах юхедиса во гIулакхаш леладеча наха суд ма къаьстта теркам тIабахийта беза.

К. - С. КОКУРХАЕВ, судашка уголовни дешаш мишта дувц хьожача отдела прокурор, юстице зIамагIа вола советник.

ЦХЬАНА ДЕЧА ТОХКАМЕХ ДОАЛА БЕРКАТ

Юрта боахам эргабоахаш тоабара Iилма-тохкама балхий шерра комплекс чаккйоах В. И. Ленина цIерагIа юртбоахама Iилма Ерригсоюзни академе (ВАСХНИЛ) а доакъошкарчеи зоцашкарчеи цун Iалаьмате дукхача отделенеша а. Дуккха проблемаш СЭВ-а членаш долча кхыча мехкашкарча коллегашца цхьана къестаю советски Iилмахоша. Цу тайпара цхьана леладеча гIуллакхаша социалистически содружества мехкий халкъа боахама фу лу АПН корреспондента Сташевски Владимира дехар дарах дувц ВАСХНИЛ-а арахьарча бувзамий Отдела начальника РАХМАНИНОВ Германа.

— Соахка вежарашха долча мехкашка 300 гаргга специалист командировке вахийтавар В. И. Ленина цIерагIча юртбоахама Iилмай Еррисоюзни академе. Шоай агIанна Болгарера, Венгрера ГДР-ера, Польшера, Румынера, Чехословакера баьхка 340 совгIа Iилмахой хилар ВАСХНИЛ-а Iилман учреждененашкеи опытни боахамашкеи.

Социалистически содружества мехкий специалисташа цхьана леладеча Iилма-технически гIулакхаша чулоац юрта боахама деррига доакъош. Цхьа дакъа Iилмахоша кхайкхи огородехи пайда дуккагIа эцара дешаш тохк; вокхар хьайбай продуктивность лакхъяра проблемаш къестаю; кхоалагIбараш кердача машиний юртбоахама кечалийн конструкцеш ювттаеш ба.

Юртбоахама производства специфика миштай аьлча, Iилман тохкамаш дарах боала пайда цу цхьадолча доакъошка дукха шераш даьлча мара хьагучабалац. Масала, хьалхагIа хьадаь йиначá сортехчул 40 а кхы дукхагIа а процент даьтта доаллача хьнуарги сорташ хьадеш шин дIаьхача вахарах ах гаргга ха дIаяхийтай академика шозза Социалистически Къахьегама Турпала Василий Пустовойта. ХIаьта а советски селекционераша кIезига хьаьяц лакха хьувкъам телаш йола юртбоахама культураш, хьадаьд дукха продукт луча хьайбайн коа тIарча оалхазарий фу.

Ка болча ялатий цхьадолча кердача сорташа дукха лаьтташ дIалоац СССР-е меттел дукхагIдолча социалистически мехкашка а. Масала, ЧССР юрта боахамо совнагIа дукха ялат доакх академика Ремесло Василе хьадаьча «Мироновская-808» якча гурахьа дувча кIии сорт кхедарах. Из тоссаш дIадув мехка гурахьа дувча дерригача ялатех 63 процент гаргга. Оахамах 16 процент совгIа дIалоац Польше «Мироновская-808» яхача сорто. ГДР-е мара шера дIадув «Юбилейная», «Ильичевка» яхача гурахьа дувча кIии сорташ. Болгаре, Венгре, Югославе шерра дIадув академика шозза Социалистически Къахьегама Турпала Лукъяненко Павела хьадаь гурахьа дувча ка болча ялатий «Безостая-1», «Аврора», «Кавказ» яха сорташ.

Шоаш тIехдика хилар хьахьекхад советски Iилмахоша хьадаьча геттара дукха продукт луча хьайбай фунаша. Биткъа хьоаса бола тха доахача аскалайски фух белггала аьлча, пайда эц Болгаре, Румыне, Монголе моттигера фу тоадара. ХIаьта цу гIулакха костромской доахана фу тохкаш ба Венгре селекционераш.

СЭВ-а членаш долча мехкий Iилмахоша чIоагIа уйла тIайохийт юртбоахама балхашта комплексни механизаци яра, цу цхьан хаина тар ма лу дукхагIа естественни гонахье хилийта. Iалама ресурсех пайда дукхагIа эца а гIерташ. Цу даькъе дукха балхаш хIанале даь а даьннад, чIоагIа пайдаца а хинчад. Масала, советскии болгарски специалисташа цхьана кийчъяьй хий дехкача процессана автоматически управлени ергйолча датчиккий система. Узбекски ССР-е боамбена хий дуллача тохкам баьчул тIехьагIа цу приборо йиш хилийтар эшшача боараме лаьттах тIоадал чуйолийтен хIара гектара дулла хий цу цхьан хана шозза гаргга кIезиглен.

Советски венгерски Iилмахоша беркате болх бу хьажкIаш чуэцара технологи эргайоахаш тоаяра. Цхьана хьаю хьувкъам чуэцача балха овсарле 2—3-зза лакхъе йиш хулийтача коартолаш чуэцача машиний керда конструкци а. **(АПН).**

Бурувдеттараша могаю

ЧIоагIа раьза хинна тIайнцар Старопромысловски района бурувдеттараша КПСС ЦК апрельски (1975 ш.) Пленумо баь парте XXV съезд гулъергхиларах бола хоам.

Бурувдеттарий ерригача бригалашка, цехашка, службашка лег чура къамаьлаш хилар КПСС ЦК апрельски (1975 ш.) Пленума решенеех лаьца. Доклхал деш дийцар парте XXV съезда решенеш тIа оттаяь машара Программа вай парте, Леонид Ильич Брежнев керте латтача КПСС Центральни Комитета Политбюрос толамца кхоачашъеш хиларах.

Укх шера 3 беттан 20 дийнакьен бурувдеттараша 9002 метр бурув техад. Из хул 4 бетта планагIа доагIаш хинначул 672 метр дукхагIа. ЦхьоалагIча майна накъаболхаш кхы а бIаьш метраш бурув техад.

Из толам боаккхаш бурув сихагIа тохарах, химически реагенташ, электроэнерги кхоарах, осташкеи бурув тохача кхыча инструменташкеи бизза болх байтарах кхаь бетта паччахьалкхенна кходир 305 эзар сом ахча.

ЦхьоалагIча маяи фашистски Германи эшаяь яьккхача Коталон 30 шу дизарен сийна лаьцача яхье хьалха латтар коммунисташ. Дай-мехка Сийлахь-боккхача тIема юкъе дакъа лоацаш хинна ветеранаш Иван Макарович Шуликин, Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутат Виктор Петрович Слесарев керте латта бригадаш. Къаьстта болх дика бу бурувдеттараша Тимофей Григорьевич Грина, Леонид Денисович Олейникова, кхычар.

Дукха еззача парте XXV съезда доккхий къахьегама толамаш даьха накъабаха дага болаш тIагIертта болх бу хIанз Старопромысловски бурув детта управлене болхлоша.

Т. АЛЕКСЕЕВ.

ЛАЬРХIАЧУЛ ДУККХА А ДУКХАГIА

ЦхьоалагIча Мая, Сийлахь-йоккха котало яьккха 30 шу дизара цIей сийна тIайнйца социалистически дехкараш толамца кхоачаш а даь къахьегама совгIатаца белгалдаьккхар деза ди «Грознефть» объединене мехкдаьтта доахараша. Биъ бетта планагIа лаьрхIачул совгIа даьккхад 22 эзар тони мехкдаьттеи 2,4 миллион кубически метр гази. Къахьегама овсарле лакхъяра вадани 0,8 процент тIехкхоачашъяьй.

Биъ бетта тIайнцача социалистически дехкарех 2 миллион киловатт-сахьат электроэнерги кхое езача кхояьй 3,2 миллион киловатт-сахьат электроэнерги.

Дика совгIат кийчдаьд бурувдеттараша а. Планал совгIа техад 1900 совгIа метр бурув, из хул юххьангIа тIайнцача социалистически дехкарех лаьрхIачул пхезза дукхагIа.

Социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай «Старогрознефть», «Горскнефть», «Октябрьнефть» мехкдаьттеи гази йоахача управленей, Малгобекски, Грозненски, Старогрозненски, Горячеводски бурув тохара балхий управленей коллективаша.

В. СОРОКИН, «Грознефть» объединене начальник.

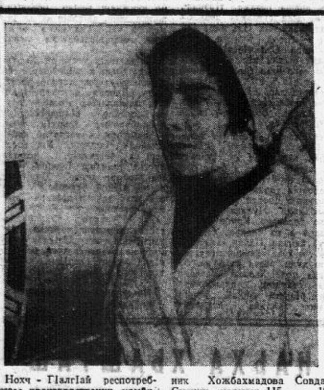

Нохч - ГIалгIай респотребсоюза производственни комбинатерча болхлоша йоаржаьча социалистически яхье хьалха латташ я болхло, коммунистически къахьегама ударник Хожбахмадова Совдат. Смени нормаш 115 — 125 процент кхоачашъеш я из.

СУРТА ТIА: болхло С. Хожбахмадова.

И. ПЛИЕВА сурт.

ПХЕ ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬРАШ

ДЕГО КЪОАБАЛБАЬЧА НОВКЪА

Цхьа минут а балха ха зехьа йоаца кхераш санна чуйийна Грознера цек ду бассейн хьалъеча хьинаре къахьегаш ба Нохч-ГIалгIай гIишлошъета управлене СМУ-7 гIишлошъераш. Цу балхага дальна царех хIаране кулгаш цхьаннечул сихагIа шоллагIчун дараш лелаш санна хетаду царна бIарахьежачох.

— Михаил Сергеевич, маркхал кхоачабала боал, — аьлар царех цхьанне.

— Маркхал боацаш дусаргдац цо, массехк минут йолалехьа хьакхоачаргьа маркхал бахьаш йоагIа машина, — жоп делар бригадира.

— Массанена тIаводаш, эшар фуд хьожаш, жи вари повкъостий сухалбелаш, мела хала йиш яц вай, — йоах Михаил Сергеевича. Иштта гIишлошъераш оарцагIа боахаш хьувз юкъерча дегIара, шера белаж, хьатара бос, шера йиза юхь йола Астахов Михаил Сергеевич. Цхьан къонача каменщика юхема-кхаьччанехьа цхьа хIама зувш санна массехк минута сецар.

— Сабарделахь, кIант, пен арахьа сеттано боттаи санна хет сона Iа.

— Училище сайна хьийхача бесса бот аз, — жоп делар къонача специалиста.

— Харцахьа пенаш дотта Iомадаь хургдац шо училище, — йоах Михаил Сергеевича. Сиха отвесах хьа а нийца пенца Iояьхийтар. Цо хьахьекхар пен арахьо ботташ хилар. Из сенна дар ца нийсдалийтар, де дезар дIа а хьийха, нагахьа моллагIчо брак йой из дIаяккхара шозза дукхагIа къахьегам дIабодилга белгал а даьккха дIахо вахар бригадир. Ле а мича йийра, премех воаккхаргва а аланзар, кхы из санна дар аз нийсдолийтарг ца хиларах сох тешилга да-кх из, йоах къоначача специалиста уйлаша. Иштта чIоагIо а йир цо шийн бехкагIа кхы балха тIа хьовзам ца хилийта.

Бригадир ва аьна доацаш гIишлошъераштa нийсса дIаэтта къахьег цо. Шо керте латтача болхлошца охца тIачувахаш, царца гIар еш вац Михаил Сергеевич. Бригадерча гIишлошъерех хIаране оамал дика йовз, хьанца мишта дувца деза хов. Из иштта хиларах дола цхьа масал доаладергда аз. Цхьан дийнахьа балха ди чакх а даьнна бригадера гIишлошъераш цIабаха кийчбеннача хана ена хьакхьачар маркхалах етта йола автомашина. Цу гIулакха раьза боацача цхьабараша йоахар, хIанз хьалхара деш дац из маркхала узла болхлоша, юха бахьийта, вокхар йоахар Iобоассабайта акт а оттаяь бехктокхаме озийтаргба маркхала, узлера укх гIулакха бехкебараш.

— ХIанз сога ладувгIал, — аьлар бригадира Астахова. Вай акт оттаяьар аьнна е из автомашина юха яхийтаяр аьнна хьабена машина тIара маркхал зехьа бовргба. Мел цаьха къахьегам ба вай зехьа боабер 10—15 минута къа ца хьегарах. МаркхалехдIатеха цемент хьаьччар, маркхал баьчар, из бахьаш веначун, кхычар хьийга къа зехьа доаду вай. Цул совгIа паччахьалкхенна а зе ду. Из цхьаккха дича а де йиш йолаш хIама дац коммунистически къахьегама сийлей цIи лелаеча бригадас, йоах бригадира.

— Сона хетачох цIагIа хьажа сагота бола е зIамига бераш дола кхалнах дIа а бахийта 10—15 минута юхе сеца болх бергба вай маIача наха, — аьлар Михаил Сергеевича.

— Из 10—15 минут хьалхагIа цIакхаьчадар аьнна тха кхалдала хIама дац аьнна царна лалла дIа а этта болх дIабоабир кхалнаха а. ТIачувхаш, гIар еш гIишлошъерашка низагIа болх байта а ца гIерташ иштта коллективага къахьегийта хоаш саг ва бригада кулгалхо.

Иштта йолча бригадас шийн смени норма 140—150 процент кхоачаш ца еш цхьа смена дIаяхийтац. Цудухьа шийн пхе шера задани кхаь шерен бархI беттеи кхоачашъяьй цо. Цунна еннай «РСФСР дикагIйола гIишлошъяo бригада» яха сийлен цIи. Пятилетка шерашка дукха гIишлош хьалъеча хьинаре дакъа лаьцад бригада гIишлошъераша. Цар хьинаре дакъа а лоацаш хьалъяьй А. Шерипова цIерагIча Грозненска мехкдаьтта чакхдоахача заводе ялх йоккха установка, Центроера школа, цемент завода болхлошта лаьрхIа дола нах чубаха цIенош, цигара насосни, компрессорни, дробильни отделени, радиозавода болхлошта лаьрхIа дола ши цIа, кхы дукха гIишлош.

Уж гIишлош хьалъеча кхыча гIишлош еча бригадашта хьокхам телаш къахьегарах бригадана заказчикаша, иштта шоай кулгалхоша тийна совгIаташ дукха да. Бригадас башха дика толамаш доахаш хиларa кертте чарех цаI да бригадира шийн коллектива къахьегам кхетамца вIаштIехьабаккхар, хIаранегара доагIар хьадехаши гIалат ваьнначоа бе боагIаш бола бехк беши хилар. Цул совгIа бригада кердача къахьегама толамашка кхувлара доккха новкъостал ду 15—20 шера гIишлошъеча жахьегаш болча кадрови гIишлошъераша, наставникаша Шутов Владимир Дмитриевича, Исаева Марияс, Олейниченко Раисас, Абдурзаков Даудa, кхычар. Бригадас доаха къахьегама толамаш тIа-тIа тоадара доккха новкъостал ду из хозрасчетах къахьегаш аккордно-премиальни системах алапи ийдеши хиларо а.

Ткъаь итт шу дизад гIишлошъеча Астахов Михаил Сергеевича къахьега, царех 25 шера бригада бригадир волаш ва. КПСС членийн мугIарашка из дIайийца 20 шу дизад укх шера. Ше коммунист хиларах тарра массаза а цу шерашка шийн дехкараш цIенеи дизза кхоачашдеш хьавоагIа Михаил Сергеевич. Балха тIа нийслу кхоачамбоацараш дIадахара шийн низ кхоачар деш, гIалат ваьнначунна бехк беш, хIаранегара доагIар хьадехаш, шийн новкъосташца безаме, Iимерза, товш волаш хиларах массане лоархIаши сийдеши ва нов, Астахов.

Цхьан дийнахьа СМУ-7 гIишлошъерий юкъара собрани яр. Из хетаяьр гIишлошъераша даьхача толамий итогаш яра, нийсденна кхоачамбоацараш, хьалхашка латта дехкараш массанена дIадовзийтара. Цу хьакъехьа доклад еча СМУ-7 начальника белгалдаьккхар корта бохабу малараш мелара, прогулаш ярах эзараш сахьаташ балха ха зехьа йоаярх, паччахьалкхенна дукха зе хулаш хилар. Цу хана шийна лала вагIача бригадерча гIишлошъечоа бIарахьежар Михаил Сергеевич. Шийн кIайн луш бос хувцабелар цун юхь тIара, цо а аьлар уж санна йола прогулаш, тIехьарча хана кхы из санна дар ца нийсдалийта дош а денадар. ХIаьта а аьлар цунга бригадира начальника къамаьл чакх ма даьллентехьа цу бийцарех цаI хье хиларахи, из санна дар кхы хьай карагI доалийтарг ца хиларахи, цу гIулакха кхыбараш тIахьехаш къамаьл де аьнна. Юха гIерташ вар каменщик.

— Iайха из кхоачаш ца дар кхер хьо, хьайх тешац мотт сона хьо, — аьлар Михаил Сергеевича. Цул тIехьагIа бригадира яхар дир гIишлошъечо. Из санна къахьегама дисциплина телхаеш хиннараша а иштта къамаьл а деш раьза хинна хьаллаьцар цо дийцар. ХIанз бригадерча гIишлошъераштa юкъе дикагIа лоархIачарех цу наькъа тIа ше ваьккхача бригадира чIоагIа баркал яхаш ва каменщик.

Производственни а гIишлошъераштa юкъе бе беза кхетама а болх дукха бале а общественни балха тIа дакъа лаца а ха корайоагIа цунна. ГIишлошъерий профсоюза обкома, СМУ-7 партбюро член ва из. Общественни организацеша шийна тIабилла болх цIена цо кхоачаш ца беш цхьа моттиг нийсъеннац. Дукха гIулакхаш тIаккхъе цунна СМУ-7 гIишлошъераша, цар шийна тIадена гIулакхаш бокъонца къоастадалца сатийна Iац Михаил Сергеевич.

Иштта къахьегаш, кьона специалисташ хьалкхебеш дукхача шерашка цо даьхача толамий лакха мах баьб вартен правительстваи. Дукха паччахьалитеа совгIаташ тийннад цунна. Царна юкъе я Ленински юбилейни медаль, Къахьегама Цlеча Байрахчен Октябрьски революцен ши орден, «1973 шерей 1974 шерей социалистически яхье котаьнар» яха ши сийлен знак, 27 сийлен грамота, царна юкъе я СССР Минпромстроя шиъ Сийлен грамота. Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни гIишлошъер яха сийлей цIи «РСФСР социалистически яхье отличник» яха значок еннай Михаил Сергеевича. Массехк шера района Сийлен доска тIа хьалтеха лаьллад цун портрет, хIанз а тIехьа СМУ-7 Сийлен доска тIа хьалтеха доал из. ГIишлошъечун башха дикача гIулакхаша хьахьокх Михаила Сергеевичa къахьегама никъ сийдолаш хилар.

Б. КОСТОЕВ.

СУРТА ТIА: каменщикий бригадир М. Астахов.

И. ПЛИЕВА сурт.

БУРЖУАЗНО-ДЕМОКРАТИЧЕСКИ РЕВОЛЮЦЕРА БОЛЬШЕВИКИЙ СТРАТЕГИИ ТАКТИКЕИ

Кховзткъе итт шу дизар укх шера белгалдоаккхаш йолча 1905—1907 шерашкарча эрсий революце лог теша а деш хьахьекхар, марксистско - ленински парте кулгалдеш ца хилча пролетариата толаме революционни къовсам лоаттабулаpгбоацилга. Парти эш цунна идейни дог урауттадер, политически баьчча, цун къовсам вIаштIехьбоахар санна.

Цу тайпара парти XIX бIаьшере чакхйоалаши XX бIаьшере йолалуши хьа а хилар революционни болама центр чуессача Россе. Цо болхлой класса къовсама программа оттайир, стратегически плани тактикеи елар цунна.

Буржуазно - демократически революце этапе лоаттабаьча къовсама стратегии тактикеи кийчъеча къаьстта доккха дакъа лаьцад В. И. Ленина. Пролетарски парте стратегеи тактикаи теоретически ларда, наха политически кулгалдара даькъера Ленина, большевикий йоккха искусство хилар хьахьокхаш дола тешал а хинна дIаэттар цун балхаш, къаьстта а «Демократически революцера социал - демократе ши тактика» яха болхи РСДРП III съезда решенеши. Цу шерашка кийчъяьча стратегеи тактикаи хьакъехьарча положене лоархIам байнабац тахан а, «массанена а тактика образец» хиларах.

Революце шерашка стратегии тактикеи хаьдда хьахьекхай Ленина Iилмеи искусствои уж хиларах тарра. Цун балхашкеи большевистски парте решенешкеи бакъяь хьахьекхай «пролетариата социалистически тактика юкъара лардаш», кхыча дешашца аьлча, стратегически план санна, иштта «къаьсттача цхьан гIулакха лелаю тактика» а, вешта аьлча наха парте политически кулгаллара къаьстта тактика, формаш, методаш, способаш.

ЛийрхIарашкеи дехкарашкеи диллача 1905—1907 шерашкара революци буржуазни доазонел арайоалаш хиннаяц, цхьабакъда цунна юкъе дакъа лоацаш дуккха болхлойн кхыбола къахьегамхойн хинна хиларах демократически, империализма замалахьа эггара хьалхара халкъа революци хиннай из.

Стратегически плана лоархIамегIарча проблемаех цаI — революце гегемон къоастаяр. 1905—1907 шерашкарча революце керттера низ — российски пролетариат лаьрхIай большевикаша. ТIехдаьнна доккха дакъа лаьцад Ленина из марксистски положени бакъяь хьаоттаечеи лораечеи.

Империализма вамалахьа юкъарча демократически къовсама гегемон а хинна дIаотта могаргдолаши отта езаши яр болхлой класс. Цу гIулакха мел эшар долаш яр из. Йоккхача машинни индустреца ювзаенна я болхлой класс, хIаьта, долче, цун бе доалл кердача общества материально-технически база хьаяра гIулакх. Частни доалахье хиннаяц цун, цудухьа цунга йиш хиннай феодализма санна, иштта капиталистически а доалахьенна духьала лоаттабеча къовсама керте отта. Йоккхийча предприятешка чугулъенна я из, хIаьта цу гIулакхо из кхотаю, вIаштIехьйоаккх, интернационализм юкъейоалл цунна, къовсама керте отта низ лу. Цудухьа яздаьд Ленина а, демократи бахьан долаш леррагIа къовсам лоаттабулургбац пролетариатага мара, яхаш.

Кхы кIезигагIча лоархIаме дац революци еча хана пролетариата цхьоагIонхочох дола дош кийчдар а. Ленина яздаьд, пролетариатах демократизмана тIехьара коталонаш йоаха къовсамхо «хулалургьяц, нагахьа санна цун революционни къовсамах дуккха ахархой дIакхете мара» яхаш. (Соч. бизза гуллам, т. 11, оагI. 49). Беррига ахархой бар бийцараш, хIана аьлча уж берригаш а большевикаша хьаоттаяь программа чакхъяккхар — помещикийн частни доалахьара кхыдолеи лаьтташ хьадахар ловш бар.

Бакъдар аьлча, белгалдаьккхад Ленина, белггаларча исторически хьалашка хьежжа шерагIа е готтагIа хила тарлу классови цхьоагIон социальни база.

Революце шерашка ленински парте стратегически плана тIа къоастам болаш белгалбаьккхабар керттера хIама тохара лостам. Ленина яздаьд: «Демократически переворот, шийх ахархой хьа а бетташ, чакхъяккха еза пролетариато самодержаве духьале низаца кагъяри буржуазе ког гIортолга йохаяри духьа» (Соч., бизза гуллам, т. 11, оагI. 90). Демократи бахьан долаш, феодализмана духьала къовсам а лоаттабеш, цу цхьан хана буржуазни влияни юкъагIьяккхаиза, нахах из дIакъоастаянза яргъяц, хIана аьлча феодализмах юхедисарашна эзарнахьа гIолла юзаенна я из. Буржуазно - демократически революци хоадамболлаш эалча коталонга, пролетариатеи ахархойи революционно - демократически диктатурага кхаччалца дIаяхьар лов болхлой класса революце юкъарча демократически этапагара кхы хьем а боацаш, сакхетамечеи вIаштIехьъяьнначеи пролетариата низ ма кхоачча, социалистически революцега ялар духьа. Цунах латт демократи бахьан долаш лоаттабеча къовсама социализм бахьан долаш лоаттабеча къовсамцарча соотношенех йолча ленински положене маIан а.

Буржуазно - демократически революцена юкъе лоаттабеча къовсама стратегически план кийчъяро пертегара дIадийхад политически стратегеи тактикаи керттера принципаш, е кхыча дешашца аьлча, наха политически доал дара принципаш белгалъелга. Уж принципаш я тахан коммунистически партей стратегеи тактикаи теоретически лард а хинна латтараш.

МалагIа принципаш я уж?

Царех цаI — пролетариата позицешкара наха кулгалларца классови никъ лелабара принцип, къовсамо лерхIараши цун дехкараши пролетариата хьашташка хьежжа белгалле хао. Цунах тийша да беррига къовсама толам балга, стратегически планаш чакхйоахилга.

Цхьабакъда пролетариато шийн цхьоагIонхошца цхьана къовсам лоаттабеш хиларах Ленина бакъ а яь хьаоттаьй деррига аьрдехьара низаш болхлой класса гоннахьа вIашагIтоханза, ахархошцара болхлой класса цхьоагIо ларде уллаш йола цар блок хьаянза ярг ца хилара принцип санна йола стратегеи тактикаи лоархIаме принцип. Из лоархIаме ленински положени бакъйир 1969 шера хиннача «хIанз эттача хьало, ерригача кердача торонех ма-могга дукхагIа пайда а эцаш, империализмана, реакцеи тIемеи низашта духьала шерагIа наступлени йоаржаяр духьа гIулакхаш цхьоагIонца чакхдоахилга коммунисташкара, дерригача антиимпериалистически низашкара дIадехаш хилар» хьахьекхача дуне халкъашта юкъерча коммунистически болхлойн партей Совещане.

Цу шерашка Ленина кийчъяьй хоадамболлаш йолча хана хоадам боллаш йолча моттиге революционни низаш шийгахьа дуккха а дукхагIа хилийта партена хар санна йола лоархIаме принцип а. 1905—1907 шерашкарча революце из массаза а вIаштIехьдоалаш хиннадац большевикий, цунах хилар из эшара бахьанех цаI а. МоастагIчоа хIама тоха дикагIа ка ялийтар духьа моастагIа вовза веза, цун стратегии тактикеи миштай ха деза.

МоастагIа эша а вавь котало яккхара иштта теркалъе еза блокаши компромиссаши мегийтара принцип а. Революци а йолаялалехьа «Фу дергда?» яхача балха тIа Ленина яздаьд: «Кхыметтел тешаме боацача нахаца а хаша еча цхьоагIонех кхераргвац ше, шийх ца тешар мара. ХIаьта цу тайпара цхьоагIонаш ца хилча йоахалургьяцар цхьаь цаI политически парти» (Соч. бизза гуллам, т. 6, оагI. 16). Революце шерашка духхьал цудухьа кийчъяьяр кхыча партешца коммунисташа лелабеча наькъах йола тактика. ХIаьта цун хьакъехьара дош къаьстта дийцад 1907 шера хиннача РСДРП V съезде.

Революци дегIайоалаелга чоалхане хиларо, хадданза хувцалуш долча хьалаша партегара дIадех стратегии тактикеи кийчъеча хана маькара хулга, хаьдда - исторически никъ, дукхача событешта юкъера керттера дакъа хьакъоастадара никъ бокъонца чакхбоаккхилга. Цу принципо хьех революци дегIаяра этапашта тIех ца лелхилга, цун гаргтагIара дехкараш санна, иштта перспективаш а белгалъе ховлга, бухсоцаш лерхIар бIарггалга.

Цхьабакъда перспектива бIаргагора партена ха деза эшшача хана наха хаьдда лозунгаш дала. Наха шоай ханнахьа лозунгаш далар цар къовсам лоаттабеш дола лерхIар белгалдар да. В. И. Ленина яздаьд, пролетарски парте нийса тактически лозунгаш къаьстта боккха лоархIам болаш да наха кулгалдара, яхаш. «Революционни хана принципиально чIоагIденнача тактически лозунгий лоархIам IотоIабарал кхерамегIа, — яьхад цо, — цхьаккха хIама дац». (Соч. бизза гуллам, т. 11, оагI. 5). Ленина хьийхад, лозунгаш реальни, къахьегамхой хьашташ хьаллоацаш, хаьдда, хIара хано хьалхашка увттадеча дехкараша ма-яххара хила деза, яхаш.

Революцерча событей леламо партегара дIадех объективни хьалашка хьежжа уж яле а е кхы яле а йолча къовсама формаех маца а мича а пайда эцаргба, стачка е герз кара а ийца восстани маца дIайолаергья, къовсама кхыча формаех пайда мишта эцаргба ховлга. Уж дале а е кхы дале а дола революционни гIулакхаш дIадоладергдола ха событеша стихийно тIаоттаергйола хIама нийсдалийта мегаргдац. Цу ларда тIа хьахилар гIулакхаш дIадоладара моттиг къоастаяри ха харжари санна йола стратегеи тактикаи лоархIаме принцип а.

Цу принципашца хьалхле а лелаеш, Ленин керте лаьттача большевистски парте 1905 — 1907 шерашкара революци йолча хана доккха дакъалаьцар, масала, герз кара а ийца восстани яра, парламентски къовсама хаьдда тактика кийчъеча, Ленина хьийхад, герз кара а ийца восстани яр (цу хана Россе аьхка вIаштIехьа хинна къовсама способ) тактика къаьстта тайпа да, хIаьта цун цу искусствоца санна хила а лёза, яхаш. Герз кара а ийца восстане ког гIортолга е еза заговорах ца а еш, партех ца а еш, хьалха латтача классах, халкъа революционни айамах. Нах восстанена кийчбара лоархIамегIа средство лаьрхIай Владимир Ильича массане юкъара политически стачка. Кхы кIезагагIа боацаш лоархIам баьб цо революче герзашнара низаш болхлоехи ахархоехи кийчдара а хIаьта иштта халкъаца оагIув а болаш эскар къовсама юкъеоалара а, хIана аьлча «нагахьа санна революци дукхача наьха а ца хуле, цо бIу ше чу а ца лоаце, тIаккха цIенхаштача къовсама хьакъехьа къамаьл хила а хьашт дац» (В. И. Ленин. Соч., бизза гуллам, т. 13, оагI. 372). Революце опыто, герз кара а ийца йолаяь московски Декабрьски восстани эшаро иштта йиш хилийтар вывод е: «оборона лацар герз кара а ийца еш йола восстани ялар да».

Парламентски къовсамах лаьца аьлча, большевикий думски тактика тахан а тIехьа марксистски партей парламентски тактикана йола образец я. Хаьдда хьалаш теркал а деш кийчъяьяр 1905 шера аьхка Думана бойкот яра тактика. Революци нийшачул тIехьагIа Дума хоржамашкеи балхацеи дакъа лацара тактика хьахьекхар, парламента трибунах шийна хетарашта легальни пропаганда яра, нах легально оарцагIбахаран кхотабаран пайда мишта эца беза, парламенте партийни фракце болх нийса вIаштIехьа мишта боаккхаргба.

Бакъдар аьлча, тахан хIара коммунистически парте, къаман хаьдда хьалаш теркал а деш, ше кийчъю шийн политика, шийн стратегически планаши тактикеи. Цхьабакъда цунна ларде яда 1905 — 1907 шерашкара революци йолча хана кийчъяь а практике цкъа санна дуккхаза а техка а йола стратегеи тактикаи ленински принципаш.

В. АЛЕКСАНДРОВ, исторически Iилмай доктор.

(АПН).

ФРГ йоккхийча концернаша зIамига предприятеш дIакхахьарах дукхагIа хулаш латт хьабе болх боацараш. ХIанз Германе Федеративни республике ва 1014 эзар е вIалла е диззача дийнахь хьабе болх боаца саг.

Къахьегара йола шоай бокъо бахьан къовсам лоаттабеча Маннесманн яхача концерна юкъейоагIача «Демаг» завода болхлошеи гIулакхерча нахеи дIавакха лаьрхIа юхевнса 600 болхло дIа ца ваккхийтар духьа дIалаьцар Калльдорферча предприяте территори. Завода концернах дIакхайттачул тIехьагIа предприятера 800 болхло балхара дIаваьккхав. Предпринимателаша болхлошта балха моттигаш шоашка юсаргйолаш тешам баллалца заводера дIа ца баха хоадам баьб болхлоша.

СУРТА ТIА: Демага болхлой митинг, «Лораде тхо предпринимателий Iазапах. Тхоашта йизза бокъонаш ялар дех оаха. Тхона болхи маьхки еза, хIаьта Демаг - Маннесманна тхо довр лов!» — иштта да транспаранташ тIара йоазонаш.

ЦБ — АПН сурт.

ХОЗЪЕ ЕЗА ВАХА МОТТИГ

ЗIамига йолча хана со яьхай цхьадолча хIамашта Назрана геттара тара йолча Украинерча городе Донбассе Славянске. Назранераяраш санна улицаш, цIеноош дар, цхьабакъда гаьнашиззаши дукха дар. Дукха халонаш бIрагайна я из город. Цун улицашкеи майданкеи гIолла чакхбаьннаб Дай-мехка Сийлахь-боккха тIом. Цо довгададьдар цIеноош, йохаяьяр клубаш, библиотекаш, дIаяьхаяр гаьнаш... Советски Эскаро фашизм эшаяь Котало яьккхачул тIехьагIа юхаметтаоттадаьд укхаза дерригa а. Керда хьадаьд нах чубеха цIеноош. Уж а тха Назранерча трикотажни фабрикаи «Электроинструмент» заводеи болхлой а гIулакхера нах а бахача цIеношта тара дар.

Юха а тоае, хозъе езаш яр город. Славянске хIара сага тIадиллар цхьа ган цхьа зизай кIотарги дIайогIа а уж хьалкхее а. ХIанз чIоагIа хоза куц долаш я из город. Сона хетачох из боккхача лоархIаме а да. ХIана аьлча цу тIера дIадолвлу дерригa а.

Боккха тIоннкъ ба Назрана юхе гIолла тIехбоалар. ХIаьта тха города юкъе гIолла тIехбоал цIермашинникъ. Фу бIаргагу зига гIолла хIара дийнахьа дIа-юха ухараштa? Дом баьнна городе хьачубоагIа никъ, цун йистошка йоаца гаьнаш, доаца зизаш, дерригача дуненах дIалачкъа воаллаш санна яь лакха карташ Иштта да цIермашинникъ чакхбоалача моттигашка а.

Из бIаргадайча тIабаьхкача хьаьшашта, моллагIа городе гIолла тIехвоалача сага хетаргда укхаза баха нах гIожа, хоздар ца дезаш ба аьнна. ХIаьта из бакъ мичад. Хоза хьалдаь дерригa вахара мел эшар долаш цIеноош да Назране, хьаша безаме тIаэцаш, цунна эша гIулакх деш ба укхаза баха нах. ЦаI мара дац эшар — город тоэлга, хозъелга мара. Сол чIоагIа хала гIулакх а дац из. Городерча хIара саго цхьа га, цхьа зизай кIотарг дIа а егIа хьалкхейнча чакхдаргдолаш да. ХIаьта из алхха хозал хинна Iац — вай, вай берий, боккхийча наьха унахцIено а я.

Тха городе сагота я йоах. Из баьдда. Фуд цун бахьан, хьанах тийша да из гIулакх? Укх городе дахаш а болх беш а долча тхох тийша да. Сона дагадоагIа торжественно тхоай культура Дворец хьайиллав. Цхьабакъда гIулакх цигара дIахо далаизар. Клубе чухь в гонахьа а из тоаяра, хозъяра хIама даьлац. Цхьан хана цунна улув хоза гаьний беш яр яхаш дувц. Мича яхай из. фу хиннад цох? Хьалъе йолаяьяр дика стадион, цхьабакъда хIанз бIаьсти яьннай. хIаьта стадион хьалъаь якккарах хьоадеш хIама дац. ХIанад из ишта?

Бульварни улицагIа № 10 йолаш да тайп-тайпарча къамех нах бахаш дола тха цIа. Дика лоалахой а болаш укхаза бах гIалгIай, татараш, эрсий, украинцаш, жугатий, узбекаш. ВIаши дагa а даьнна оаха барт баьб цIагIа хьачувоагIа моттиг а, юхегIолла тIехйоала улица а, тхоай ков а цIена леладе, гаьнаши зизаши дIадегIа хоаде. Цу хьакъехьа хIаране социалистически декхараш тIа а ийца дIадоладю оаха из керда гIулакх.

Юххьанца дика дIабодацар болх Цхьабараша кхоачашдацар шоай социалистически декхараш, харцахьарча моттигашка нувхаш дIаккхувсар. Цкъа-шозза царца цIенхаштта къамаьл даьчул тIехьагIа дикагIча оагIорахьа хувцаделар гIулакх. ХIаране шийн аргIах дул лагIаш, хьинаре дакъа лоац ков цIендеча, кхы цхьалхо еча. Коа зизаш дIадегIад. Уж дерригa бэлхаш чакхдоахача чIоагIа новкъостал ду бераша. ДIадоладаьча гIулакха лоархIам шоашта дIабайзача бизза тха гIончаш хинна дIаэттар кагирхой. ДIаегIа гаьнаш а зизаш а лораду цар, ханнахьа хий тох, кхы эша Iуналл ду. Цул совгIа газеташ а журналаш а квартирашка дIахьо.

Тхо долча дукха бераш дола нах дукха ба. Болх беш хиларча наьна массаза а леттIа вIаштIехьа далац цар йоакхо е, боаггIача тайпара бераштa тIахьожам лоаттабе. Укхаза гIо де декхарийла я общественность, комсомольски организацеш. Цу хьакъехьа а кIезиг-дукха опыт я тха. ДIадахача шера аьхки тха коа вIаштIехьдаьккхадар берашца кхетама болх беш комсомольцаш хургболаш. Цар сакъердаме книжкаш дешар бераштa, иллеш даха, ашараш лакха Iомадора уж. Укх шера а из болх вIаштIехьбаккха лерхI оаха.

Де дезараш дукха да. Хьалъяь яха езаш я общежити. саг йоалаелга торжественно дIаяздара Дворец а хургйолаш цун цхьоалагIча этаже, кердача дезале вIашагIкхетача къонабараштa лаьрхIа тика, парикмахерски, кагирхой кафе, кхыйола гIишлош. Уж еррига а безамегIа, хозагIа хургья гаьнаша Iилеши зизаша хозъяьн хилча. ВIаштIардаьча цIеной балконаш хила еза хоза тоаяьн гойтара агитаци йолаши.

Уж гIулакхаш чакхдахара, саг ваха моттиг хозъяра тIахьеха лов сона Наьсаре мел баха нах. ТIаккха хоза, безаме, цIена дега салоIаме хургья тха город.

В. ЭЛЬДЖЕРКИЕВА,
Наьсарерча трикотажни фабрика директор.

Дай-мехка Сийлахь-боккхача тIема шерашка фронтеи тылеи эггара халагIеи кхерамегIеи йолча моттигашка хилар парте дикагIбола къонгаши мехкарийи. Царна юкъе бар Нохч-ГIалгIай паччахьалкхеи университета (цу хана института) преподавателаш, студенташ.

Цу хана капитан хинна К. И. Ефанови оборонительни гIишлош еш хинна В. П. Крикунови хIанз исторически Iилмай доктораш, профессораш ба. Химически Iилмай доктор, профессор, университета проректор Ш. И. Пейзулаев тIема шерашка артиллерийски взвода командир хиннав. ТIем тIа човнаш яь ба профессораш И. А.-Г. Арсаханови Г. Б. Пыхачеви. Университете болх беш ба запаса подполковникаш В. И. Иванов, А. А. Лебедев, А. И. Морозов, Н. В. Мещеряков, И. С. Осадчий, И. Ф. Устинов, иштта кхыбараш.

ТIем тIа санна шоашкара хьоккхам телаш хьалкхувча тIехьенна коммунистически кхетам луш къахьегаш ба тахан ветеранаш. Коталон цIей дездеча деношка университета вестибюле хьадийллад тIем тIара цIа ца баьхкача новкъосташта лаьрхIа «Байнарий сий лакха лоаттаделаш» яха мемориальни доска. Дезача деношка университета тIема ветеранашта СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указах юбилейни медалаш еннай, мах болча совгIаташца белгалбаьхаб уж университета коллективо а.

М. ГОРЕШТЕЙН,
эрсийи доазол дехьарчеи литература кафедра заведующи.

СУРТА ТIА: университета ректор М. П. Павлов мах бола совгIат дIалуш ва запаса подполковника А. И. Морозова.

Х. Хизриева сурт.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ДИЪ БIАЬ ШОВЗТКЪЕ ТКЪО ШУ

Боккха ши чкъаьра санна йолча, меттахьа ца йоалаш латтача танкерашта юкъе, Тежу яхача хи чура гуш долча тIаь тIа гIолла чакх а яьнна Лиссабонгара къулбехьенгахьа бодача шоссе тIа яьлар машина. Танкераши кизга санна шаьра дола Тежуи мара кхы хIама диса хургдац португальски тайп-тайпарча партей хоржамашта хьалхара плакаташ тIа ца лотадеш. ХIанз ерригача Португале боарам боацаш дукха чакхъювлаш латтача хоржамашта хьалхарча митингех цхьаннега хьажа долх тхо.

Цхьа ди хьалха, Антониу Серпа яхача улицагIа, номер 26 йолча цIеи шоллагIча этажа тIа, Португальски коммунистически парте кулгалхой болча цIагIа сона дийцар ПКП депутаталла харжа оттабьрий списках лаьца. Ераш я массеха цифраш. ПКП 247 кандидатех — 85 болхло, 49 гIулакхера саг, 15 техник, 10 ахархо, 62 интеллигенце викал, бархI студент, ялх кагийн юкъереи торговец, кагий доалахье йола саг, 12 кхыча профессей викал: 37 кандидат — кхалнах. Берригача кандидатех диълагIа дола дакъа бараш 30 шерал зIамагIа ба. 141 кандидат 31 шера денз 50 шерага кхоачаш ва. Эггара зIамагIа волча кандидата 21 шу да, эггара къаьнагIа волчун—74. Уж шаккхе а болхло ва. Цу спискана анализ еш, дукха а выводаш е йиш я. Эггара хьалха цо белгалду хьан хьашташ да ПКП хьахьоккхара. мел доккхий да цун бувзамаш Португале берригача къахьегамхошца.

Цхьабакъда цу хоржамашта хьалхарча статистике къаьстта цецвоаккхаш цхьа цифра я. Трагедеи турпалеи къовсамеи чулоацамах йиза я из. Из цифра — 440. Еррига цхьана дIалаьрхIача 440 шу ха яьккхай хIанзарча кандидатех дукхагIбараша фашистски режима набахтенашка чубоахкаш. 440 шера набахтенашка!

МаIан цу сахьате довза хала долча цу цифрас. сона хетачох, дизза жоп лу — фу парти я из, коммунистически аьнна шийх цIи тиллар — яхача хаттара. Цу цифрас шийна чулоац тIагIертта лоаттабу къовсам, къонахчали фашизм паргх аьнна йохаргхилараx бола тешами, хIаьта социальни нийсхон бакъгIулакх котдаргда.

Новкъост Франсиску Мигел цу цифраца дизза гIулакх доагIаш ва. 440 шерах 20 шу цунга кхаьчад. Из ха салазаровски набахтенашка яьккхай цо. Машина тIехьашкарча сидене тIа вагIа из. шийх лаьца шорттига, цхьайолча хана йист ца хулаш, цхьа хIама дагадехе борд-бордагIа вела а луш, къамаьл ду цо.

Тхо хIанз хоржамашта хьалхарча митинге долхаш долча, Бежа яхача города юхе уллача моттигашка сапожник хиннав из. ТкъоалагIа дола шераш чакхдоалаш латташ болх дIабехаш хиннача ахархой боламе дакъа лаьцад цо. Iше лацарах приказ долга ма хайнге а, 1931 шера Испане ведда дIаваха в. Цигга байзаб цунна испански коммунисташ, хIаьта 1932 шера апрель бетта Лиссабоне венав — коммунистически парте мугIарашка дIаэттав. 1938 шу долалуш духхьашха лоац из. Лоткъамаш, низаш дар. БархI бетта цхьаь камера чу ваьллав. Цул тIехьагIа Кашнас яха набахте. Ботинка айра юкъе белла набахте чубена зIамига аьшка херхилг беннаб цунна цхьаи новкъосто. Бетта ваьллар Мигел кора аьшка решеткана херх хьекхаш. ДогIа делхача хана мара хьокхаш хиннабац цо из (догIа делхача хана кора юхера дIа а ваьле будка чу Iоховш хиннав часовой). Бийсан сатоссача хана веддав из. Iуйрийна Лиссабоне кхаьча хиннав. Компарте къайлагIарча райкоме болх беш хиннав. 1939 шера декабрь бетта юха а лоац из. Юха а массехк бутт боаккх Лиссабонски набахта чувоаллаш. Цул тIехьагIа Кашнас. 1940 шера июнь бетта денз — Тарафал яха крепость, Зеленый Мыс яхача гIайренаш тIа Португале эггара къизагIа йола набахте. Цига пхи шу ах шу даьккхад цо.

1946 шера «амнистех» мукъаваьлар Мигел, приговорах йоагIаш хинначул набахта диъ шу совгIа ха я яьккха.

Цунна тIехьа доагIача шера кхозлагIа лоац. Тхо хIанз долхаш долча районе лаьца хиннав из. Чувалла ялх шу ха а теха къаьстта чIоагIа режим йолча Пениш яхача набахта чувеллав: цигара вала цхьаннена а карагIдаьнна ца хиларца цIи хеза хиннай из. 1950 шера ноябрь бетта хIаьта а вада веннав из. Набахтен картах тIехваьлча лаьцав, Тарафал яхача набахта чу а велла из дIакъовлаллца цига хиннав. ТIаккха Лиссабоне одиночни камера чу воаллаш ялх бутт баьккхаб, хIаьта 1954 шера май бетта юха а Кашнасе. Теха хинна ха чакхъяьннай, цхьабакъда Iаьдалаша керда процесс йолаяьй. Из бехке ваь хиннав 1953 шера декабрь бетта, Кашнас яхача набахта чувоаллаш компарте къайлагIара ячейка вIашагIйоллара. Сов сихваларах прокуроро теркаме лаьцадац 1953 шера декабрь бетта Кашнасе а доацаш Тарафале из чуваьлла хинналга. ХIаьта а из харц бехк а баь чIоагIача режима набахта чувалла пхи шу ха техай цунна. 1958 шера юха а цу хьалха йийцача, вада йиш йоацача Пениш шийна баь бехк токхаш хилар из. Цхьабакъда 1960 шера январь бетта, саг ца тешшал майреи ца къахкаши итт коммунист ведар цигара, царна юкъе ПКП Генеральни секретарь новкъост Алваро Куньяли Франсиску Мигели а волаш.

Цул тIехьагIа ах шу даьлча парте яьча решенех Франце дIаваха везаш хилар Франсиску. Цхьабакъда испански доазон тIа лаьца хиннав. Юха а набахте, цигара а веддев из. Набахта коа лаьттача Салазарше хьавоалаваьча броневика тIа а хайна веддав из.

Берригача мехка лохаш хиннав из полице. Цун сурташ кегатеха арадаьха хиннад газеташ тIа. Цхьабакъда цу хана денз цIаккха из лаца карагIдаьннадац фашисташта. Цу хана денз арахьа ва из. Кортамукъа хилар — хIара сахьата сатем бийна, наьха цIерагIа ваха везаш хилар дар. Цхьайолча хана, кхьметтел сибат хувца а. Цхьабакъда из дацар нахах кхерача, саг воацача лелача сага вахар. Португале йоккхача городашка ваьхав из, берригача мехка гIолла дIа-хьа ихав. Боккхача лоархIаме къайлагIара болх лелабаьб цо, дIахо къовсам лоаттабаьб.

440-нех дола уж ткъо шу «юкъарча къовсамеи юкъарча турпалеи гIулакххийн цхьа дакъа да».

— Эггара чIоагIагIа са бегам сенца ба хой шоана? — шорттига хетт цо, цIаьхха вела а венна. ТIаккха ше жоп лу: — ДIа-хьа леларца. Трамвай чу е метро чу воагIаш салоI аз. Сай безам болчох уйла е йиш я са, цхьан минута юха а ца хьожаш. ХIанз полицейскена юхе гIолла тIехдаьлар вай. Хьалха полицейскеца новкъа вIашагIкхетар сона IалаьмаIе кхераме дар. ХIаьта хIанз цунна тIехдаьлар вай, Iа кхыметтел теркал а винзар из. ХIаьта аз се Iамарах зийра из.

25-ча апреле хургдолча Португальски коммунистически парте хоржамий кандидата Франсиску Мигела мукъа ха геттара кIезига я. ХIара сахьат учете да. Оаха барт бир Лиссабонера Бринчиш яхача юрта хоржамашта хьалхарча митинге долхаш наькъагIа шийх лаьца цо дувцаргхилах. Кхаь сахьата никъ бе беза цига водаш. Из кIаьдвалара кхер со. Тахан Бринчише хургйолча митингал совгIа сайрийна цхьаьхха хила еза цун Алентежу малхбоаленгахьа испански доазон тIа уллача кхыча юрта а. Цу тIа сай хаттарашца со а IотIакхийтар. Цхьабакъда из вел: кIаьдлургвац! Дош деннадий аз, кхоачашде деза.

Бежа яхача городе юххе я Бринчиш. Тракторах йийзача грузовой платформа тIа этта харжархошта хьалхашка къамаьл деш гу сона Мигел.

ХIама дергда е дергдац аьнна дош лац оаха. Хоржамашта хьалха из дош телаб — буржуазни партей прием я. Хоржамаш чакхдаьлча царна дицлу шоаш денна дош. Шоана йовз тха программа, цаI оаха дергхилара тешам лу аз шоана — из кхоачашъяра къовсам лоаттабергба тха парте. Хьалха лоаттабаьча тайпара цо къовсам лоаттабергба цун хьашташ, халкъа хьашташ бахьан.

Генрих БОРОВИК,
АПН спец. корр.

Лиссабон.

Английски калейдоскоп

ДОГIАХ ВЕДДА КХУРКХОЛГА ЧУ ЭККХАР

1981 шерале Англера студенташ дикка кIезиглургба, аьнна хоам баьб «Дейли миррор» яхача газето, мехка экономикана уж эшаш боллацехьа а. Лакхера образовани яккхарга бодача наькъа тIара духьале я цунга бода дукха мах а. хIаьта иштта кагийнах школа йисте ма яьккхинге а, е хьашт дале школа дIаккхесса а балха ца эттача ца боалача кхоачабеш бола бахача наьха лоха вахара боарам а. Укх тIеххьарча кхаь шера, масала, педагогически вузашка деша багIа студенташ ялх эзар саг кIезиг а бенна, хIанз 30 эзар мара бац, хIаьта, прессана хетачох, геттара кIезига а ба. «Дейли миррор». хIанз студенташ кIезигбар «догIах ведда кхуркхолга чу эккхар» морг да аьнна хьа а кхайкадаь экономически кризиса хьалашка из процесс дIахо дегIа а ухаргья. хIаьта хIанзара халонаш хургйолчарна юхе вIалла хIама а яц аьнна хеташ да.

ДУЛХА ЧАМ

51 шу даьнна Джейн Браун лаьцай тика чура 26,5 пенс мах бола дулха консервай банка лочкъае еннача. Городерча Iаьдалий викала Миллсборо Джеймс Кука стерлингий 10 фунт гIод техад Брауна. Кхалсаг кхы духьалйоалаш а хиннац. Цо яьхад: «Са мар инвалид ва. 10 шу да из болх бе ца могаш вола. Пенсех дах тхо. Дийнахьа цкъа маькхаца коартолаш яа мара тоъац из. Дулха чам бицбеннаб тхона. Эггара тIехьагIа эцаш ийс бутт хьалхагIа йийцад оаха дулх...»

ПХЕЛАГIЧА КЛАССЕРА... ГАНГСТЕР

«Нэшнл вестминстер» — цхьан йоккхача английски банка отделени йовха гIертара белгалонаш гучаяьннай. Зулам даьча метте лаьца къу 12 шу даьнна школьник хиннав. Цу моттига хьакъехьа шоаш дувцаш, из «массазарчарел тIехйоалаш я, хIана аьлча укх тIехьарча шерашка геттара дукха хул бериий зуламаш», йоах газеташа, 1565 школьника баьча социологически тоххамо хьахьекхад, царех 12 процент «доккхийча зуламашта юкъе дакъа лоацаш хинна хилар», хаттараш даьча бархI проценто мукIарал даьд, укх ах шера шоаш урс, бритва е кизга йист бе а йоаллаш моллагIча цхьаннена цкъа хIаьта а духьалбаьнна хилара, 12 шерагара 17 шерага кхаччалца ха яьннача хIара бIаь школьникаx, цхьаццане жоп деннад, «Наха тепчаш йийттай шоаш, цIоноех цIи йийттай, кхыча школьникий маьженаш катьяьй» аьнна.

Э. ЧЕПОРОВ,
АПН соб. корр.

Лондон.

НАЬХА ХЬАШТАШ ДИЗЗА КХОАЧАШДЕРГДА

ХIанз диъ шу да тха аптеках централни районни № 41 йола аптека яь. Цунна чуйоагIаш я №№ 75, 57, 49, 87 йола аптекаш. Цу гIулакхо тха аптека болх дикка оттача баьккхаб. Районе дукхагIа хиннай шоллагIча группа аптечни пункташ. ХIанз бархI я уж болх беш. Тоаденнад тха финансово-боахама гIулакхаш а. Иштта дIададахача шера товарооборота план районе гIолла 110 процент кхоачашъяьй.

Тха аптека коллективо йоакхо ю баха нах эшаш йолча молхашца, медицински препаратащца кхоачамболлаш Iалашбара.

Балха керда формаш юкъекхахьа гIерт фармацевташ. Масала Дай-мехка Сийлахь-боккхача тIемеи къахьегамеи ветеранашта, цхьаь болчарна, халача унахошта молхаш цIагIа чукхухь, хьа а йийлла болх беш я унахошта эшаш йола хIамаш прокатах телаш йола приемни пункт, унахоша заказ даь молхаш кийчъяь даьлча хоам бу, рецепт йоаца метод а юкъе йоалаеш латт. Скори помоща станце а поликлиника лораша а унахо волча цIагIа нийсбелча цигга молхаш дIалу.

ХIанзалца кара деш хиннача цхьадолча балхашта механизаци яьй. Иштта, балха юкъейоалаьй таблеткашта, дражена, марганцовкана фасовка ю, коача молхаш дIа-хьа чуйотташ йола дозатораш, порошокаш оатташ йола кофемолкаш, мазаш кегаеш йола кремосбивалка, иштта кхыйола аппараташ.

Цу балхо тха вIаштIехьлалийтар бахача наха дарбана профилактически гIулакх дара культура дикка айе. Наьха унахцIено лораяра барттайна къахьегаш я Назрановски района аптечни болхлой дукхкхача къамех латта коллектив.

Беррига советски нах санна, советски халкъо 1941—1945 шерашка Дай-мехка Сийлахь-боккхача тIем тIа котало яьккха 30 шу дизара цIей деэдир Назрановски района фармацевтий коллективо. Цу гIулакха накъаболхаш лакхара социалистически декхараш тIаийца къахьийгар цар.

Шоай балха дика говзанчаш ба наха сийдеши лоархIаши бола аптека ассистенташ коммунистически къахьегама ударникаш Муталиева Ася, Пармонова Галина, иштта кхыбараш.

Р. УЖАХОВА,
Назрановски района № 41 йолча аптека заведующи.

ОБЪЯВЛЕНИ

Назранерча № 14 йолча юкъерча профтехучилище болхлочун профессии юкъера дешари Iомаде лерхIача кагирхошта торо лу из кхоачашде.

Училище кийчбу: токараш, промышленни оборудованена ремонт еш бола слесараш, слесараш-инструментальщикаш, автослесараш. Царех хержа цхьа професси Iомаяь а юкъера дешар дийша 10 класс яьккха а 3 шера йистевоал.

Училище деша дIаэц 15 шерага кхаьча 8 класс яьккха кагирхой.

Деша багIараштa хIара бетта 23 соми 50 кепиги стипенди тел. ТIехдика дешараштa хIара бетта 30 сом стипенди да. Цул совгIа производственни практиках уж болча 6 бетта цар баьча балхах доагIачох 33 процент алапи а лу.

Юкъера профтехучилище дийша йисте а яьккха экзаменаш дIзенначарна 10 класс а яьккхай хержа профессий а Iомаяьй аьнна диплом лу.

Училище тIехдика дийша яьккха диплом дараш лакхерча дешара заведенешка конкурс йоацаш деша хьожабу.

Училище дешаш яьккха ха хадданза йолча производственни стажаца дIалоаргI. Цул совгIа деша багIача 3 шера а цул тIехьагIа производственни балха болча 1 шера а эскаре гIулакх де баха ца безаш из ха законах тIехьайоакх.

Деша ховша безам барашкара заявленеш дIаийю 1975 шера август бетта 28-ча денга кхаччалца.

Дешара шу доладу 1-ча сентябре. Документаш дIаийду хIара дийнахь 18 сахьат даллалца.

Эшаш дола документаш:

1. **Паспорт (е цунна метта варах дола тешал).**
2. **Директора цIерах заявлени.**
3. **Лорашкара унахцIена хилара справка (ф. 286).**
4. **3х4 см. йолаш 4 фотокарточка.**
5. **8 класс яьккха хилара тешал.**

Училища адрес: г. Назрань «Электроинструмент» завод, училище. Телефонаш: 3-58, 3-62 завода коммутаторга гIолла.

ДИРЕКЦИ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

15 май
I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Iийрийнара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — Босбола телевидени. «Хьебола фаьлт». 10.00 — Поэта Мартынов Леонида творчества оагIонаш. 10.40 — «Обретешь в бою» яха телевизионни художественни фильм. 3-гIа сери. 13.50 — Передачай программа. 13.55 — Документальни фильмай программа. 14.20 — Эрсий мотт. 15.05 — Концерт. 15.35 — «Моралах йола беседа». 16.05 — Босбола телевидени. «Поэзи». С. Викулова стихаш. 16.20 — «Шахматни школа». «Разрядникий класс. «Эндшпиль». 16.50 — «М. Шолохова творчестве коммуниста образ». 17.30 — Низбанаш, майрабараш, денадараш. 18.00 — «Нохч-ГIалгIайче гIолла». Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 18.20 — «Телехьажархочо хетт, критика ю, хьехам тел.». 18.50 — Миллионий ленински университет. Дунен халкъашта юкъера болхлой болами коммунистий авангардни лоархIами. 19.20 — Илли оал Мария Биешу. 19.50 — «Обретешь в бою» яха телевизионни художественни фильм. 4-гIа сери. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Хоккеях йола СССР чемпионат. ЦСКА — «Трактор». Йистедьлча — кердадараш. передачай программа.

II ПРОГРАММА

18.00 — Кердадараш. 18.15 — ХIара сурта тIа — малх. 18.30 — Духовой оркестра концерт. 18.50 — Киножурнал. 19.00 — КПСС XXV съезда — тIехдика къахьегам. «Юртара вахар» (нохчий меттала). 19.30 — Литературно музыкальни концерт.

16 май
I ПРОГРАММА.

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Iийрийнара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — «КАМАЗ хьалъеш латт». Документальни фильмай программа. 10.30 — «Обретешь в бою» яха телевизионни художественни фильм. 4-гIа сери. 13.55 — Передачай программа. 14.00 — Телевизионни очерк. 14.30 — Спортах йола беседаш. 15.00 — «Поэзи». С. Наровчатов. 15.25 — «Поднятая целина» яха художественни фильм. 2-гIа сери. 17.00 — Москвал москвичашн. 17.30 — «Могашле». (гIалгIай меттала). 18.00 — Киножурнал. 18.10 — Хоржамашта накъадолхаш. «Агитатора дийна дош». КПСС Старопромысловски райкома секретара А. Н. Мухортовай къамаьл. 18.25 — Босбола телевидени. «Ирина Родиний хала праз» яха телевизионни документальни фильм. 19.50 — «Обретешь в бою» яха телевизионни художественни фильм. 5-гIа сери. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Босбола телевидени. Искусства мастераш». СССР халкъа артист А. Д. Папанов. 23.05 — Французски эстрада артистий концерт. Йистедьлча — кердадараш, передачай программа.

II ПРОГРАММА

17.30 — КIинои панорама. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. Мультфильм. 18.25 — Киножурнал. 18.35 — «Нохч-ГIалгIайче гIолла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 18.55 — Хоемаш реклама. 19.00 — Юртбоахама знаней киноэкран. Документальни фильм. 19.20 — Литературни вIашагIкхетараш (нохчий меттала). 19.50 — Цоэна, бераш. 20.00 — Юртара вIашагIкхетараш. 20.20 — Телефильм. 20.35 — Хьастам чилба хьа кулгашта ахархо! Музыкальни передача.

НИЙСХОНГА БОДА ЦАI МАРА БОАЦА НИКЪ

Намиби — къулба-малхбузен Африка боккха боаца мохк. ЮАР низагIа аннексировани яьй цунна, мадарра аьлча, хIанз цун провинци а я из. цун дискриминационни расистски законодательство тIалаттаьа я.

Къулба-Малхбузен Африка (СВАПО) Халкъа организаце парти керте латтача мехка прогрессивни низаша халача хьалашка къовсам лоаттабу расизма, кхьча мехкий Iазапа духьала, шоай мехка кортамукъале бахьан.

Танзанерча АПН корреспондентаца В. Чекалкинаца къамаьл деш СВАПО викала Лукас Х. Похамбас дийцар:

Дуьнен тIаьхьа миллионаш бахархой бахьа бIаргагу ленински идеяш тахан практикехь чакхъйолуш. Советски Союзе сий даккхаделла, социализма дерриге дуьнен ...

чIоагIа влияни ю Африка халкъаш мукъадаккхаралла бахьан лаьттача къовсама. Советски Союзо практике хьахьокх пролетарски интернационализма принципаш, колониальни Iазапаш кIалхарбоала ...

гIертараштa новкъостал ду, уж моральнои материальнои хьаллоац. Африканцаш ховш ба, коммунистически парте кулгалду советски халкъ дерригача дунен тIа адамлен нийсхо лораеш хиннилгеи дIахо цо из лораергхилари, шоай кортамукъале бахьан къовсам лоаттабаьча наьха га доаккхаргхилари. Советски мехка — Ленина даьхенна, эггара хьалхарча социализм котъяьннача мехка тхоаш дег тIара раьза долга дIахойт оаха.

Цудухьа дег тIара раьза а долаш деззаьд оаха чакхъяьннача социалистически революцена кулгал даьча, дуьнен тIа духхьашха къахьегамхой пачхьалкхе ...

лу хIара бIухочун сакхетаме ленински хьехам дIаккхачарга хьежжа. Тха парте из хьехам наха юкъе боаржабу. оаха халкъага ях, наха эксплуатаци а еш ваха цхьаь цхьан сага бокъо яц, Iазапа дерригача тайпашта духьала къовсам лоаттабе беза. Намибе социальни хувцамаш дара, бIаьхий вахи къебараши хургбоаца общество хьалъяра тIехьа латт тха халкъ. КIезигагIа болча кIайбарий расистски правительство дIаяккхара тIехьа да тхо, расизмана, Iаьржачоа санна кIайчоа а духьала да тхо.

Социалистически обществе сага башхало яц цун цIека бесах. Цунах латт ленински идеяш. ...

Намиби мукъаьяккхара бахьан ...

Дар-эс-Салам. (АПН).

АГИТАТОРАШ, ПОЛИТИНФОРМАТОРАШ,

Даим шуца. шун новкъост долаш да КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пропагандаи агитацеи отдела «Агитатора блокнот». Цу тIа массаза а кепаеш беседашта а политинформацешта а лаьрхIа йола тайп-тайпара материалаш, методически статьяши разработкаши, справочни материалаш, цифрайи фактайи подборкаш, гойтара агитаци кийчъераштa, агитбригадий болх вIаштIехьбоахараштa йола консультацеш, кхыяраш.

Нагахьа санна оаш ялх бетта мара «Агитатора блокнот» яздайта деце, 1975 шу чакхдаллалца ухаргдолаш шоллагIча ах шера а яздайталаш.

Цу журнала язвала йиш я бувзама ерригача отделенешка, предприятешка, колхозашка, совхозашка, учрежденешка.

Язвалара мах:
ялх бетта — 96 кеп.
кхаь бетта — 45 кеп.
цхьан бетта — 16 кеп.

Диц ма делаш «Агитатор блокнота» хаьнахьа яздала!

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллей Грозней кIезиг - дукха моргхаш а йолаш, йочан а йолаш. Малхбоалехьара секунде 7—12 метр веспублика кхъалбасседахьара вайношла 13—18 метр чIоагIа мух а хьа хоза хилен фегара температура республике гIолла 23—28. Грозне 26—28 градус йIовхал йолаш хилен тарлу. Кхоанен ломмен хувцалуш моргхаш а йолаш. цхьан юкъа догIа а делхаш, ди а къуовкаш, хьуал а, малхбоалехьара секунде 3—7 метр хаьахьара чIоагIа мух а хиле хоза хилен фегара температура республикехь 13—18, денохьа 27—32 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; белхан секретаран — 3-34-38; партийни вахаран культурни отделан — 3-61-46; промышленностан отдела — 3-42-30; юрта бахамаша отдела — 3-42-28; письмой отдела — 2-80-71; бухгалтере — 2-54-30.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 11, (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 2-80-71; бухгалтерия — 2-54-30.

Газет арадуьйлу шинарен, еран, шоттан деношкахь.

«Грозненски рабочий» издательства типографи, Революци проспект, 7/84. Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84. Заказ № 3430.